6 EKİM 1959 SAYI : 271

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Egede D.P. Hizip Boğuşması
OSMAN KİBAR

FİYATI : 125 KURUŞ

YEPYENİ BİR...
AKŞAM
AKŞAM
7 den
70 e
kadar
herkesin
gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVI, Sayı : 271

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23. B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :

Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 12,50 lira
6 aylık	(25 nüsha'	: 25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 52.00 lira

★

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak: 750 lira

(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

★

İlân işleri :

Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih : 4. 10. 1959

Kapak resmimiz

Osman Kibar

D. P. bağının üzümü

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

C. H. P. sıhhatli bir şekilde iktidara doğru yol alırken acaba D. P. ne âlemdedir? İşte bu suale bir cevap arayan AKİS, geçen hafta D. P. nin nabzının en kuvvetle attığı Egede bir yoklama yaptı. D. P. nin alt ve orta kademeleriyle temasa geçildi. İzmirdeki hizipçilik faaliyetlerinin üstü eşelendi, köklerine inildi. Her iki hizibin ileri gelen simalarından bâzılarıyla uzun uzun konuşuldu. Bu çalışmalar neticesinde görüldü ki, C. H. P. nin iktidara doğru yol aldığı hususunda D. P. çevrelerinde de görüş birliği vardır. Ama bâzı Demokratlar ne pahasına olursa olsun İktidarda kalmak fikrine inanırlarken, bâzı Demokratlar da vakit varken evin içine düzen vermek ve D. P. yi ayakta tutmak yollarını bulmak arzusundadırlar. Ama ne var ki bu ikinci nevi temayül, orta kademelerden yukarı çıkma fırsatını bir türlü bulamamakta, orta kademelerde bile hizip mücadeleleri ve şahıs çekişmeleri yüzünden bu sesler boğulup gitmektedir.

Bu sayımızda D. P. başlıklı yazıda, Egedeki hizip çarpışmalarının hikâyesi anlatılmaktadır. Aslında bu hikâye, sadece İzmire ait değildir. Yer ve şahıs isimleri değişik olarak hemen hemen bütün illerde aynı mücadele kâh daha sâkin, kâh daha ateşli devam etmektedir.

★

C. H. P. deki vazife değişikliğinden sonra kabiliyetinde ve yüksek vasıflarında herkesin ittifak ettiği yeni Genel Sekreter Aksalın, partiye nasıl bir çalışma düzeni getireceği merak mevzuu olmuştur. Aksalın ilk çalışma haftasının sonunda bu merakın giderilmesi mümkün olmuştur. C. H. P. de bir ekip çalışması zihniyeti tam mânasile hâkimdir. C. H. P. fikre dayanan, seviyeli ve ciddi bir muhalefeti tahakkuk ettirme yolundadır. C. H. P. başlıklı yazıda Ana Muhalefet partisinin çalışma istikameti ve Genel Sekreter Aksalın ilk çalışma haftası aksettirilmektedir

★

AKİS,ın bu sayısı satışa çıktığı sıralarda Başbakan Adnan Menderes Amerika topraklarına ayak basmış olacaktır. Seyahatler başlıklı yazımızda, Başbakanın Amerikaya hareketi ve bu yolculuğun gâyeleri hakkında alâka çekici izahatı bulacaksınız.

★

Şu günlerde İngilterede siyasi partiler amansız bir seçim mücadelesi yapmaktadırlar. Yapılan anketlere göre seçimlerin yapılacağı 8 Ekim günü yaklaştıkça Muhalefette bulunan İşçi Partisinin kazanma şansı gittikçe yükselmekte ve Muhafazakâr Parti ile arasındaki mesafe kapanmaktadır. İki partinin aşağı yukarı müsavi şanslarla girdikleri seçim mücadelesinden hangisinin galip çıkacağı bugünlerin en alâka çekici hâdiselerinden biridir. DÜNYADA OLUP BİTENLER'e ayrılan sayfalarımızdaki "İngiltere" yazısında seçim mücadelesindeki son safhaya ait haberler verilmektedir.

★

Maliye Bakanı Polatkan ve Dışişleri Bakanı Zorlunun da katıldığı Washington'daki Dünya Bankası ve Para Fonu toplantılarında iktisaden az gelişmiş memleketlere yapılacak yardımlar hakkında ehemmiyetli görüşmeler yapılmaktadır. Bu arada az gelişmiş memleketlere ehven şartlarla yardım yapacak bir Ajansın kurulmasına da teşebbüs edilmiştir. İKTİSADİ VE MALİ SAHADA olup biten hâdiselere tahsis ettiğimiz sayfalardaki "Dış Yardım" başlıklı makalede yapılan müzakereler ve kurulan Ajans hakkında geniş tafsilat mevcuttur.

★

Ağır hapis, para ve gazete kapama cezalarının dışında, gazeteciler haber alma ve vazife görme mevzuunda daha başka güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Kendilerine kolaylık göstermeleri beklenen vazifeliler, muhtelif vesilelerle gazetecileri tartaklamakta, hatta dövmekte, ellerinden makinaları alıp kırmakta, filmleri yakmaktadırlar. Mesleğin ifasındaki bu güçlüklerden şikâyet için Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Abdullah Akeri ziyarete giden sendika temsilcilerine Bakan, şimdiye kadar olan hâdiseleri tasvip ettiğini belirten bir konuşmayla cevap vermiştir. Akerle yapılan bu "ümit" -eğer hâlâ besleyen varsa- kırıcı konuşmanın tafsilatı "Basın - Yayın" başlıklı yazımızdadır.

★

Tiyatro mevsimi bu haftanın başında Ankara, İstanbul ve İzmirde başladı. Bu sayımızda Ankarada ilk temsil edilen "Karayar Köprüsü" hakkında bir tenkit yazısı yer almaktadır. Gelecek sayılarımızda, Tiyatro sayfasında diğer eserler sırasıyla ele alınacaktır.

Saygılarımızla

AKİS

D. P.

Kaplama idealistler

(Kapaktaki Demokrat)

Ankaradan kalkan ilk uçak, geçen haftanın başında Pazartesi günü İzmirin Cumaovası meydanına iner inmez, hâlen tâmir görmekte olan terminalin önünde bekleşen 25 - 30 kişilik bir grup, bekledikleri yolcuyu karşılamak üzere telâşla meydanın ortasına yürüdüler. Beklenen yolcu Bayındırlık Bakanı ve Millî Eğitim Bakanlığı vekili Tevfik İleriydi. Yeni bir tip politikacının en başarılı örneği olan İleri, gerek geniş ve içten tebessümü, gerek herkesin elini sıkmakta gösterdiği dikkat ile karşılama safhasının samimiyetini temin etti. Bakanın elini sıkmak için yarışa giren karşılayıcıların arkasında kalan siyah önlüklü, beyaz yakalı iki kız talebeyi de gözden kaçırmayan İleri, çemberi aralıyarak talebelerin yanına kadar gitti. Kız talebelerden uzun boylusunun elinde bir buket vardı. Buketi İleriye uzatarak "Hoş geldiniz" dedi. Millî Eğitim Bakanlığı vekili çiçekleri aldı ve genç talebenin iki kelimesine üç dakika kadar süren bir konuşmayla teşekkür etti. Beyaz yakalı ve siyah önlüklü iki talebe Bakanı dinlerken heyecan ve mahcubiyetten kıpkırmızı olmuşlardı.

Karşılama merasimi böyle tatlı bir şekilde devam ederken, karşılayıcılar arasında bir başka müsabaka devam ediyordu: İleri, meydandan şehre kimin otomobili ile gidecekti? Bilhassa İzmirin durumu nâzik Belediye ve D. P. Başkanı Faruk Tuncanın bu meseleye hususî bir ehemmiyet verdiği gözden kaçmıyordu. Otomobili pistin kenarına kadar yaklaştırılmış, kapısı açık şoförü alesta bekletiliyordu. Fakat talih Tuncaya yâr olmadı. İleri, Vâli Kemal Hadımlı ile sohbet ede ede İzmir Vilâyetinin 00001 plâkalı otomobilinin önüne kadar geldi ve kapıyı açan şoföre teşekkür ederek otomobile girdi oturdu. İlerinin yanına Vâli Kemal Hadımlı geçti; İleri Behçet Uza da "buyrun" deyince makam otomobilinin arka kısmı dolmuş oldu. Şoför, yerine geçti ve yanına genç kız talebenin verdiği buketi taşıyan maiyet polisi oturdu. İki eli yanda kalan Faruk Tunca, bir anlık tereddütten sonra teşebbüse geçti. Şoför mahallindeki eli buketli polisi indirerek onun yerini aldı. Makam otomobili, süratle şehre doğru yol alırken Faruk Tuncanın boş otomobili tarafından takip ediliyordu ve İzmirin durumu nâzik Belediye ve D. P. Başkanı, Vâlinin makam otomobilinin şoför mahallinde yarı memnun, yarı üzgün oturuyordu.

Faruk Tuncanın bu gayretlerinin pek haklı sebepleri vardı. İzmir D.P. teşkilâtında kendisine karşı kuvvetli bir cereyan uyanmıştı ve Tevfik İlerinin onbeş gün içinde bu ikinci gelişi, Beyfendi tarafından durumun tahkikiyle vazifelendirildiği şeklinde tefsir olunuyordu. İlerinin Tuncanın otomobiline binmesi, onun tarafından ağırlanması ve misafir edilmesi İzmirde "Beyfendinin Faruk Tunca hizbini tuttuğu" şeklinde bir kanaat uyandırabilir ve durumu nâzik Belediye ve D. P. başkanına kuvvet kazandırabilirdi. Ama İleri, hava meydanında Vâlinin otomobiline binmekle ve İzmirde de Sümerbankın misafirhanesine yerleşmekle Tuncanın bu ümidini boşa çıkardı. Faruk Tuncaya ise, şoför mahallindeki mütevazı bir teselli mükâfatıyla yetinmek kaldı.

Faruk Tunca

Hedef!.

Kemal Hadımlı

"Vermeyince Mâbut..."

İpin ucu...

İzmir D. P. teşkilâtındaki ihtilâfların kökü çok derinlere, tâ D. P. nin henüz Muhalefette bulunduğu 1947 - 1948 yıllarına kadar gidiyordu. O zamandan beri çarpışan iki hizipten birinin başında Rauf Onursal, diğerinin başında ise Osman Kibar bulunuyordu. Fakat bu iki politikacı, D. P. İktidara geçtikten sonra fiilen döğüş sahasına çıkmamışlar, taraftarlarını iki horoz gibi meydana salıp çarpıştırmışlar ve kendileri seyirci gibi görünmeyi tercih etmişlerdir. Ama bu ihtiyatkârlık, döğüşün asıl kimler arasında olduğunu gerek teşkilâttan, gerek halk efkârından saklamaya kâfi gelmemiştir.

Egedeki son hizip mücadelesinde Faruk Tunca ve taraftarları sırtlarını D. P. Genel İdare Kurulu üyesi İzmir milletvekili Rauf Onursala dayamışlardır. Faruk Tunca ve taraftarlarına cephe alanların başında D. P. İl idare kurulu üyesi Burhan Maner görülmekte, fakat aslında ipler Osman Kibarın elinde bulunmaktadır.

Mücadelenin ilk ravundu, sanayicilerin kredi ihtiyacı hakkında üst kattaki demokratların hiç hoşuna gitmeyen bir beyanat veren Osman Kibarın bir yıl müddetle D. P. den "muvakkaten ihraç" edilmesiyle Onursalcıların lehine neticelenmiştir. Fakat Kibar, öyle bir ravundda nefesi kesilecek pehlivanlardan olmadığını kısa zamanda ispat etmiştir. Kibarın Alsancak Stadında oynanan Göztepe-İzmirspor maçını bir yanında Burhan Maner, diğer yanında D. P. nin kalesi Eşrefpaşayı biribirine katan Şeref Balkanlı olduğu halde seyretmesi, Egelilerde, mücadelenin henüz başladığı ve önümüzdeki günlerin Tunca ve arkadaşları için epey sıkıntılı geçeceği yolundaki kanaatlara kuvvet vermiştir.

Eldeki kozlar

Kibarcılara göre, Faruk Tunca kuvvetini, Belediye kadrolarına, ESHOT'a, Fuara ve Jokey Kulübüne ocak ve bucak başkanlarıyla semt kabadayılarını doldurarak onlara menfaat temin etmekte ve bunların desteği sâyesinde ayakta durabilmektedir. Partililerin ekseriyetinin desteğinden mahrum olan bu muvazene sun'i ve devamsızdır. Muarrızlarının Faruk Tunca hakkında ısrarla tekrarladıkları bir lâtife de şudur: "Tunca olsa olsa 5 beygir kuvvetinde bir romorkördür. Halbuki arkasında üç büyük yük vardır: Belediye, D. P. ve muhterem zevcesi Günseli... Meselâ bunlardan sâdece Belediyenin yürüyebil-

mesi için asgari 50 beygirlik kudrete ihtiyaç vardır. İşte biz, Faruk Tuncayı bu ağır yüklerden ikisinden kurtarıp şehrimize ve partimize faydalı olmaya çalışıyoruz".

Faruk Tuncanın karşısında yer alan hizip, Vâli Kemal Hadımlının bir D. P. İl Başkanı gibi çalışmasını bugünkü idarecilerin kifayetsizliğinin bir neticesi olarak tefsir etmekte ve şikâyetçi oldukları bu durumun düzelmesini İl teşkilâtının kuvvetini partililerden alan muktedir idarecilerin eline geçmesinde görmektedirler. Belediye kadrolarının, ESHOT'un, Fuarın ve Jokey Kulübünün Tunca ve taraftarlarını destekleyen ocak ve bucak başkanlarıyla semt kabadayıları tarafından doldurulmasındaki vahamet karşısında hissiz kalamamaktadırlar. Bundan başka D. P. faaliyetinin tarafsız kalmaları gereken idare âmirleriyle zabıta kuvvetleri tarafından himaye görerek yürümesini izzeti nefis kırıcı bulmaktadırlar. "Ege bölgesinde D. P., C. H. P. den hiç te az kuvetli olmadığı halde idare âmirlerinin ve zabıta kuvvetlerinin himayesi yüzünden tarafsız büyük halk kütlelerinde, hatta partililer arasında D. P. nin pek zayıf düştüğü gibi hatalı ve haksız bir kanaat yaratılmaktadır" diyerek üzüntülerini ifade etmektedirler. Bu sebeplerle kendilerine "İdealist" sıfatını uygun gören bu hizipçiler, dinamik ve imanlı idarecilerle, D. P. nin, idare âmirlerinin ve zabıta kuvvetlerinin desteğine muhtaç olmaksızın Egede eski kudret ve satvetine kuvuşacağına inanmaktadırlar.

İdealistlerin şimdilik en büyük arzuları, İzmir D. P. İl kongresinin yapılması ve iş başına, partililerin reyleriyle gelen dinamik idarecilerin geçmesinin teminidir. Bu suretle "devletleştirilmiş particilik"in handikaplarından kurtulunacağı ve Lebit Yurdoğlu gibi cevval bir politikacının idaresindeki C. H. P. ile mücadelede eskisi kadar boynu bükük kalınmıyacağı tahmin ediliyordu.

Egedeki "İdealist" demokratlar, Faruk Tunca ile Lebit Yurdoğlu arasında mukayeseler yapmayı ve bundan "ahkâm" çıkarmayı propagandalarının bir esası olarak daima kullanıyorlardı. 9 Eylül törenlerinde Faruk Tuncanın D. P. çelengini hammallara taşıtmasına mukabil, Lebit Yurdoğlunun C.H.P. çelengini milletvekilleriyle birlikte yüklenerek geçit resmine katılmasını, böylece sokaklar boyunca partisini alkışlatmasını Tuncanın pasifine unutmamak üzere kaydetmişlerdi.

İzmir limanını ziyaret eden Amerikan Boston sancak gemisi kumandanı Tümamiral E. P. Holmes şerefine, Amerikan Başkonsolosunun verdiği kokteyl partide misafir Amiralın Faruk Tuncadan çok Lebit Yurdoğlu ile meşgul olması bile hizipler arkasında beceriksizlik hanesine yuvanlar kaydedilmesine sebep oluyordu. İhtimal bu sebeple, Amiral Holmes'in Boston gemisindeki kokteyline Demokratlar Tevfik İleri ile birlikte gitmeyi uygun buldular. Gemide Talebe Birliği faaliyetinden arkadaş olan İleri ile Yurdoğlu, samimî bir şekilde sohbet ettiler. Bu arada günün mevzuu olan C. H. P. deki vazife değişikliğinden de söz açıldı. Yurdoğlu bahsi "Darısı başınıza" diye kapatınca, İleri bir başka gruba doğru sür'atle uzaklaştı. Fakat "Darısı başınıza" lâfı Egede çok tuttu. "İdealist" demokratlar, bundan sonra her konuşmalarında sözü ille C.H.P. deki vazife değişikliğine getirip "darısı başımıza" temennisinde bulunmaya başladılar. Menfaat dağıtımına dayanan bir tesanüdün gerek partiye, gerek memlekete zarar getireceğini söylüyorlar ve idealistleri iş başına getirecek bir teşebbüsün lüzumunu ilâve ediyorlardı.

Tencere ile kapağı

İzmirdeki hizip mücadelesi, geçen yıl İzmitte patlak veren ve "Sen şirketçisin", "Sen benden de şirketçisin" şeklindeki münakaşasıyla meşhur olan kavgayı tamamiyle değilse biraz andırıyordu. "İdealist"lerin ocak ve bucak başkanlarıyla semt kabadayılarına dolgun ücretli işler tevzi ederek ayakta durduğunu iddia ettiği idareciler de kendilerine "idealist" adı verilen kimselerin zengin

DÖNEMEÇ

Demokratik sisteme geçtiğimizden beri, yani, eline kudret verilen kimseleri bir Atatürk, bir İnönü gibi "Büyük Adam"lar değil "Büyük Kütleler" seçtiğinden bu yana memleketseverlerin içinde bir indişe vardı. Endişe şuydu: O "Büyük Adam"ların bile zaman zaman hâtâya düştükleri bir sahada "Büyük Kütleler" yanılmayacaklar mıdır? "Büyük Kütleler"i kandırmak "Büyük Adam"ları kandırmaktan daha kolay olmayacak mıdır? İtiraf etmek lâzımdır ki son onüç sene ve son onüç senede yükselen, parlayan bazı politikacılar böyle bir endişenin haksız sayılamıyacağını ispat etmiştir. "Büyük Kütleler" dikkatle tezgâha konulan bir muayyen politikanın göz kamaştırıcı yaratıklarını baştacı etmekten kendilerini alamamışlar, onların basit, fakat devamlı ve ısrarlı usullerinin kurbanı olmaktan kurtulamamışlardır.

Hâdisenin, memleketin siyasi bünyesinde sadece mevzii değil, mikrobik zararları olmuştur. O politika usullerinin netice vermesi pek çok siyaset adamını aynı yolu denemeye itmiştir. Öyle ki bir çift putun gerisinde onların yüzde yüz kopyası bir sınıf politikacı türemiştir.

Bir Anglo-Sakson prensibinin, "Dürüstlük en iyi politikadır" prensibinin bizim taze demokratik hayatımızda kenara atılmak tehlikesine ciddî şekilde maruz göründüğü bir sırada Muhalefet Partisi içinde yapılan bir seçim yüreklere ferahlık vermiştir. Sayın Kasım Gülekin C. H. P. liler tarafından şükranla yâdedilen hizmetlerden sonra bugünün şart ve icapları karşısında istifayla boş bıraktığı Genel Sekreterliğe İsmail Rüştü Aksalın bulunup getirilmesi yüreklerde tatlı ümitlerin yeniden belirmesine yol açmıştır. Bir politikacı ki onüç yıllık demokratik hayatta bir tek an devlet adamlığı vasıflarından tâviz vermeyi kabul etmemiş, gölgeden çıkmak için asla gözlere kül atmamış, geçici başarılar sağladığını gördüğü küçük usullere iltifatı denememiştir. Kendisini ön plâna çıkaracak meşru gayretlere bile iltifat etmeyen bu adamın politikamızın dağdağası içinde kaybolmamış olması hakikî kıymetlerin en sonda daima takdir edileceğinin şevk verici delilini teşkil etmiştir.

Muhalefet partisinin yaptığı seçim ve sadece göz kamaştırıcı taşlara rağbet ettiği sanılan "Büyük Kütleler"in Genel Sekreter Aksalı yalnız saygı değil, aynı zamanda büyük bir sevgiyle de derhal sarmış bulunması politikada istikbalin kimlere ait olduğu hususunda ilk alâka çekici işarettir. Genel Sekreter Aksal her partiden birçok putun efsanesini yıkacak, siyasi hayatta hakikî çalışkanlığın işler üzerine ciddiyetle eğilmekten kaçmamak olduğunu, hakikî kültürün meselelerin sathında kalmayıp derinine inmeği gerektirdiğini ve nihayet doğruyu söylemenin asla handikap teşkil etmediğini parlak bir şekilde ortaya koyacaktır.

Demokrasimizin onüçüncü yılında politika hayatımızın hazin manzarası böyle bir tecrübeyi gerekli kılıyordu. Bu tecrübeyi başarıya götürmek yükü Genel Sekreter Aksal için kendi partisini başarıya götürmekten çok daha mühim bir vazifedir. C. H. P. nin kazanacağı kuvveti görmek her partiyi kendi içindeki Aksalları bulup çıkarmaya zorluyacak ve Demokrasimiz o zaman tabiî mecrasına girecektir. Demokratik hayata geçilirken fütursuz kimselerin tehlikesi "Bütün bir millet bir an aldatılabilir, milletin bir kısmı daima da aldatılabilir, ama bütün bir millet daima aldatılamaz" prensibinin şimdiye kadar hep doğru çıkmış olması düşünülerek göze alınmıştır.

Bu prensibin yanlış çıktığı tek yer Türkiye olamaz.

iş adamları olduğunu ileri sürüyorlar ve bunların teşebbüslerinde 1950 den sonra vuku bulan muazzam gelişmeler üstüne dikkati çekiyorlardı. "İdealist"lerin bu ithamlara cevabı kat'i ve açıktı: "Biz bu işleri şahsi kabiliyet ve teşebbüsümüzle kazandık. Her kuruşumuz alın terimizin ve emeğimizin tabii neticesidir. Her türlü hesabı açık alınla vermeye hazırız" diyorlar ve muarızlarını da hesap vermeye çağırıyorlardı. Filhakika Burhan Maner, Piyale makarnaları fabrikasının en büyük hissedarlarından biriydi ve avrıca oğlu ile birlikte büyük bir şekerleme fabrikası kurmuştu. Osman Kibarın da büyük bir yağ fabrikası vardı. Fakat her iki idealist te daha D. P. kurulmadan önce bu sahalarda çalıştıklarını ve zamanla işlerini geliştirmelerinden daha tabii bir şey olamıyacağını söyliyerek maruz kaldıkları ithamlara omuz silkiyorlardı.

Esasen meselenin halli, bu çekişmeler değil, dâvayı evvelâ D. P. Genel Başkanının nezdinde kazanmaya ve sonra eğer yapılırsa D. P. İzmir İl kongresinde mevcut kozları kullanarak hasmı mağlûp etmeye bağlıydı. Osman Kibarın bir yıllık "muvakkat ihraç"ı ilk anda "idealist"lerin yukarının gözünden düştüğü intibaını uyandırdıysa da, bu intiba zamanla zayıflıyordu.

Yeşil ışık

İhraç kararı karşısında hiçbir reaksiyon göstermemekle ve üstelik D. P. ye candan bağlılığını ifade etmekle Osman Kibar, iyi bir takt kullanmıştı. Etrafa Menderese olan bağlılığından bahsediyor ve olup bitenleri kendisini çekemiyenlerin yukarıya yanlış aksettirdikleri bazı hâdiselerin bir neticesi olarak gösteriyordu. Menderes, zamanla elbette hakikati görecek ve eski sâdık arkadaşına yapılan haksızlığı tamir edecekti. Hâdiseler, Kibarın bu sözlerini teyid edici emareler getirmekte gecikmedi. Hükümet, Pakistanla daha sıkı iktisadi münasebetlere girişmezden önce, hususi teşebbüsün bu mevzuda öncülük yapmasını arzu ediyordu. Odalar Birliği bu temaslarla vazifelendirilmişti. Odalar Birliği ise Pakistana gitmesi en münasip adam olarak Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Osman Kibarı seçmişti. Fakat resmi makamlar, bu vazifenin Kibara verilmesinin Beyfendinin hoşuna gitmiyebileceğinden endişe ederek durumu kendisine arzetmişlerdi. Başbakanın mukabelesi "Ondan iyisini mi bulacaksınız" oldu. Bu suretle Osman Kibara hem Pakistan yolculuğu, hem bir müddetten beri kapalı tutulan D. P. kapısı için yeşil ışık yakılmış oluyordu. Kibar, bu haftanın başında Pakistana uçacaktı. Dönüşünde Egedeki horoz döğüşü biraz daha kızışacaktı. Ama bunu Faruk Tunca düşünmeliydi.

Bir "Menderesçi"

Her yerde kendisinden "koyu Menderesçi" diye bahseden Osman Kibar, bundan 50 yıl önce Selânikte dünyaya geldi. Mütareke sırasında, Osman 10 yaşındayken ailesi İstanbula göç etti. Osman Kibar Feyziye mektebinde tahsile başladı. Sonra Robert Colleg'e yazıldı ve buradan mezun oldu. 1930 yılında, henüz 21 yaşındayken İzmire geldi ve tütün işlerinde bütün parasını kaybeden babasının yanında çalışmaya başladı. Kardeşleriyle beraber, önce babalarının bütün borçlarını ödediler. Zamanla işleri genişledi. Bugün Osman Kibar büyük bir sabun, yağ ve gliserin fabrikasının sahibidir. 1932 yılında, işleri henüz pek yolunda değilken yaptığı evlenmeden biri kız, biri erkek iki çocuğa sahip olmuştur.

Osman Kibar, siyasete D. P. de ve partinin kuruluşu sırasında atılmıştır. D. P. nin kurucusu Celâl Bayar, Kibarı Ankara Palasa dâvet etmiş ve partiye yazılarak Ege bölgesinde kendilerine yardımcı olmasını istemiştir. Teklifi memnuniyetle kabul eden Kibar, hemen D. P. ye girmiş, merhum Ekrem Hayri Üstündağ ve arkadaşlarıyla birlikte İzmir müteşebbis heyetini teşkil etmiştir. Partide 1950 ye kadar İl İdare Heyeti Umumi Kâtibi ve Merkez İlçe Başkanı olarak vazife görmüş, partisi iktidara geçtikten sonra parti kademelerinde vazife almaktan kaçınmıştır. Fakat bu pehriz, son D. P. İzmir İl Kongresine kadar devam etmiş, bu kongrede İl İdare Heyetine seçilerek yeniden kademe çalışmalarına başlamıştır. Fakat bu devre de malûm muvakkat ihraç kararıyla şimdilik inkitaa uğramıştır.

Osman Kibar, D. P. iktidarı devrinde daha ziyade mesleki teşekküllerin idaresinde gayret göstermiştir. Kuruluşundan beri Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı, 5 seneden beri İzmir Ticaret Borsası Başkanı ve Odalar Birliği İdare Heyeti üyesidir. Bu vazifeleri ücretsiz olarak ifa etmektedir. Ancak diğer İdare Heyeti üyeleri gibi "hakkı huzur" almaktadır. Bütün bu vazifeler, Osman Kibarın yüklü çalışma günleri geçirmesini icap ettirmektedir. Fabrikasından, borsaya, borsadan Sanayi Odasına koşmaktan eğlence ve istirahata vakit ayırararamamaktan şikâyetçidir. Hele parti çalışmaları, bu vakit darlığını daha da arttırmaktadır.

Burhan Maner

Başına dert arıyor!

İlk müsademe

Kendilerine idealist" adını veren Ege demokratları, Onursal tarafından desteklenen muarızlarıyla ilk ciddi müsademeyi geçen haftanın ortasında Çarşamba günü toplanan Belediye Meclisi D. P. Grubunda vermişler ve bundan galibiyetle çıkmışlardır. Faruk Tuncaya sıkı sıkıya bağlı olan ve Grubun toplantıya çağırılması yolundaki istekleri hasıraltı eden eski idare heyeti değiştirilmiş, Grup başkanlığına "idealist"lerin adayı Mehmet Karaoğlu getirilmiştir. Belediye Meclisi D. P. Grubu toplantısındaki mücadele Burhan Maner tarafından idare edilmiştir.

Pazartesi gecesi Alsancaktaki D. P. İl Merkezinde Tevfik İlerinin de iştirakiyle yapılan ve geceyarısını iki saat geçene kadar devam eden toplantı, "idealistler"in bu galebesini önlemeye kâfi gelmemiştir. Gerçi Maner grubu mücadeleye, gerek bu toplantı, gerek İsmet Uç hâdisesi dolayısiyle kırık maneviyatla girmişlerdir ama neticede arzu ettikleri ilk merhaleye ulaşmışlardır. İkinci merhale, Faruk Tuncanın Belediye Başkanlığına "elveda" demesidir. "İdealist"ler bu merhaleye de yakında varılacağını ve günün birinde Faruk Tuncanın Belediye Başkanlığından istifa ettiği duyulursa buna hayret etmemenin gerektiğini ısrarla söylemektedirler. D. P. Başkanlığına gelince, bu meselenin İl kongresinde halledilmesini istemektedirler ve bu sebeple idealistler harıl harıl kongreye hazırlanmaktadırlar.

D. P. teşkilâtının vatan sathındaki durumu, İzmirdekinden pek farklı değildir. Rahatsızlık her yerde kendini belli etmektedir. Ama ne var ki "fiyevr" her yerde ayni değildi. İzmirde yükselen ateş, rahatsızlığın teşhisinde kolaylık getirmiştir. Tedavi İl kongrelerinde mümkün olacaktır.

Bir ara Genel Başkan Menderesin de toplanmasına hararetle taraftar göründüğü D.P. Büyük Kongresi, yer yer patlak veren ihtilâflardan çekinilip bir defa daha geriye bırakılmazsa, teşkilâttan yükselen haklı şikâyetler üst kademelere daha iyi işittirilecektir.

C. H. P.

Mesuliyet duygusu

Geride bıraktığımız Pazar günü sabahı saat 11.30 da, Cebecide

yeşil, beyaz, sarı renkteki neon lâmbalarıyla aydınlatılmış Kaynak kahvehanesinin alt katındaki C.H.P. Cebeci Bucak kongresinin yapıldığı salonda âni bir dalgalanma oldu. Tıklım tıklım dolu Salon dakikalarca alkış sesleriyle inledi. Herkes ayağa kalkmış C. H. P. nin yeni Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksalı selâmlıyordu.

Aksal, alkışlara mütevazi ve kendine has kibar bir tebessümle mukabele ederek ilerledi, empermeablini çıkardıktan sonra, kürsünün hemen dibindeki yerini aldı. Her zamanki gibi son derece zarifti gri elbise giymiş, yeşil kravat takmıştı. Bazı genç hanım delegelerin "ne yakışıklı adam" dedikleri işitildi.

Genel Sekreter olarak, Aksal ilk konuşmasını yapıyordu. Bu yüzden konuşma büyük bir merakla beklenmekteydi. Bazı yanlış tefsirler yüzünden, hesap sorulmayacağı ve C.H.P. nin İktidara karşı uysal davranacağı intibaı uyanmıştı. Genel Sekreterden zihinlerdeki istihfamları silmesi bekleniyordu. Aksal bu vazifeyi büyük bir mesuliyet duygusu içinde, kelimelerine son derece dikkat ederek yaptı.

Aksal, "vazife anlayışı" mevzuundaki görüş farkları yüzünden C.H.P. Genel Sekreterliğinde vazife değişikliğinin vuku bulduğunu anlatarak sözlerine başladı. Demokrasilerde bu, en tabiî bir hâdiseydi. Asıl gerektiği zaman vazife değişikliğinin vuku bulması, endişeyle karşılanacak bir şeydi. Vazife değişikliğinden kendi hesaplarına bir fayda umanlara kızmak bile caiz değildi, bunlara ancak "acınır"dı.

Aksal, daha sonra, C. H. P. nin niçin mücadele ettiğini anlattı. Neden şikâyet ediliyor, neyin mücadelesi yapılıyordu? Şikâyet mevzuları iktisadî sıkıntılar, Anayasa ve Hukuk dışı kanunlar, partizan idare, mürakabesizlik, basına yapılan haksız ve insafsız baskılar, Devlet Radyosunun çirkin isnat ve iftiraları, "D. P. nin tecavüz gruplarının nizam ve asayiş kuvvetlerini hiçe sayması", bunun "bâzı siyaset adamları, tarafından tahrik ve teşviki idi. Bir cümle ile "vatandaş çoğunluğunun sevgi ve itibarını kaybeden, Fakat hertürlü şahsî ikballerinin devamını, vatandaşları yıldırmak ve sindirmekte arayan zihniyet ve tutum" ile mücadele edilmekteydi. C. H. P. "demokrasinin sadece ismini ve şeklini muhafaza ederek, mürakabeden uzak, keyfî ve şahsî bir idare kurmak hevesine kendilerini kaptıranların daima karşısındaydı ve karşısında kalacaktı". O halde mücadelede bir gevşeme olması beklenemezdi. Aksal, esasen iki ay kadar önce AKİS'te çıkan bir makalesinde "suyunca gitme" politikasını şiddetle tenkit etmişti.

Vatandaş, "siyasî sahada emniyet ve huzurun tesisini, iktisadî sahada sıkıntı, dert ve ıstıraplarına deva bulunmasını" C. H. P. den bekliyordu. Her bakımdan vatandaş çoğunluğunun "tek ümidi" haline gelen C. H. P. "Mücadele şartları ne kadar ağır, engeller ne kadar büyük olursa olsun, bunları yenmek ve memleketi ferahlı ve mesut günlere kavuşturmak vazife ve mes'uliyeti ile karşı karşıyaydı." Çalışılacak ve mutlaka muvaffak olunacaktı.

Aksalın 20 dakika süren konuşması büyük bir dikkatle dinlendi. Fikirlerini ifadedeki vuzuh, alkış toplamaya matuf cümlelerden kaçınma ve en mühimi her cümlede, her kelimede hissedilen mesuliyet duygusu kimsenin gözünden kaçmadı. Konuşma itimat, emniyet yarattı ve her kademedeki C. H. P. lilere mes'uliyetlerini hatırlattı. Aksal konuşurken bilhassa kadın delegelerin yüzünde bir hayranlık ifadesi vardı.

Yeni Genel Sekreterin iktidarın eşiğindeki C. H. P ye alışılandan çok farklı bir stil getirdiği muhakkaktı. Bu stil yavaş yavaş bütün C. H.P. kademelerine yayılacak. C. H. P. milletin kendine bağladığı ümitlere lâyık olma şuurunun verdiği bir mesuliyet duygusuyla çalışacaktı. Bu stil değişikliğinin ilk tesirleri, Karanfil Sokağındaki C. H. P Genel Merkezinde görüldü. Merkez İdare Kurulu üyelerine ayrılmış bulunan üçüncü kata yerleşen Genel Sekreter sen bene yer vermiyen tam bir takım çalışmasının şampiyonluğunu yapmaktadır. Partideki bütün kıymetleri tam randımanla seferber etmek kararındadır.

Genel Sekreter partiye halen en erken gelen kimsedir. Sabah 8.30 da partiden içeri girmekte, akşam 8'de partiden ayrılmaktadır. Sabah güneş doğarken kalkan Aksal, evde de çalışmaktadır. Geçen hafta boyunca mûtad tebrikler ve heyetlerin kabulleri büyük vakit almasına rağmen, metodik Aksal ciddî çalışmaya derhal başlamıştır. Teşkilât haberleri ile bizzat ilgilenmektedir. Teşkilâttaki ihtilâfların, Nasreddin Hoca hesabı her iki tarafa da hak vererek uyutulmasına asla taraftar değildir. İhtilâflarda âdil ve tarafsız bir hakem rolü oynıyacak, anlaşmazlıkları bir neticeye bağlıyacaktır. Genel Sekreterin bilhassa İstanbul teşkilâtının durumu üzerinde hassasiyetle duracağı, oradaki parti faaliyetini müessir bir hale getirmek için gerekli tedbirleri derhal alacağı sanılmaktadır.

Aksal, bu hafta içinde Ankaradaki basın mensuplarına bir kokteyl verecektir. Haftanın sonuna doğru İstanbula gidecek, orada basın mensuplarıyla tanışacaktır.

Aksalın Genel Sekreterliğiyle, İktidara namzet partinin yeni yeni başlıyan Avrupaî çalışma yolunda büyük bir adım attığı muhakkaktır.

Seyahatler

Amerika turu

Uçaktan içeri girmezden evvel Başbakan Menderes merdivenlerde halkı selâmlarken "nazar değmesin, nazar değmesin" sesleri yükseldi.

Geride bıraktığımız Pazar günü saat 17 de Air France'ın muhteşem Caravelle BHRC uçağı ile Amerika seyahatine çıkan Menderesi D. P. liler bu sözlerle uğurladılar.

Menderes o gün uçağın kalkmasına 15 dakika kala Yeşilköye geldi. Meydanda 3-4 bin kadar partili toplanmıştı. İnönünün Ege dönüşü müessif hâdiselerin vuku bulduğu Topkapıda, ayni yerde de Menderesi selâmlamak için yol kenarına dizilen D. P. grupları vardı. Menderes meydanda mûtadı üzere evvelâ partili topluluğuna doğru ilerledi. Onlarla konuştu. Hemen gerisinde Galata hâdiselerinin meşhur ettiği Bumin Yamanoğlu vardı. Yamanoğlu, Başkanı taşkınlıklardan korumakla vazifeliydi. Partililer Menderesi alkışlarken, o da alkış tutmayı unutmuyordu. Bazı partililer "Güle güle git, Fatihin evlâdı! Arkandayız" diye bağırdılar. Menderes bu arada İçel milletvekili Yakup karabulutа rastladı. Çenesini okşadı ve onunla öpüştü. Sonra merasim kıt'asını teftiş etti ve protokola dâhil zevatın teker teker ellerini sıktı. Menderes açık kahverengi, ince beyaz çizgili bir elbise giymişti. Krem rengi bir gömlek ve koyu kahverengi bir kravat taşıyordu. Mütebessimdi. Şarabi renkli 33 lük tesbihini avucunda tutuyordu. Parmağındaki yüzüğe bir kâğıt sıkıştırılmıştı.

Menderes uçak merdiveninin tam başında bakanlarla vedalaştı. Gedik, Aker ve Kalafatın elini sıktı. Bermutad öpüşüldü. Son dakikada Bahadır Dülger de yetişerek Başbakanın elini sıkabildi.

Uçağa en son binen yolcu Başbakan oldu. Saat tam 17 idi. Başbakan Caravelle'in kuyruk kısmındaki lüks mevkiin soldan ikinci sırasında pencere kenarında yerini aldı. Menderese refakat edenler çok daha evvelden uçağa binmişlerdi. Müessif Londra kazasından sonra yapılan tenkitler göz önünde bulundurularak bu defa hususi bir uçak kaldırılmamış. Fransız Havayollarının normal sefer yapan uçaklarından birinde 25 kişilik

---

(Savcılık eliyle aldığımız tekziptir.)

Reşit Özçobanın Açıklaması

Kasım Gülekle Çanakkalede (İki aydanberi kalmakta olduğum otelde) beraberdik.

Gülek, Geyiklikden dönüşte, İstanbulla yaptığı telefon konuşması sırasında açık bulunan otel kayıt defterinde benimle, arkadaşım fabrikatör, Ferit Sözenin adını görerek, yaptığı basın toplantısında balon uçurmuştur.

Sırf isim benzerliğinden dolayı Ferit Sözeni İstanbul Emniyet müdür muavini, Uşaktan geldiğim yazılı bulunduğu için, beni de gazetecilere saldırmış gibi göstermek istemiştir.

Fakat İstanbul Emniyet müdür muavininin Canakkaleye gelmediği anlaşılınca, ismim etrafında ki iftira çemberi de kırılmış oldu.

Ben, Gülek'in devam eden bu neviden uydurmaları, gâfları üzerinde durmak istemiyorum. Siz lütfen, Akis koleksiyonunu tetkik ediniz: çok daha enterasanlarına raslıyacaksınız...

Reşit Özçoban

---

yer ayrılmıştı. Yolcular arasında iki milletvekili vardı. Bunlardan biri Hamdi Bozbağ, diğeri Menderesin çocukluk arkadaşı Rifat Kadızade idi. Başlangıçta, çok Amerikalı dosta sahip olan Antalya milletvekili Ahmet Tokuş ta listedeydi. Fakat sonra Tokuşun ismi silindi. Londradaki uçak kazasında bulunan yolculardan Melih Esenbel ve Başbakanın hizmet polisi Kâzım Nefes bu seyahate de katılıyorlardı. En büyük yenilik tabii ki Türkiyenin en yüksek tirajlı üç gazetesinin sahiplerinin heyete dahil bulunmasıydı. Bu Başbakanın dış seyahatlerindeki gedikli iktidar gazetecilerini çok üzdü. Meydanda Bahadır Dülger, Mümtaz Faik Fenik gibi gazeteciler âdeta öksüz kalmış çocuklara benziyorlardı.

CENTO toplantısı

Menderesin Amerika seyahatı 7 Ekimde eski ismiyle Bağdat Paktının, yeni ismiyle CENTO'nun Bakanlar Kurulunun Washington'da yapacağı toplantıyla ilgiliydi. Daha Menderes, Amerika içinde bir hafta sürecek bir "konuşma seyahati"ne çıkacaktı

Yolculuğun ilk merhalesi Paristi. Menderes ve beraberindekiler geceyi Pariste geçirdikten sonra Pazartesi günü New York'a hareket edeceklerdi. Gece New York'ta geçirilecek, Salı günü Washington'a gidilecekti. CENTO toplantısının Çarşamba günü Başkan Eisenhower tarafından açılacağı umuluyordu. Menderesin ayrıca Eisenhower tarafından kabul edilmesi beklenmekteydi. Menderes, Krutçefin seyahatinden evvel Amerikan Cumhurbaşkanı Avrupaya geldiği zaman onunla görüşmek için teşebbüse girişmişti. Bilahare Zorlu aynı şeyi denemişti. Fakat her iki teşebbüste neticesiz kalmıştı. Görüşmenin bu defa mutlaka yapılacağı şüphesizdir.

Eski talihsiz isminden hâlâ kurtulamıyan Bağdat Paktı toplantısı üç gün sürecekti. Toplantının Krutçef-Eisenhower temaslarından sonra hemen hemen hiç bir ehemmiyeti kalmamıştır. Amerika, son Karaşi toplantısında bir türlü katılmaya yanaşmadığı Bağdat Paktına verdiği ehemmiyeti göstermek maksadıyla gelecek toplantının Washington'da yapılmasına razı olmuştu. Bu, sadece bir jestten ibaretti. Krutçefin seyahati ve pek yakında bir Zirve Konferansı toplanmasının kararlaştırılması, Sam Amcanın jestini tesirsiz kılmıştır. Amerikan halk efkârının ve gazetelerin konferansla hiç ilgilenmemesi bunun delilidir. İngilterenin sadece bir sefir ile temsil edilmesi de toplantının ehemmiyetini göstermektedir. Daha mühimi Zirve arifesinde, Amerika, Bağdat Paktının müslüman üyelerine karşı hiç bir yeni taahhüt almaya asla yanaşmıyacaktır. Halbuki Pakistan, Paktı "müessir" bir hale getirmek maksadıyla bir plân hazırlamıştır. İran plânı tamamiyle desteklemektedir. Her iki memleket te üyesi bulundukları paktan son derece şikâyetçidirler. Washington'da Amerikanın Pakt ile yakından ilgilenmemesini şiddetli bir dille tenkit edeceklerdir. İlgi derecesi de tabii ki verilen dolar ve silâhla ölçülmektedir.

Pakistan ve İranın elindeki koz, Amerikayı artık eskisi kadar korkutmayan nötralizme kayma tehdididir. Pakistanın tek hâkimi Eyüp Han bunu açıkça söylemiştir. İran Şahı, Bağdat Paktı toplantısı arifesinde Ruslarla bir ademi tecavüz paktı imzalamak maksadıyla müzakerelere başlamış. Ruslardan kredi alabileceğini açıklamıştır. Hatta ecnebi basında, İrandaki bu yeni temayüller yüzünden Menderesin Amerika seyahatinden vazgeçtiği haberleri çıkmıştır. İran ve Pakistan kızgındır. Washington toplantısı bu kızgın üyeleri teskin etmekle geçecektir. Lâfla teskin gayretinde en büyük yük Türkiyeye düşecektir. Müslüman memleketleri yatıştıran Türkiye, Amerikanın da daha anlayışlı olmasını temine çalışmaktadır. Bağdat Paktının kurulduğu günden beri Türkiyeye bu arabuluculuk rolü düşmüştür. Türkiye, Washington toplantısında da bu işle uğraşacaktır. Fakat Washington toplantısı bir formaliteden ibaret kalmaya mahkûm görünmektedir.

Konuşma seyahati

Amerika seyahatinin en eğlenceli kısmı, üç günlük CENTO toplantısı biter bitmez Menderesin, Krutçeften sonra Amerikada yapacağı tur olacaktır. Menderes tıpkı Krutçef gibi Dallas, New York ve Pittsburgh şehirlerinde konuşmalar yapacaktır. İlk konuşma 12 Ekimde Teksasın Dallas şehrinde vuku bulacaktır. Menderes 13 Ekimde New York'un meşhur Waldorf Astoria otelinde iş, basın, üniversite v.s. çevrelerine mensup 1500 seçkin Amerikalıya hitap edecektir. En son Pittsburgh'da Üniversite konferans salonunda konuşacaktır.

Gazetecilerin haftası

Üç gazete sahibini beraber götürebilmesi Menderes için büyük ustalıktı. Üç gazete sahibinin refakati geçen haftanın başında kararlaştı. O gün Cumhuriyet, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinin telefonları çaldı: "Başbakan beyefendinin akşam üstü bir ziyarette bulunacağı" bildirildi. Cumhuriyet Başyazarı Nadir Nadiye haber verildiği zaman, önce inanmak istemedi. Bu bir şaka olmasındı? Zira, Başbakanın Cumhuriyeti ve Nadir Nadiyi ziyareti, Radyo Gazetesi vasıtası ile yapılan o "amansız" hücumlardan sonra, inanılması en güç bir hâdiseydi. Bu bakımdan, Pazartesi günü akşamüstü, siyah Cadillac Cumhuriyetin demirparmaklıklı büyük kapısında duruncaya kadar, Nadir Nadi, bu ziyarete ihtimal vermek istemedi. Başbakan önde, Dr. Gedik ve Kemal Aygün biraz daha geride kapıdan girdiler. Nadir Nadi, biraz solgun bir yüzle misafirlerini buyur etti ve sonra, tam 47 dakika devam eden bir sohbet başladı. Bu tam mânası ile bir sürprizdi

Acaba?

Bu ziyaretten sonra, Nadir Nadi, bir hayli sıkıntılı günler geçirdi. Filhakika bir emrivaki karşısında kalmış, Başbakanın nazik dâvetini reddetmek nezaketsizliğinde bulunamamıştı. Başbakan, her zamanki nezaketi ile, bu refakatten çok hoşlanacağını ifade etmişti. Her hangi bir zahmete katlanılmıyacaktı. Hariciyeye mensup ilgililer, bütün muameleleri ikmal edecekler ve dâvetlileri formalitelerle sıkmıyacaklardı. Havaiyattan konuşulduktan, kahveler içildikten ve dâvetin kabulünden duyulan memnunluk ifade edildikten sonra misafirler gittiler.

Başbakan, Pazartesi günü, Cumhuriyetten çıktıktan sonra, Hürriyeti ve Milliyeti de ziyaret etti. Büyük bir hislilikle rahmetli Sedat Simaviyi ve Ali Naci Karacanı anışı, oğulları duygulandırmıştı. İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedikin oldukça büyük bir nüfuz sahibi olduğu Hürriyette Başbakanın Kıbrıs meselesi üzerinde yaptığı sohbet ve sonra Milliyette Krutçefin Amerika seyahati hakkında afaki konuşmalar, dâvet sahibini ne derece sevimli kılmışsa, ziyaret edilenleri de o derecede "mukavemetsiz" hale getirmişti. Başbakana refakat edeceklerdi. Genç Karacan, "belki bu fırsattan istifade, basınla ilgili ciddi meseleleri Başbakanla konuşup bir prensibe de bağlıyabiliriz" diye ümitlere bile kapılıyordu.

Üç zoraki şahidin refakatinin Menderesin komünizme karşı girişilen hürriyet ve demokrasi mücadelesi mevzuundaki sözlerinin tesirini arttıracağı, Türk demokrasisi hakkındaki "yalan yanlış" düşünceleri düzelteceği muhakkaktı!

Hükümet

Sağlam vücut, sağlam kafada ..

Geride bıraktığımız haftanın sonuna doğru Cumartesi sabahı Başbakan Menderes gayet erken uyandı. Saat 7 olmadan giyindi, kuşandı ve sokağa çıktı. Yanında eski Aydın milletvekillerinden Baki Ökten vardı. Menderes, sâbık Aydın milletvekili ile birlikte Çankaya sırtlarında bir buçuk saatten fazla süren bir yürüyüş yaptı. İnsanı ısıran Ankara ayazına rağmen Başbakan Menderesin sabah yürüyüşünden son derece zevk aldığı belliydi. Uzun boylu, sportmen görünüşlü sâbık Aydın milletvekilinin, son derece üşümesine rağmen, bu sürpriz sabah sporundan zevk almaya çalıştığı görüldü.

Menderes, Çankaya sırtlarındaki sabah gezisinden sonra Başbakanlığa geldi. O gün Başbakanlıkta D. P. Genel İdare Kurulunun "devletleştirilmiş" toplantılarından biri vardı. Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın da o sabah Başbakanlığa geldiği görüldü.

Esasen Başbakan Menderesin Başkentteki 4 günlük ikameti, partileştirilmiş kabine ve devletleştirilmiş parti toplantılarıyla geçti.

Menderes, geçen hafta Çarşamba günü Türk Hava yollarının Viscount uçağı ile Ankaraya geldi. Yanında basın müşaviri Burhan Belge, dışişleri müşavir yardımcısı Melih Esenbel ve hususî kalem müdürü Ârif Özgen vardı.

Başbakan, Anadolu Ajansının tâbiriyle "beşûş" bir çehreyle uçaktan indi. Üçte biri boş koltuklu kabinenin Amerikada bulunan iki üyesi ve Çalışma Bakanı Halûk Şaman hariç, hepsi Esenboğa hava alanında idiler. Ön sıraya D. P. Meclis grubu Başkanı ve "prioritaire" bakan adayı Âtıf Benderlioğlu, vazgeçilmez adam olduğu için Almanyadaki istirahatgâhından geri çağrılan Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur ve imar işlerindeki sür'ati bâzan çok beğenilen bâzan hiç beğenilmeyen Ankara

E S E F

Başbakan Adnan Menderesin yanında Amerikadaki gezisi sırasında, Türkiyenin en büyük üç gündelik gazetesinin mümtaz temsilcileri bulunacaktır. Hükümet başkanının, gazetelerine kadar giderek yaptığı dâveti Cumhuriyet başyazarı Nadir Nadi, Hürriyet sahibi Haldun Simavi ve Milliyet sahibi Ercüment Karacan kabul ederek seyahate katılmışlardır.

Hâdisenin mahiyeti ve dâvetin mânası ziyadesiyle keskin bir zekâya ihtiyaç göstermeyecek kadar açıktır. Bu mahiyeti ve bu mânayı gazetelerini böylesine başarıyla idare eden üç tanınmış gazetecinin sezmemiş oldukları, samimî konuşulacaksa, hatıra dahi getirilemez. Başbakan Adnan Menderes üç misafirini Amerikaya, Türkiyede basın hürriyetinin bulunmadığı yolundaki ithamı fiilen tekzip için götürmektedir. Atlantiğin ötesinde basın hürriyetine verilen ehemmiyet hiç kimsenin meçhulü değildir ve Amerikan basınında Türkiyedeki basın rejiminin nasıl tenkit edildiği, bu rejimin nasıl Türk siyasî sisteminin mihenk taşı sayıldığı herkes tarafından bilinmektedir. Bu tenkitler, Birleşik Devletlerin Ankaradaki ziyadesiyle meşhur Büyük Elçisi tarafından paylaşılmasa bile, Amerikanın politika çevrelerinde Türkiye hesabına derin üzüntüler doğurmaktadır. Şimdi Başbakan Adnan Menderesin bu çevrelerin karşısına yanında büyük Türk basınının üç hakikî temsilcisi olduğu halde çıkması, ister istemez, basın rejimimizin bizzat şöhretli gazetecilerimiz tarafından tasvip gördüğü fikrini doğuracaktır. Başbakan Adnan Menderesin o mevzuda karşılaşacağı müşkülâtı böylece yenmekte gösterdiği mahareti takdir etmemeye imkân yoktur. Fakat üç büyük gazeteci meslekleri ve şu anda demir parmaklıkların gerisinde ıstırap çeken meslekdaşları aleyhindeki şahitlik rolünü kabul etmemeliydiler.

Zira üç gazetecinin Başbakan Menderesin refakatinde yaptıkları bu seyahat, onların omuzlarına bu rolü iradeleri dışında da olsa yüklemektedir. İşte üç gazete ki üçü de müstakildir ve bilhassa ikisi, gerektiğinde Menderes idaresini sert şekilde tenkit etmektedir. Bundan dolayı sahipleri hapiste midir? Asla! Bilâkis, bizzat Menderesin dâvetlileri olarak itibar ve hürmet görmektedirler. Demek ki Türkiyede yasak olan Menderes idaresini tenkit değildir. Menderes sert te olsa, tenkitleri iyi karşılamaktadır. Mahkemedeki gazeteciler hapishanelerdeki gazeteciler, Ankara - Hilton? Onlar tenkit hudutlarını aşarak şeref ve haysiyetlerle oynayan, basın hürriyetini suiistimal eden bir takım çapulcular, şantajcılar, ne idüğü belirsizlerdir. Türkiyenin en itibarlı üç gündelik gazetesinin mümtaz temsilcilerinden Amerikada beklenen, bu muhakemeyi Amerikalıların zihinlerinde doğurmaktan başka nedir? Bir çocuk dahi bu basit taktiği anlamamazlık edemezdi. Fakat asıl hayran kalınacak husus, böylesine basit bir taktiğin şu son dokuz senede belki yüzüncü defa tekrarlandığı halde hâlâ işliyebilmesi ve bir müşkül anı geçiştirmekte hâlâ yardım sağlıyabilmesidir. Ne garip, bir "Bedri Köker" ister gafletten ister dalâletten her zaman [illegible]ur.

Elbette ki meselâ Nadir Nadinin, meselâ Milliyet gazetesinin, hatta Hürriyet gazetesinin Menderes idaresi hakkındaki düşünceleri Türkiyede bilinmektedir. Amerika seyahatinden sonra Cumhuriyet Başyazarının yazılarında, yahut Ercüment Karacanın veya Haldun Simavinin kendi yazıişleri müdürlerine direktiflerinde bir değişiklik olacağı hatıra getirilemez. İnsanı üzen bu değildir. İnsanı üzen Cumhuriyetin, Milliyetin ve Hürriyetin de neşrettiği bir nutuktan dolayı sadece öteki gazeteler muhakeme edilirken, bir hâdiseyi tesbit için Galata rıhtımına koşmuş Cumhuriyet muhabiri hapse atılmışken, Menderesin basın işlerini tedvir eden Bakanı hükümetin arzu etmediği haberlerin neşredilemiyeceği tezini fütursuzca savunurken ve aleyhlerindeki Adalet hükümleri Adalet cihazlarından evvel Başbakan tarafından açıklanan gazeteciler çilelerini metanetle doldururlarken üç büyük gazetecinin hakikaten büyük manevî desteklerini, tasvip etmedikleri bir zihniyetin emrine vermeyi reddi göze almamış bulunmalarıdır.

Nadir Nadi
Zoraki Şahit

Doğrudur, bir Hükümet Başkanı gazeteye kadar gelir de bir gazeteciyi dâvet ederse ona itizar beyan etmek kolay değildir. Ama bir insanın kendisinden beklenilen odur diye gözünü kırpmaksızın hapse girmesi sanki daha mı kolaydır? Çekingenlik veya yüz tutmaması gibi en masum sebeplerden dolayı dahi olsa lüzumlu bir red cevabını meselâ bir Nadir Nadinin veremediğini görmek "Benim yerimde bulunsa o da böyle davranırdı" inancını yüreklerin köşesinde daima muhafaza etmiş nice kimseler için hayal kırıcı olmuştur.

Medenî cesaret ve hakikî kültür sahibi diye bilinen kimseler, yalnız yazılarıyla değil, belki onlardan çok hareketleriyle kendilerinden genç nesillere istikamet verirler.

Kaldı ki Radyoda Başbakana üç büyük gazetecinin refakat edeceği haberinin okunduğu gece Radyo Gazetesini o üç büyük gazeteci dinlemiş olsalardı son derece faydalı bir ibret dersi alırlardı. Radyo Gazetesi o gece Basın mevzuunda omuzlarına vaktiyle bir çok rol yüklenmiş olan Yeni Sabah gazetesi kurucusu ve Başbakan Menderesin sabık ideal arkadaşı Safa Kılıçlıoğluna, gayet iğrenç bir şekilde, "Çöl Faresi" diye saldırıyordu.

Sesin, Sahibinin Sesi olduğu hususunda hiç kimsenin en ufak bir şüphesi yoktur.

Vali ve Belediye Başkanı Dilâver Argun işgal ediyordu.

Menderes, beşüş bir çehreyle karşılayıcıların elini sıktıktan sonra doğruca başbakanlığa gitti. Saat 19.30 da Hususî Kalem Müdürü Arif Özgen, diğer bakanlıkların hususî kalem müdürlüklerine telefon ederek Beyefendinin saat 20 de kabineyi toplantıya çağırdığını bir defa daha hatırlattı. Daha evvel seyahat ve tetkikte bulunan bütün bakanlara, gezilerini iptal ederek ilk vasıtayla Ankaraya dönmeleri bildirilmişti. Beş günlük bir İzmir seyahatına çıkan ve Vali ile birlikte Foçaya harekete hazırlanan Tevfik İleri, seyahatinin ikinci günü haberi cipli bir polisten aldı ve derhal Ankaraya döndü.

Gece saat 20 de yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında sadece üç bakan eksikti. Dışişleri Bakanı Zorlu ve Maliye Bakanı Polatkan Amerikada idiler. Çalışma Bakanı Halûk Şaman İstanbulda olmasına rağmen, Başbakanın dâvetinden geç haberdar olmuştu. Şaman geç vakit derhal Ankaraya hareket etti ve sür'atle Başbakanlığın yolunu tuttu. Şaman, toplantı salonuna girdiği zaman beşüş çehreli Menderes, bezmi ekâbire en sonra gelen Şamana mânalı bir şekilde İstanbulda ne yaptığını sormaktan kendini alamadı.

Geç vakitlere kadar süren toplantıya ertesi gün, sabah 10 da devam edildi. Sabah toplantısı 14'e kadar sürdü. Öğleden sonra saat 17 - 19 arası Bakanlar Kurulu tekrar bir araya geldi.

Toplantı devam ederken, biri otomatik silâh taşıyan iki jandarmanın başbakanlık binası önünde devriye gezdiği görüldü. Ayrıca binanın dört köşesinde 8 nöbetçi vardı.

Gaybubetim sırasında...

Başbakanın 10 günden fazla sürecek Amerika seyahati arifesinde yapılan bu toplantılar türlü tefsirlere yol açtı. İlk akla gelen geciktirildikçe geciktirilmiş şiddet tedbirlerinin nihayet ele alınması oldu. Geçen haftanın sonlarına doğru Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın da doğmadan bir yaşına basan meşhur şiddet tedbirlerini tetkik etmek üzere istettiğinin işitilmesi, bu tahminleri destekledi. Partileştirilmiş kabine toplantılarına koltuksuz ve otomobilsiz D. P. Genel İdare Kurulu üyeleri Samet Ağaoğlu ile Remzi Birantın katılmaları bu kanaatı perçinledi. Fakat kabine toplantılarında şiddet tedbirleri konuşulmadı. AKİS'in geçen hafta bildirdiği gibi yeni şiddet hükümlerinden bir fayda mülâhaza edilmiyordu. Mevcut hükümlerin şiddetli tatbikatı kâfiydi. Bir dereceye kadar basın endişe mevzuuydu. Bilhassa seçimler arifesinde basının her türlü rizikoyu göze alıp, tam bir cesâret göstermesinden korkuluyordu. Ama bunun için de şiddet tedbirleri derde devâ değildi. Mâlî mülahâzalar ile takviyeli tatlı dil, Damoklesin kılıcının gölgesinde en müessir hal çaresiydi. Bu sebeple gerek kabine, gerek D. P. Genel İdare Kurulu toplantılarında şiddet tedbirleri üzerinde durulmadı. Kabine toplantılarında daha çok iktisadî meseleler ve dış politika üzerinde duruldu. Ama esas mevzu iç politika meseleleriydi.

İç meseleler

Menderes vaktinin büyük bir kısmını muallâktaki parti meselelerine ayırdı. Beyfendinin irşadlarını bekliyen yığılmış bir sürü parti meselesi vardı. İnhilâl etmiş belediyeler ve muhtarlıklar bunlar arasındaydı. Yeni seçimlerden evvel, tâkip olunacak hareket tarzı hakkında Genel Başkanın fikrini almak lâzımdı. Sonra her an teşkilâttan yeni yeni hizipleşme haberleri geliyordu. Beyfendinin bunlar hakkında bir karar vermesi gerekiyordu. Ama daha evvel hakiki durum bilinmeliydi. Hakiki durumun tahkiki şimdiye kadar ekseriya politikacılara bırakılıyordu. Meselâ Ömer Lütfi Erzurumluoğlu Doğuya, Seyfi Kurtbek Trakyaya, Nizamettin Kırşan Maraşa, Hüseyin Fırat Egeye gönderilmişti. Fakat neticç hiç te tatminkâr değildi. Genel Başkan gereği gibi aydınlatılmadığı fikrindeydi. Bu sebeple Menderes, Başbakanlığın orta kademelerindeki memurları vazifelendirdi. Menderesin gaybubeti sırasında tarafsız Başbakanlık memurları vilâyetleri gezecekler, görüşlerini tesbit edeceklerdi. Başbakanlık müsteşarına verilecek raporlara göre; Menderes ardı kesilmiyen hizipleşmelerin bir çâresine bakacaktı. Umumî arzu, hizipleşmeler dolayısıyla bir türlü yapılamıyan, Parti kongrelerinin bir an evvel toplanmasının teminiydi.

Boş koltuklar...

Bu arada bilhassa mavi boncuk sahibi D. P. milletvekillerinin ençok merakla bekledikleri mesele kabinedeki boş koltukların âkıbetiydi. "Hele bir Menderes Amerikadan dönsün, bütün koltuklar" doldurulacak deniyordu. Başbakana çok yakın çevreler, Amerika dönüşü kabinede büyük değişiklikler yapılacağından bahsediyorlardı. Onlara göre, bir Başbakan yardımcılığı mevkii ihdas ediliyordu. Bu mevkie Ethem Menderes veya Namık Gedik getirilecekti. Müşterek Pazar işi ve Batıyla çok sıkı işbirliği altında yürütülen istikrar politikası dolayısıyla, Dışişleri Bakanlığının artan yükünü hafifletmek için iktisadî mâhiyette bir Devlet Bakanlığı kurulacaktı. Devlet Bakanı, fiiliyatta Dışişleri Bakanı Zorlunun muavini olarak vazife görecekti.

Meclis açılmadan evvel büyük dalgalanmalar kaydeden D. P. Grubunun mutedil unsurlarının halen üzerinde en büyük hassasiyetle durduğu mesele mutad üzere Meclis Başkanlığı idi. Ankaraya dönen mutediller, ilk hedef -daha doğrusu en kolay hedef- saydıkları Meclis Başkanı Koraltanı devirmek için faaliyete geçmişlerdi. Meclis Başkanlığı için Adalet Bakanı Esat Budakoğlu ile Rüknettin Nasuhioğlunun isimleri üzerinde durmaktaydılar. Muhtemel adaylardan biri de geçen yıl kötü bir imtihan veren Şem'i Ergin idi. Şem'i Ergin yazı Manisada sessiz sessiz oturarak geçirmişti. Arada sırada mahallî parti kongrelerinde mutedil bir dille konuşmuş, fakat İzmir milletvekili Behzat Bilginin Yeni Asır gazetesi, bu konuşmaları ısrarla müfritleştirmişti. Meselâ Eylül ortasında Turgutluda bir ocak kongresinde konuşan Şem'i Erginin "muhalefet meşru yolları bıraktı. Başbakanımızın içte ve dışta çok sevilmesi onları çıldırtıyor" cümlelerini kullandığı Yeni Asırda yazılıydı. Şem'i Ergin asla böyle cümleler sarfetmediği kanaatındeydı. Fakat kendisine atfedilen sözlerin tekzibinin tuhaf kaçacağını düşünerek susuyordu.

Behzat Bilginin maksadı açıktı: Şem'i Erginin müfritler safına geçtiği intibaını vererek, onun Meclis Başkanlığına seçilme şansı baltalanmak istenilmekteydi. Erginin yeniden aday olacağı şâyiaları, Behzat Bilginin gazetesini bu yola itmişti.

Geçen hafta, eski Savunma Bakanını İktidar saflarına almak için Ankarada da faaliyete geçildiği görüldü. Şem'i Erginin Millî Savunma veya Millî Eğitim bakanlığına getirileceği şâyi oldu. Ergin bu şâyiaları ne teyit, ne tekzip etti. Gevrek gevrek gülmekle yetindi.

Müşterek Pazar

İsteksizlik

Geçen haftanın ortasında Perşembe günü, Müşterek Pazar İcra organı, Türkiye ile Pazara katılma mevzuunda yapılan görüşmelerin neticesini açıkladı.

Üç gün süren konuşmalar bir "keşif" çalışması mahiyetindeydi. Maksat tarafların görüşlerini tesbit etmekten ibaretti. Zafer "bu ilk temaslarda katılmanın zemininin hazırlanması hususunda umumî esasların konuşulacağını, muhtemelen Ekim ayında da Komisyon ile müzakerelere başlanacağını" bildiriyordu.

Halbuki Brükselde yapılan açıklama, "müzakere" tâbirini kullanmamaya dikkat etmektedir. Açıklamada "müzakere" yerine "konuşma" tâbiri kullanılmaktadır ve konuşmaların yeniden ne zaman başlıyacağı tasrih edilmemektedir. Bu, hiç şüphe yok, Brükselde Türkiyenin Müşterek Pazara katılma talebinin pek istekli karşılanmadığının delilidir. Fakat Türk Hükümeti, her ne pahasına olursa olsun Müşterek Pazara katılma kararındadır. Bu da Türkiyenin pazarlık kudretini son derece zayıflatmaktadır. Hükümet, Müşterek Pazara Türkiyenin hangi şartlar altında katılabileceği hususunda henüz tetkiklere dayanan bir görüşe sahip olmamakla beraber, Sanayiin tedricen serbest rekabete açılabilmesi için 10 yıllık bir hazırlık devresine lüzum olduğu kanaatındadır. Himaye bütün sanayi kollarını kaplamıyarak, bâzı sanayi

kollarına inhisar edebilecektir. Türkiye buna mukabil, şimdiden ziraî mahsüllerinin satışında avantajlı bir rejime sahip olmak ve Müşterek Pazarın finansman imkânlarından faydalanmak istemektedir.

Fakat her ne pahasına olursa olsun Müşterek Pazara katılma kararı ve Müşterek Pazarın Türkiyeyi almaktaki isteksizliği, bir hayli mütevazi Türk teklifinin olduğu gibi kabul edilmesi ihtimalini son derece zayıflatmaktadır. Kısaca, acelecilik lehimize çalışmamaktadır.

Hükümeti bu mevzuda aceleciliğe sevkeden başlıca sebep, Müşterek Pazar memleketlerine olan ihracatımızın büyük ölçüde azalması korkusu ve dış yardım ihtiyacıdır. Bir dereceye kadar da "Hele bir içeri girelim. İleride daha müsait şartlar elde etmek çok daha kolay olur" düşüncesi rol oynamaktadır.

Hesap Sorulacaktır

D. P. yüksek kademelerinin hizipçilikten arap saçına dönen teşkilâtı çimentolamak için ustaca kullandıkları bir "umacı geliyor" politikası var... Fısıltı gazeteleri "C. H. P. iktidara gelirse, D. P. etiketini taşıyan herkesten hesap soracak" propagandasını yayıyorlar. Bu suretle geçimini namusuyla sağlayan D. P. li vatandaşı, ocak başkanını sindirerek, iktidardan her ne pahasına olursa olsun düşmemek gerektiğine inandırarak, kin ve korkuya dayanan bir parti tesanüdü kurmaya çalışıyorlar.

"Umacı geliyor" politikası bâzı C. H. P. illerden gelen ulu orta seslerle destek bulmuştur. "Nereden buldun kanunu" bu falsolu seslerden biridir. Bu söz, C.H.P. nin iktidara gelince, hesap sormak maksadıyla ayrı bir kanun çıkartacağı kanaatını uyandırmıştır. Mevcut kanunlarla yetinmeyip, yepyeni bir kanuna ihtiyaç görülmesi, şimdiki kanunların suç saymadığı bâzı hareketlerin suç sayılacağı endişesini doğurmuştur! Demokrasi, adalet ve hürriyet için mücadele eden bir parti, bugünkü kanunların suç saymadığı fiilerin yarın hesabını soracakmış gibi gösterilmiştir!

C. H. P. Meclisi, D. P. nin yaydığı bu akıl, mantık ve iz'an dışı propagandayı cevaplandırmak lüzumunu duymuş ve bir tebliğ ile "iki kere ikinin dört ettiğini" açıklamıştır. C. H. P. nin iktidara gelince, hukuk dışı hesaplaşma yoluna gitmiyeceği ve kin gütmiyeceği tebliğde belirtilmiştir.

Bu, C. H. P. nin yıllardır tekrarladığı bir fikirdir. Nitekim Ondördördüncü Kurultayı açış nutkunda da Genel Başkan İnönü, Parti Meclisinin son tebliğinde yer alan bu fikri şöyle ifade ediyordu:

"Biz iktidara geldiğimiz zaman partizanlık bütün dal budaklarıyle bünyemizden silinecektir. Biz her nevi mes'uliyetin kanun içinde aranması ve her kanunun hukuk esasları içinde bulunması dâvasındayız. Âmme hizmeti deruhte edenlerin tabiatile bir mesuliyet de kabul etmiş olduklarını unutmamaları lâzımdır. Mes'uliyetsizlik duygusu şüphesiz her türlü suiistimalin teşvikçisidir. Mes'uliyet ve hesap mevzularının bir siyasi tezvir ve intikamın vasıtası olarak kullanılması ihtimali ise, memleket ve millet için daha vahim zararları tevlit eder. Hususile vatandaşın iktisadi hayatın her sahasındaki namuslu ve meşru kazanç ve faaliyetine huzursuzluk ve emniyetsizlik verecek hiç bir teşebbüse müsaade edemeyiz.

Biz siyasi isnat ve hükümlerden çok çekmişizdir. Bizden sonra hiç bir vatandaşın siyasi tezvire mâruz kalmaması büyük gayemizdir. Çıkarılacak kanunları siyasi kudret dışında bir Anayasa mahkemesinin kontrolüne arzeden müstakil mahkeme ve hâkim teminatı diye çırpınan bir zihniyet hiç bir sahada partizanlık ve siyasi tezvir ve intikam yolu takip edemez."

Ama bu demek değildir ki kanunsuzlukların hesabı sorulmıyacaktır. Bugün mevcut kanunlara göre suç olan her fiilin elbette ki hesabı sorulacaktır. Hiç bir kanunsuz hareket cezasız kalmıyacaktır.

Bunun için ne hususî kanunlara, ne hususî mahkemelere ihtiyaç vardır. İktidarın tesirinden tamamiyle uzak, müstakil mahkemeler cezasız kalmış suçların hesabını soracaklardır.

Kıbrıs

Diş ağrısı!

Geride bıraktığımız haftanın ortasında Perşembe günü bir askeri uçak, Kıbrıs Anayasa Komisyonundaki Türk Delegesi Nihat Erimi Ankaraya getirdi. D. P. nin mutemet adamı Erim ertesi gün bir saat kadar Başbakan Menderes ile görüştü ve ondan Anayasa çalışmaları hakkında yeni emirler aldı.

Erimin ani seyahati Anayasa çalışmaları sona ermek üzere iken son dakikada çıkan ihtilafla ilgiliydi. Maamafih, Erim bir ihtilâfın mevcudiyetini mutad üzere kabul etmedi ve "çalışmaların devam ettiğini, Anayasa Komisyonu faaliyetinin müsbet bir sahada inkişaf ettiğini" söyledi. Ankaraya ani gelişi, Erime göre "dişlerini yaptırmak için" idi. Anayasa Komisyonundaki Türk Delegesi dişlerini yaptırmak için" hususî bir askeri uçakla Türkiyeye geliyordu! Aslında sık sık tekrarlanan bu ani ziyaret, Cumhurbaşkanı muavininin selâhiyetlerine müteallik madde kaleme alınırken ortaya çıkan ihtilâfla ilgiliydi.

Türk Hükümeti başlangıçta Türk Cumhurbaşkanı muavini ile Rum Cumhurbaşkanının eşit haklara sahip bulunduğunu, "muavin" kelimesinin bir lâftan ibaret olduğunu ileri sürmüştü. Londra Anlaşması hükümlerine aykırı sayılan bu görüş, Yunanlıların şiddetli itirazları karşısında terkedildi. Fakat ihtilâf bu kadarla bitmedi. Rum ekseriyetli kabine ile fiili olarak Cumhurbaşkanı muavininin yetkilerinin tesbitinde, yeniden anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Rumlar, kabineye hemen hemen tamamiyle Türk Cumhurbaşkanından mustakil bir hüviyet vermeye çalışıyorlardı.

Erim, bu sıralarda sık sık Ankaraya gelmeye başladı. Atina ile yapılan temaslardan sonra, Erim her seferinde iyimserlik içinde Atinaya döndü. Fakat Anayasanın kaleme alınmasını tamamlamak mümkün olmadı. Her seferinde yeni bir pürüz ortaya çıktı.

İlk günlerde en büyük engel olarak, Kıbrıslı Türk liderlerinin, onları "ekalliyete bâzı hakların tanındığı Rum hâkimiyeti altında bir Cumhuriyet"e götürecek anlaşmaya olan şiddetli itirazları görüldü. Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaşın şiddetli itirazları, Ankara ziyaretlerinden sonra birdenbire son buldu.

Anlaşma kapılarının artık açıldığı sanılıyordu. Ankaranın müdahalelerinden sonra Kıbrısta yapılan son toplantılar da bütün pürüzlerin ortadan kalktığını gösteriyordu. Adada anlaşmanın geçen haftanın başında imzalanacağı kanaati hâkimdi.

Anayasa Komisyonu, geçen Çarşamba günü bu maksatla toplandı. Fakat anlaşma imzalanamadı. Toplantıdan sonra tarafların, ihtilâflı noktaları ayrı ayrı süratle tesbit etmeleri kararlaştırıldı. Kimin haklı kimin haksız olduğu ondan sonra tâyin edilecekti. Bu iş yapılana kadar, Anayasa Komisyonu toplanmıyacaktı. İhtilâf muhtemelen Türk ve Yunan hükümetleri kademesinde halledilecekti. Yunan Hükümeti bu mevzuda son bir teklif hazırlamıştır. Bu teklife göre Cumhurbaşkanıyla yardımcısı, Bakanlar Kurulunun dış meselelere ait kararlarını veto etmek hakkına sahip olacaklardır. Cumhurbaşkanı ile yardımcısı, diğer meselelerde -ki asıl ehemmiyetli olan bu diğer meselelerdir- mutlak çoğunlukla alınan bakanlar kurulu kararlarının yeniden gözden geçirilmesini istiyebileceklerdir. Fakat kurul kararında ısrar ederse, Cumhurbaşkanı ile yardımcısının yapabileceği başka birşey yoktur.

Başlıca ihtilâf konusu olan mesele budur. Yunan teklifi kabul edilirse, Rum ekseriyetli kabine, Londra anlaşmalarıyla tanınan garantiler çerçevesinde istediği gibi hareket edebilecektir. Cumhurbaşkanı yardımcısı, Kıbrısın durumunda hiçte ehemmiyetli olmıyan dış meseleler hariç, kabine üzerinde tamamiyle tesirsiz bir hale gelmektedir. Bu sebeple Türki-

ye veto hakkının diğer bazı sahalara da teşmilini talep etmektedir.

Anlaşmanın imzalanamaması, Makarios'un son dakikada yeni tâvizler isted.ği şeklinde tefsir edildi. Makarios. Ekim ayının ortasında General Grivas ile karşılaşacaktı. Bir Yunan de Gaulle'ü haline gelmeye çalışan Grivas, Makarios'u "Türklere tâviz vermek"le suçlandırıyordu. Bu ithamları önlemek için Makarios'un son dakikada yeni taleplerle ortaya çıkması, yeni tâvizler temine çalışması mümkündü. Makarios, Londrada da ayni şeyi yapmış, anlaşma imzalanacağı sırada bir sürü yeni taleplerle ortaya çıkmıştı. O zamanlar Yunan Dışişleri Bakanı Averof'un sert bir mukabelesi Makarios'un teşebbüsünü durdurmuştu. En son dakikada tâviz koparma,Makarios diplomasisinin başlıca kaidelerinden biriydi.

Anayasanın gecikmesi, Kıbrıs Cumhur.yetinin doğuş hazırlıklarını aksatmaktadır. Londra anlaşmasına göre "mümkün olduğu kadar yakın bir tarihte ve her halükârda bugünkü 19 Şubat 1959 tarihinden itibaren 12 ayı tecavüz etmiyecek bir devre içinde Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı muavini ve üç meclisin seçilmesi dahil "Anayasa ve anlaşmaları" tamamlamak lâzımdı. Halbuki 19 Şubat 1959 dan beri 8 ay geçmiş, fakat hâlâ Anayasa hazırlanamamıştır. Geriye kalan dört aylık devrede, anayasanın bitirilmesi, ondan sonra Kıbrıs Parlâmentosunun seçilmesi gerekmektedir. Vakit son derece daralmıştır. Ama vaktin daralması yeni tâvizler vermek için bir sebep teşkil etmemelidir.

Makarios
"İstenmiyenin bir yüzü kara"

YAZISIZ

Basın

Mecburî İçtima!

Basın dâvaları, her hafta olduğu gibi geçen hafta Çarşamba günü de birçok gazetecinin adliye koridorlarında toplanmasına sebep oldu. Meslekdaşların biraraya gelmesinden doğan neş'e ve sevinç, açılan dâvaların ve istenilen ağır cezaların kasvetli bulutlarını dağıtmaya kâfi gelmiyordu. Fakat buna rağmen "sanık gazeteci"ler adliye koridorlarında da yazı masalarının başındaymış gibi rahat davranıyorlar ve bu hâli "mesleğin tabii bir icabı" gibi karşılıyorlardı. Geçen hafta tam 27 dâvaya bakan İstanbul, İzmir ve Ankara Toplu Basın Mahkemelerinin kapıları önünde esen hava, memleketler başka olmasına rağmen ayniydi. Endişeler bir, vazife ve mesuliyet duyguları bir, ümitler birdi.

Geçen hafta üç şehirde bakılan basın dâvalarının içinde en fazla alâka çekeni, hiç şüphe yok, Başbakan Adnan Menderesin muvafakatile ve C. H. P. Genel Başkanı İnönünün Ankara İl kongresindeki konuşmasının neşri dolayısile açılan dâvalardı. Alâkanın sebebi, Başbakan Menderesin ayni konuşmayı neşreden Milliyet, Hürriyet ve Cumhuriyet hakkındaki muvafakatini geri almasıyla bu gazeteler aleyhine açılan dâvaların düşmesi, fakat Akşam, Yeni Sabah, Ulus, Son Havadis ve Demokrat İzmir hakkında verilen muvafakat geri alınmadığı için bu gazetelerin mesulleri aleyhindeki dâvaların devam etmesiydi. Halk efkârı, bu farklı muamelenin sebeplerini keşfetmeye çalışırken, hukukçular da ayni mahiyetteki dâvalarda, şikâyetçinin bu dâvalardan sadece birinden feragati halinde ortaya çıkan hukukî durumu tartışıyorlardı. Hukukçuların tereddüdünü mahkemelerin vereceği kararlar ve Temyizin görüşü halledecektir. Fakat halk efkârının zihninde düğümlenen sualin cevabını nasıl bulacağı meçhuldür. Hele dâvaların sanıkları bu meçhulün duvarlarını bütün zorlamalarına rağmen yıkmaya muvaffak olamamaktadırlar. Nitekim, Ankara Toplu Basın Mahkemesindeki duruşmasında Ulus Gazetesi yazı işleri müdürü Beyhan Cenkçi, bu mesele üzerinde durmak zorunda kaldı. Cenkçinin aklı, üç İstanbul gazetesinden esirgenmiyen feragattan diğer gazetelerin mahrum bırakılabileceğine yatmıyor ve bir "dalgınlık"ın mevcudiyeti ihtimalini düşünüyordu. Bu sebeple duruşmasında "D. P. Genel Başkanının çok çalışmadan mütevellit yorgun düşmüş olabileceği ve üç İstanbul gazetesi hakkında dâvadan feragat ederken diğer gazeteleri unutabileceği ihtimalinin göz önüne alınarak" tevsii tahkikata gidilmesini talep etti. Ankara Toplu Basın Mahkemesi bu talebi reddetti ve duruşmayı bir başka güne bıraktı.

Aynı gün, bu dâvanın bir eşine bakan İzmir Toplu Basın Mahkemesi ise Demokrat İzmir gazetesi mesulleri Adnan Düvenci ve Şeref Bakşık hakkında "neşredilen konuşmada suç olmadığı" kanaatına vararak beraat kararı ittihaz etti.

Üç gazete hakkındaki feragat ve bu beraattan sonra, İstanbul ve Ankarada devam edecek aynı mahiyetteki diğer dâvalar daha da alâka çekici hale gelmiş oluyordu. Fakat Beyhan Cenkçi, "Lord Hav Hav" dâvasında beraat kararı aldığı için sevinçli koğuş arkadaşı Ülkü Armania kırmızı boyalı cezaevi arabasıyla Ankara Hiltona dönerken bile bu muammayı halletmiş değildi.

Adalet

Rıhtımdaki polisler

Bu haftanın başında Pazartesi günü İstanbul Dokuzuncu Asliye Ceza Mahkemesi Galata rıhtımı hâdisesinin geriye kalan 6 şahidini daha dinliyecek ve sanık avukatlarının bir kere daha tekrarlıyacakları tahliye talebi hakkında karar verecektir. Dinlenen şahitlerin -ki çoğu Emniyet Birinci Şube memurlarıdır- ifadelerinin biribirini tutmaması, "vurdu, döğdü, tuttum, karakola götürdüm" diye bahsettikleri sanıkları, hâkim "göster" deyince biribirine karıştırmaları hâdisenin mahiyetini iyice ortaya koyduğundan, sanık avukatlarının tahliye taleplerinin Pazartesi günkü celsede kabul edilmesi kuvvetli bir ihtimaldir.

Aralarında iki gazeteci de bulunan II'i mevkuf 19 sanıklı dâvâ, büyük alâka uyandırmıştı.

Halk akın akın Sirkecideki Adliye binasının taş merdivenlerini tırmanıyordu. Üçüncü kat karidorları iğne atsan yere düşmeyecek şekilde dolmuştu. Dokuzuncu Asliye Ceza mahkemesinin kapı önü, duruşmayı mutlaka takip etmek isteyen gazeteci ve partililerle daha da kalabalıktı. Sivil bir komiser, mütemadiyen bağırıp çağırıyor, sanıklar ve şahitler için kapı önünde bir koridor açılmasını temin için beyhude gayretler sarfediyordu. Nihayet aşağıdan bir manga Jandarma getirildi ve kesif kalabalığın arasından ince bir geçit yolu açıldı.

Geçen haftanın sonunda, Cumartesi günü sabahı, Rıhtım hadisesi sanıkları, dördüncü defa mahkeme huzuruna çıkarıldılar. Hâdise 24 Eylül Perşembe gecesi, Çanakkaleden dönen C. H. P. tahkik heyetinin Galata rıhtımında karşılanışı sırasında çıkmış, ondan sonra heyecanlı bir polis filmi gibi, çok hareketli sahnelerle devam etmişti. İlk sahne, rıhtım caddesi üzerindeki Galata polis merkezinde cereyan etmişti. Sonra kafileler halinde Emniyet müdürlüğüne hareket edilmiş, uykusuz bir geceden sonra, sanıklar, savcılıkta tam 8 saat 40 dakika ifade vermişler, Cuma günü geç vakit de, aralarında 2 gazeteci bulunan II sanık tevkif edilerek Sultanahmet cezaevine gönderilmişlerdi. Cumartesi öğle üzeri, sanıklar, bir manga jandarmanın muhafazasında Adliyeye getirildiler ve ikinci defa muhakeme edildiler. Gece yarısına kadar süren duruşma esnasında, II 'i mevkuf 19 sanık ve 5 şahit ifade verebildiler. Geride 40'dan fazla şahit daha vardı. 28 Eylül Pazartesi günü saat 15.10'da başlayan ve 6,5 saat devam eden duruşmada yine Birinci Şubeye ve hazır kuvvetlere mensup şahitler dinlendi. Saat 20.30'a doğru kararın okunması için herkesi sükûnete davet eden hakim Ayni Erkunt, mahkemenin vardığı neticeyi ilân ederken, II mevkufun da yüzleri heyecandan sap sarı olmuştu. Fakat ne yazık ki, mevkuflardan sadece üçü Vatan muhabiri Hilmi Yavuz, Tıp talebesi Nurettin Sözen ve Hukuk talebesi Suat Tepecik serbest bırakılıyorlar, ötekilerin ümitleri Cumartesiye kalıyordu. Aradan geçen beş gece, Sultanahmet cezaevinin beşinci koğuşunda yatan 8 sanık için çok uzun ve ıstıraplı oldu. Cumartesi sabahı, yeniden adliyenin taş merdivenleri tırmanılırken, mevkufların ve duruşma safahatını dinlemeğe gelenlerin ruh halini yüzlerinden okumak mümkündü.

Galata hâdisesi sanıkları mahkemede

"Tahliye" istiyorlar

Polisler azmedince

Rıhtım sanıklarının muhakemesi ilerledikçe, ortaya çıkan bir hakikat vardı ki, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile Polisin azmının bir araya gelmesinden nelerin doğacağını bütün açıklığı ve ibreti ile ortaya koyuyordu. Polis azmettiği takdirde, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri kanunu, Radyo vasıtası ile bütün memlekete ilân edildiği gibi, "vatandaş paketleme" endüstrisinin tam randımanla çalışmasına yol açıyordu. Polis, rıhtım hâdisesi ile, "paketleme"yi ne derece maharetle yapabildiğini ispat etmişti. Bütün vatandaşlara bir eşya muamelesi yapılmış, "paket"ler, oradan oraya hoyratça atılmıştı. Paketleyiciler, gerçi hâkim huzurunda ifâda verirken, Galata rıhtımında ve polis merkezinde gösterdikleri mahareti gösterememişlerdi, ve baş paketleyici polis Bumin Yamanoğlu, Cumartesi günü uzun uzun ifâde verirken tenakuzlardan kurtulamamıştı. Halbuki o sabah erkenden kalkmış, banyoya girerek adamakıllı bir yorgunluk gidermiş ve iştahlı bir kahvaltı yaparak saat 7'yi 20 geçe evinden çıkmıştı. Lâcivert elbisesini giymiş, beyaz gömleği üzerine beyaz bir kravat takmıştı. Çok şık ve keyfi yerindeydi. Kendisini mühim bir adam olarak görüyor, gazetelerdeki resimlerini memnunlukla seyrediyordu. İnsan birkaç sene içinde nasıl da değişiyordu. Şu seneye gelinceye kadar, kimse onun varlığından bile haberdar değildi. Yeni sabah gazetesinde, patronun otomobilinde "muhafız" olarak gezerken, bir kere daha maharetini gösterememek onu adamakıllı üzmüştü. Bir zaman, bu monoton hayat devam etmişti. Yanında dalma bir muhafız gezdirmek lüzumunu hisseden ve Bumin Yamanoğlunu bu işle vazifelendiren Sefa Kılıçoğlu, aradan kâfi müddet geçip endişelerinin yersiz olduğunu anlayınca, muhafızını kâğıt deposundaki işle gazetelerin çalınmasına mani olmakla vâzifelendirilmiş, fakat Bumin Yamanoğlu, bu işte, kendisinden beklenen muvaffakiyeti gösterememişti. Bunun üzerine, Patronun görülme-

miş bir alâkası ile, Yamanoğlu Polise çırağ edilmişti. İşte, bu tarihten sonra, asıl yerini bulduğuna inanan Bumin Yamanoğlu, kısa zamanda, "Yaman" bir polis olup çıkmıştı. Rıhtım hâdisesinin baş kahramanı oydu. Sanıkları birer birer o avlamış, ilk "muamele"leri o yapmış, zabıtları o tutmuş, arkadaşları namına büyük bir gayret sarfederek hâdisenin bir numaralı adamı olmuştu. Bunlar yetişmiyormuş gibi, işi gücü bırakarak, mahkeme günleri, erken saatlerden itibaren Adliyeye geliyor, o gün şahitlik yapacak arkadaşlarını birer köşeye çekerek, hatta mahkeme esnasında kapıdan fısıldayarak yardımlarını esirgemiyordu. Pazartesi günkü muhakeme esnasında, Bumini bu "yardım"ları yaparken yakalayan karşı taraf avukatları derhal bir zabıt tutmuşlar ve hakim Avni Erkuna takdim etmişlerdi. Halbuki, ambalaj mütehassısı polis Buminin bütün gayreti, polis arkadaşlarını, muhakeme esnasında zıt ifadeler vermekten korumak içindi. O polisin şerefini koruyordu. Eski muhafız ve ambar bekçisi, şimdi, tek başına, polislik mesleğinin şerefini ilgilendiren bir meselede, baş roldeydi ve âmirlerinden yeni bir takdirnameyi hak edecek kadar canla başla çalışıyordu.

Egemen Bostancı ve Hilmi Yavuz muhafaza altında

Gazetecilik güzel meslektir!

Şaşırmak yok!

Rıhtım hadisesinin sayıları 50'yi aşan polis şahitleri, mahkeme huzurunda, sanık avukatlarının sualleriyle bunalıp soğuk terler dökerken, dışarda daha da sıkı bir sorgu-sual, onlara, emdikleri sütü burunlarından getiriyordu. Mahkemede, hâkimin "bunları tanıyor musun?" sualine, sanıkları tanımadığını söyleyen hazırkuvvetlere mensup Vahap Ulucan âmirleri tarafından sorguya çekilmişti. Mahkemede, avukatların sordukları sualler karşısında bunalan ve birbirini tutmaz ifâdeler veren polisler de sonra dışarda adamakıllı haşlanıyorlar, bilhassa Buminin tarizlerinden kurtulamıyorlardı. Pazartesi günü, mahkeme sırasında, sanık avukatlarından Seyda Güley, Bumin Yamanoğlunun şahitler üzerinde telkinlerde bulunduğu sırada tutulmuş zaptı hakime uzatırken, şunları söylüyordu: "Sayın hakim bütün bu mahkeme, Bumin beyin oyunu olarak devam edemez. Allah için, ibreti âlem için bu şahıs hakkında tahkikat açılmasını talep ediyoruz." Hâkim talebi uygun görmüş ve zaptı savcılara vermişti.

Bumin Yamanoglu

"Küçük dağları..."

Rıhtım olaylarının bütün kanavesi, Toplantı ve Gösteri Kanununun azimle tatbik edileceği hususunda, vatandaş şuuraltına işleyecek bir şiddet gösterisinden ibaretti. Mesele, hadisenin ertesi günü Istanbul Valisi Ethem Yetkinerin Radyo ile neşredilen beyanatında da belirtildiği gibi "kanuna ve asayiş kuvvetlerine karşı duranlarla, zabıta ile münakaşa ve itişmeye yeltenenlerin uğrayacakları akıbet"i canlı bir misalle göstermekten ibaretti. Muhalefet, muttasıl, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun tatbik edilemiyeceğini ileri sürüyor, hatta bunu ispat dahi ediyordu. Son hareket, kanunların tatbikatı hususunda, İktidarın titizliğine ibretli bir delil teşkil edecek şiddette yapılmış ve Muhalefetin cesareti kırılmak istenmişti. Polisin bu defaki seferberliği buydu. Fakat mahkeme safahatından görülmüştü ki, bütün iddialara ve şiddete rağmen, sanıklar, kendilerine isnad edilen suçlarla pek ilgili görünmemektedirler ve bu hal, ihtimal "paketleyici"lerin adamakıllı canını sıkmaktadır.

Basın - Yayın

Dimyattaki pirinç...

Odadaki altı kişi gözlerini açmış yedinci şahsın anlattıklarını dinliyordu. Arada sırada da kaçamak nazarlarla birbirlerine bakan altı kişiden biri nihayet dayanamadı ve odaya girdiğinden beri susmasının acısını çıkarmak istiyormuş gibi oldukça sert ve dik bir sesle, "Ama bey efendi dedi, o sizin hükümetçe menedilmiş yere girilmez dediğiniz anda gazetecinin vazifesi başlar, haber ancak o andan itibaren haber değerini kazanır."

Dakikalardan beri karşısındakileri hayretten hayrete düşüren konuşmayı yapan kır saçlı, kalın sesli adam bir an durdu. Doğrusu böyle bir çıkış beklemiyordu. Ama genç muhatabının daha fazla konuşmasına imkân bırakmadan yeniden söze başladı:

"— Dünyanın hiç bir yerinde hükümetçe istenmeyen yere gazteciler girmez, haber almaz, resim çekmez. Bakın Londrada Başbakanımızın uğradığı uçak kazası sırasında hastahane kapısında resmini çekmek isteyen foto muhabirleri bile Şefik Fenmenin bir tek sözü üzerine makinalarının objektiflerini yere çevirdiler, bu bizde de böyle olmalıdır. İstenmeyen resim çekilmemeli, istenmeyen haber yazılmamalıdır."

Odadaki altı kişi bir kere daha "ama efendim" diye başlayan itiraz

cümleleri sıralamağa kalkıştılar. Fakat zayıf, iyice ağarmış saçlı adam itiraza imkân bırakmayan bir sesle devam etti:

"— Bu böyledir, Hükümet de bu hususta kararlıdır. Buna mani olunacaktır. Hem bu tip hadiselerde pekalâ vazifeli bir polis de ölebilirdi. O heyecan anında bir gazeteci de yaralanabilir, veya dövülebilir. Hükümetin kararlı olduğu bir mevzuda kanun hükmündeki emirlere itaat etmek lâzımdır."

Dimyata pirince gitmek sevdasında olan altı kişi bu sözlerden sonra diyecek bir şey bulamadıklarından boyunlarını büküp müsaade istediler.

Hâdise, geçen haftanın ortasında Çarşamba günü Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının daha taşınıp da doğru dürüst yerleşemediği Yeni Meclis Binasında cereyan ediyordu. O gün İstanbuldan Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu ile İstanbul Gazeteciler Sendikasını temsil eden bir heyet gelmişti. Bu heyete Ankara Gazeteciler Sendikasını da temsilen iki kişi katılmış ve hep beraber bâzı meslekî dert ve şikâyetlerle talepleri aksettirmek üzere Basın-Yayın Bakanına gidilmişti. Konuşmalar gayet dostça bir hava içinde başlamıştı. Gazetecilerin bir takım talepleri vardı. Meselâ santimi üç lira iken bir kararname ile dokuz liraya çıkarılan resmî ilânlardan ecir gazeteciler de bir pay istiyorlardı. Gazeteler bir ekip çalışmasının mahsulü idi. Hiç bir patron tek başına bir gazeteyi çıkaramazdı. Hele bugünkü büyük tirajlı gazetelerin geniş bir ekip çalışmasına ihtiyacı vardır. Ancak patronlar ecirlerini pek cüzi bir ücretle çalıştırıyorlar, ilândan reklâma kadar türlü sahalarda milyonlara varan kârlar elde ettikleri halde bu kârın hiç olmazsa cüzi bir kısmının da ecirlere dağıtılmasına rıza göstermiyorlardı. Halbuki resmî ilânların fiyatlarının azaltılıp çoğaltılması nihayet bir kararname işi idi. pekâlâ santimi üç lira olan ilân fiyatları dokuz liraya çıkarılırken, "dokuz liranın bir lirası ecirlere aittir" diye bir kayıt konabilirdi. İşte İstanbul ve Ankara gazetecilerini temsil eden heyet bu ince noktayı "vekil beye" hatırlatmaya, bu hususta Abdullah Aker'in alâkasını çekmeğe gitmişlerdi.

Gazetecilerin taleplerinin birinci maddesi bu mesleğe yıllarca emek vermiş olan İstanbul Gazeteciler Sendikası Genel Sekreteri Samih Tiryakioğlu tarafından uzun uzun izah edildi. Bu dimyattaki pirincin hayal edilmesiydi!

ve evdeki bulgur...

Basın-Yayın bakanı Abdullah Aker bu talebi hafifçe gülümseyerek dinledi ve hele bir zemini yoklayalım da bir şeyler yaparız diye cevap verdi. Sonra Türkiyedeki gazetelerin ve gazetecilerin hemen onda dokuzunu temsil eden üç basın teşekkülünün azaları bir başka derde temas ettiler.

Dert bir, ama misalleri binbirdi. Son zamanlarda basınla teması olan bir takım resmî makamlar, bilhassa polisler gazetecilerin haber alma hürriyetinin 1 numaralı düşmanı kesilmişlerdi. Nerede bir gazeteci görürlerse basıyorlardı sopayı. Gazetecinin isterse suçu olsun, isterse olmasın. Buna aldıran yoktu. İşte bunun son misali de İstanbulda Galata rıhtımında cereyan eden hâdiselerdi. Sırf haber almak, vazifelerini yerine getirmek için Galata rıhtımına giden gazeteciler dövülmüşler, tartaklanmışlar, ellerinden fotoğraf makinaları alınmış ve filmleri yakılmıştı. Bir gazeteci hastahanede yatıyordu, ikisi "İçerde"ydi. Dışardakilerin ise pek çoğu o gün çektikleri fotoğrafların

Abdullah Aker

Lütfen, insaf!.

filmleri sökülerek yakıldığı için vazifelerini yapamamış duruma düşmüşlerdi. Poliste bâriz bir gazeteci düşmanlığı vardı. Abdullah Aker, Basın- Yayın Bakanı olarak bu işe müdahele etmeliydi. Hiç değilse haber alma hürriyetinin bu şekilde ortadan kaldırılması karşısında üzüntülerini bildirmesi gerekirdi.

Bakanlarını ziyaret eden altı kişilik gazeteciler heyeti bunları söylediler. Aldıkları cevap gazetecinin de pekâlâ dövülüp dövülebileceği oldu. Hem kimdi bu dayak yiyen gazeteciler? Hep "belirli" şahıslar...

Bakanın edası öyleydi ki hani neredeyse "oh olmuş, az bile dövülmüşler" diyecekti.

Kılavuzsuz kapısı bile bulunmayan yeni Meclis binasından dışarı çıkan gazeteciler, geniş bir nefes aldılar. Doğrusu umduklarını hiç ama hiç bulamamışlardır. Onlar Abdullah Akeri Menderes V. in en mutedil bakanlarından biri sanırlardı. Ama karşılarında bir Gedik II bulmuşlardı. Ela o eda, hava o hava,. Bakan "Hükümet kararlıdır" diyordu da başka birşey demiyordu. Hükümet neye kararlıydı? Demek ki gazeteci bir haberi takibe gittiğinde evvelâ alakâlı makamları arayacak, "efendim şöyle bir hâdise var, biz tahkik etmek istiyoruz, acaba müsaadeniz var mı" mı diyecekti? Abdullah Akerin sözlerini başka türlü tefsir etmeğe imkân yoktu. Basın-Yayın Bakanının huzurundan çıkan altı gazeteci temiz havaya çıktıklarında kendi aralarında ittifaka vardılar ki Hükümet, en yetkili mensubunun ağzı ile "başınızın çaresine bakın, değil dövülmek, yaralanmak, tartaklanmak, ölseniz bile biz karışmayız" demektedir.

Gazeteciler

Biri daha

Geride bıraktığımız haftanın ortasında gazetelerde en kabadayısı çift sütunluk bir haber yer aldı: Basının yeni bir kaybı daha. Ertesi günkü gazeteler ise üç beş satır içinde "Cemal Refik defnedildi" diyordu.

Evet, Cemal Refik vefat etmiş ve defnedilmişti. Cemal Refik, ölüm haberini veren Türk gazetelerinin hemen hepsinde yıllarca emek vermiş, göz nuru dökmüş olan Cemal Refik Delibaş 1901 yılında dünyaya gelmişti. P. T. T. Müdürlerinden Refik Beyin oğludur. 1927 yılında Bâbıaliye girmiştir. Ancak Cemal Refikin bu girişi bâbıalinin bilmem ne kalemine memur olması mânasına değildir. Cemal Refik Bâbıaliye gazeteci olarak girmiştir ve bundan sonra sürükleyip götürdüğü 32 sene zarfında bir tek sıfatla anılacaktır: Gazeteci Cemal Refik...

Politika adlı bir gazetede mesleğe başlayan Cemal Refikin pek kısa bir müddet sonra simsiyah saçlarının bembeyaz olduğu görülmüştür. Politikadan sonra Milliyet, Akşam, Dünya gazeteleri ile Aydede, Akbaba mecmualarında çalışmış, bu arada Olay adında bir mecmua çıkarmıştır.

Bâbıalide musahhih, muhabir, röportaj yazarı ve nihayet fıkra yazarı ve yazı isleri müdürü olarak mesleğin her kolunda emek vermiştir.

"Mahkemelerde" ve "Kumrular" adında iki de kitabı olan Cemal Refik meslekî teşekküllerde de uzun yıllar çalışmış, İstanbul Gazeteciler Sendikası ve daha sonra da Federasyon başkanlığı yapmıştır.

Hossohbet, nüktedan ve mesleğin çilesini gerçekten çekmiş bir insan olan Cemal Refik Delibaş gecen haftanın ortasında Esentepede mütevazi bir evde, geride bir cocuk ve gözü yaşlı bir dul bırakarak öldü. Bu memleket fikriyatına ve efkârı umumiyesine geniş ölçüde hizmeti dokunmuş olan Cemal Refikten geriye kalan ise, arkadaşları arasındaki çoğu acı hâtıralarından başka bir şey olmadı.

Kalkınma

Yatırım plânı

Sihirbaz iktisatçı Erhard'ın gelişiyle çabucak hazırlanan üç yıllık yatırım programı, Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtını harekete getirdi. Bu harekete geliş, Maliye Bakanı Polatkanın bir parti kongresinde açıkladığı şekilde, yatırım programının 600 milyon dolar tutan dış Finansmanının O.E.C.E tarafından kabullenmesi şeklinde tecelli etmedi. O.E.C.E., 600 milyon vermek yerine hakikî bir plân yapılması tavsiyesinde bulundu. Zira üç yıllık yatırım programı adı altında, evvelâ Erhard'a, sonra O.E.C.E. Heyeti Başkanı Von Mangoldt'a sunulan projeler listesinin plân ve program mefhumlarıyla uzaktan yakından alâkası yoktu. Erhard böyle bir proje listesini -bâzılarına göre faturayı- incelemeyi reddetti. O. E. C. E. prioritelere göre, sıralandırılmamış bir proje buketinin, dış yardım temin etme şansının sıfır olduğunu belirtti.

Plân ve Program mefhumunun Türkiyede son derece yanlış anlaşıldığına kanaat getiren O. E. C. E. Heyeti aynı zamanda, plân işinin ecnebî mütehassısların iştirakıyla yapılması tavsiyesinde bulundu. Tavsiye çaresiz kabul olundu ve O.E.C.E., Alman ya ve Amerikanın plân işlerinde tecrübe sahibi birer iktisatçı seçmesi kararlaştı.

O.E.C.E. Hollandanın harp sonrası kalkınma plânlarının hazırlanmasında büyük emeği geçen ve iktisadî politika mevzuunda dünya çapında bir otorite olan Prof. Tinbergen'i tavsiye etti. Almanya adına Erhard, Türk ziraatının durumu hakkındaki raporuyla Türkiye çapında şöhrete erişen Prof. Baade'yi seçti. Amerika henüz tercihini yapmamıştır. Fakat onun da Türkiyede yatırım ölçülerine dair 1953'te teferruatlı bir inceleme yapan, plânlama mevzuunda selâhiyet sahibi ve Türkiyeyi oldukça iyi tanıyan Prof. Chenery'yi göndereceği sanılmaktadır. Chenery-nin bilâhare hâdiselerin teyid ettiği tavsiyeleri, 1953 yılında, Hükümet çevrelerince hoş karşılanmamıştı. Nabza göre şerbet vermiyen Chenery Raporu, Dışişleri bakanlığı bahçesinde yakılmıştı!

Durum şimdi tabiî ki çok farklıdır. Bu sebeple ne miktar ve hangi yatırımların yapılmasının tâyini işi, ecnebi mütehassıslara bırakılmaktadır. Yalnız bunun için de her şeyden evvel, iyi istatistiklere ihtiyaç vardır.

O.E.C.E. Heyetine göre, nisbeten basit bir iş olmasına rağmen, muhasebe sistemlerinin arap saçına dönmesi yüzünden Âmme Sektörünün ne durumda bulunduğunu anlamak dahi imkânsız bir hâle gelmiştir. İstikrar politikasının tatbikatını inceliyen, O. E. C. E. ve Para Fonu Heyetleri, Âmme sektörü hesaplarını örten esrar perdesini tam manâsıyla kaldıramamışlardır. Halbuki bir yatırım plânının yapılabilmesi veya istikrar programının yürütülebilmesi herşeyden evvel âmme sektörünün durumunun bilinmesine bağlıdır. O. E. C. E. Heyeti çâreyi muhasebe sisteminin yeniden tedvininde görmüş, işin hallini de ecnebî muhasebe mütehassıslarına havale etmiştir. Tavsiye kabul olunduğu için, Âmme Sektörü hesaplarını vuzuha kavuşturmak maksadıyla, pek yakında plâncıların yanı sıra, ecnebî muhasebe mütehassısları Türkiyeye gelecektir.

Prof. Baade
"Plâna buyrun!"

Dış Yardım

Yeni fikirler

Geride bıraktığımız haftanın başında 68 memlekete mensup Dünya Bankası ve Para Fonu müdürleri Washington'da Sheraton Parkta bu milletlerarası teşekküllerî Ondördüncü yıl toplantısında hazır bulundular. Teşekküllerin müdürleri, her memlekete mensup maliye bakanları idi. Bu sıfatla Türkiyeyi Maliye Bakanı Hasan Polatkan temsil ediyordu. Fakat Dışişleri Bakanı Zorlu da ilk günkü toplantılara katıldı ve Türkiyenin istikrar programı ve dış yardım ihtiyaçları hakkında uzun bir konuşma yaptı. Konuşmayı aslında "Para Fonu ve Dünya Bankası müdürlerinden" Polatkanın yapması lâzımdı. Bu işi niçin Zorlunun üzerine aldığı anlaşılamadı. Bereket çarşamba günü, Polatkan da söz alıp, üç yıldır bir ziynet eşyası gibi duran, hemen hemen hiçbir iş yapmıyan Milletlerarası Finansman Kurumunu şiddetle tenkid ederek mevcudiyetini hissettirdi ve zihinlerdeki istihfamları biraz sildi.

Dünya Bankası ve Para Fonu toplantısının en ehemmiyetli meselesi, azgelişmiş memleketlere ehven şartlarla kredi verecek bir Milletlerarası Kalkınma Ajansının kurulmasıydı. Çalışmalar Eisenhower'in bir açış konuşmasıyla başladı. Amerika Cumhurbaşkanı Kalkınma Ajansının kurulacağını açıkladı. Ajansın methiyesini yaptı.

Sonra Para Fonunun idarî müdürü Per Jacobsson dünya iktisadî durumunun bir bilânçosunu yaptı. Para Fonunun Ondördüncü yıl raporunu açıkladı. Raporda Avrupanın iktisadî durumundaki sağlamlık belirtilmekte, 14 Avrupa memleketinin paralarının dış konvertibilitesini tesisi övülmekteydi. Rapor, Para Fonu anlaşmasının 14 üncü maddesine göre, "intikal devresi"nin gelecek yıl içinde son bulacağını hatırlatmayı unutmuyordu. Filhakika anlaşmaya göre, 15 yıllık bir intikal devresinden sonra, üye memleketler her türlü kambiyo tahditlerini ve ticarî manîaları kaldırmayı taahhüt etmişlerdi. 15 yıl gelecek yıl sona eriyordu. Ondan sonra, anlaşmanın 8 inci maddesine göre, Para Fonunun müsaadesi olmadan ticaret ve kambiyo tahditleri koymak yasaktı. Yasağa riayet etmiyenlere, Fon yardım etmiyecekti.

Fonun raporunda vâdenin sona erdiğinin hatırlatılması, herhalde Batı memleketlerine yönetilmiş bir ikazdır. Zira Fonun 68 üyesinden ancak 15 kadar memleket tam bir ticarî serbestiyi deniyebilecek durumdadır. Geri kalan üyeler bakımından "intikal devresi" -Fonun müsaadesi olsun, olmasın- daha uzun müddet devam edecektir. Batı memleketlerinin dahi tam bir serbestiye gitmeleri son derece şüphelidir. Şimdiye kadar "realist" davranan Para Fonu, Anlaşmanın kendisine tanıdığı selâhiyetleri, herhalde büyük bir ihtiyatla kullanacaktır.

Altın meselesi

Para Fonu toplantılarında her yıl ortaya atılan bir mesele altın fiyatlarıydı. Bilhassa altın müstahsili Güney Afriya memleketleri, ısrarla dolar devalüe edilerek, altın fiyatının arttırılmasını istemekteydiler. Bir çok Avrupa memleketleri de, doların devalüasyonunun dolar sıkıntısını azaltacağını düşünerek, buna taraftardılar.

Para fonu Raporu altın istihsalindeki artışları belirterek, doların devalüasyonu talebinin bu yıl da itibar görmiyeceğini ihsas etmektedir. Filhakika dünya altın stoku -Rus bloku hariç- 1958 yılı sonunda 39.9 milyar dolara erişmiştir. Bu miktar, 1948'e nazaran 5,2 milyar, 1938'e nazaran 13,9 milyar dolar bir artışı ifade et-

mektedir. 1958 yılında da dünya altın istihsalinin değeri 1 milyar doları aşmıştır.

Avrupada dolar sıkıntısı kalmamıştır. Zira 1958 yılında Avrupadaki sanayi memleketlerinin altın ihtiyatı 3,1 milyar artmış, buna mukabil Birleşik Devletlerin ihtiyatları 2,3 milyar azalmıştır. Yani milletlerarası tediye imkânları genişlemiştir. Bu durumda, altının dolarla ifade edilen değerinde bir değişme vuku bulmıyacaktır. Aksine Amerika, altın stokunun azalmasından şikâyetçidir.

Salı günü söz alan, Amerikan Hazine nazırı Anderson bu durumdan şikâyet etmiştir. Anderson, Amerikanın 3 milyar dolar dış ticaret fazlası temin ettiğini, fakat dışarıya 7,5 milyar dolar tutarında tediye yapması dolayısıyla bu farkın yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu 7,5 milyarın 3 milyarı Amerika dışındaki askeri masraflara, 2,5 milyarı hibe, kredi v.s. şeklinde dışarda yaptığı ödemelere gitmektedir. Geri kalan iki milyar, Amerikan hususi sermayesine aittir.

Bu durumda Anderson, Amerikanın "dış memleketlere liberal bir şekilde dolar dökme politikasına son vermek zorunda kalabileceğini" belirtmiştir. Anderson, bu sözleriyle başta Almanya olmak üzere Batı Avrupa memleketlerini, liberal davranmaya dâvet etmiştir. Andersona göre, ancak Batı Avrupa memleketleri Amerikanın ihracatına koydukları tahditleri kaldırırlarsa, Hür dünya lideri liberal dolar dökme politikasına devam edebilecektir.

Amerika, Batı Avrupadan sadece dolar bölgesinden ithalâta konan tahditleri kaldırılmasını istememekte, onları aynı zamanda az gelişmiş memleketlere yardım yükünü paylaşmaya zorlamaktadır. Kurulmasına karar verilen "milletlerarası Kalkınma Ajansı" fikrini Amerika büyük ölçüde bu maksatla ortaya atmıştır. Ajansın sermayesinin temininde, başta Almanya olmak üzere zengin Batı Avrupa memleketlerine büyük pay ayrılmaktadır. Dünya Bankası ve Para Fonunun sermayeleri arttırılırken de bu ölçüye dikkat edilmiştir.

Aynı zamanda, Hükümetin arzusu hilâfına, Amerikanın 1959 - 1960 yılı dışyardımı kongre tarafından büyük ölçüde azaltılmıştır. Başkan Eisenhower dış yardım için 4,4 milyar dolar talep ettiği halde -ki büyük bir rakam değildir- kongre ancak 3,2 milyon dolar harcanmasına müsaade etmiştir. Dışyardımın istenen ve verilen miktarı gösteren başlıca kalemleri şunlardır:

	Başkanın talebi (Milyon	Kongrenin tahsisi Dolar)
Askeri yardım	1600	1200
Savunma desteği	835	695
Kalkınma ikraz Fonu	700	550
Teknik işbirliği	180	151
Hususi yardım	272	245
Başkanın hususi Fonu	200	155

Bu kalemlerden Türkiye için en mühim olanı Savunma desteğidir. Savunma desteği Amerikaya bir anlaşmayla bağlı olan memleketlere yapılan hususi iktisadi yardımdır ve Türkiyede I.C.A. adı ile tanınmaktadır. Bu kalem 140 milyon dolar azaltılmıştır. Halbuki bu yardımdan faydalanan Türkiye, İspanya, milliyetçi Çin v.s. gibi memleketler yardımın arttırılmasını beklemekteydiler. Meselâ geçen yıl 75 milyon dolar I.C.A. yardımı alan Türkiye, bunun yükseltileceğini ummaktaydı. Yardımın budanması buna imkân bırakmamaktadır.

Büyük ümitlerle kurulan kalkınma İkraz Fonu da kongrenin elinden budanarak ve mahiyeti az çok değişerek çıkmıştır. Fon, az gelişmiş memleketlere son derece ehven şartlarla uzun vâdeli krediler vermek için tesis edilmişti Kongre Fona birkaç yıllık tahsisler yapacak, bu sâyede az gelişmiş memleketlere uzun vadeli bir program çerçevesinde yardım etmek mümkün olacaktı. Kongre bu yola gitmemiş, bir yıldan ötesi için tahsis yapmaya yanaşmamıştır. Ayrıca Fona ayrılan parayı büyük ölçüde kısmıştır.. Bu sebeple, Amerikan Hükümetinin iki taraflı iktisadi yardım yapma teşebbüsü, beklenen neticeyi vermemiştir. Şimdi ümitler çok taraflı Milletlerarası Kalkınma Ajansında toplanmıştır.

Kalkınma Ajansı

Bir milyar dolar sermayeli Kalkınma Ajansı, Dünya Bankasının bir şubesi olacaktır. Ajans, Dünya Bankasından çok daha müsait şartlarla az gelişmiş memleketlere kredi açacaktır. Meselâ Dünya Bankası, Finanse ettiği projelerin bankacı gözüyle rantabilitesi üzerinde ısrarla durduğu halde ajans iktisadi kalkınma için lüzumlu, fakat Dünya Bankası ölçüleriyle rantabl sayılmayan projeleri de Finanse edecektir. Kredilerin tediyesinde daha uzun vâdeler tanınacak, faiz haddi nisbeten düşük tutulacaktır. Ayrıca kredilerin bir kısmının döviz yerine milli paralarla ödenmesi kabul edilecektir.

Hasan Polatkan

Tenkidin zevkini sürdü

Teşebbüs, Dünya Bankası ve Para Fonunun az gelişmiş üyeleri tarafından tabii ki memnuniyetle karşılanmıştır. Ortodoks ölçülerle çalışan Dünya Bankası, bu memleketlerin daimi bir tenkid mevzuuydu. Birkaç yıl evvel kurulan milletlerarası Finansman Fonunun hemen hemen hiçbir iş yapmaması, daha büyük ölçüde bir teşebbüse ihtiyaç gösteriyordu. Yeni Ajans, bu ihtiyaca cevap vermektedir. Mamafih, az gelişmiş memleketlerin yıllık dış yardım ihtiyacının 30 milyar dolar civarında olduğu düşünülürse Zengin memleketlerin bu mevzuda yaptıkları gayretlerin son derece yetersiz bulunduğu anlaşılır. Sadece Amerika Savunma masraflarına 40 milyar dolar ayırdığı halde, dış memleketlere yaptığı iktisadi yardım bunun yüzde 5'ini aşmamaktadır.

Zengin memleketler de bunun farkındadırlar. "Yardım, ticaretin yerini tutamaz" diyerek yardımın kifayetsizliğinin az gelişmiş memleketlerin ihracatını artırarak telâfi edilebileceğini düşünmektedirler. Dünya Bankası müdürü Black Ondördüncü yıl toplantısında bu görüşün tercümanı olmuştur. Black'e göre "Sanayi memleketleri az gelişmiş memleketlerle olan ticaretlerinde tahditleri kaldırmalıdırlar. Ödemelerde döviz yerine, mal alma kabul edilmelidir." Bu takdirde az gelişmiş memleketlerin ihracat imkânları genişliyecektir. Eğer zirai mahsül ve ham madde fiyatlarında da bir istikrar temini mümkün olursa, bu, az gelişmis memleketler için en az dış yardım kadar istifadeli olacaktır.

Fakat asıl gayret az gelişmiş memleketlere düşmektedir. Black'in belirttiği gibi, yardımdan maksat kötü idarelerin "ayıplarını örtmek" değildir. Yardım, münhasıran kalkınma gayretlerini destekleme gayesini gütmektedir ve az gelişmiş memleketler azami gayreti gösterdikleri takdirde bir netice verebilir. Yardım, ancak kendi kendine yardım edenler için faydalıdır.

Hindistan Başbakanı Nehru, Tahranda bu hakikati çok güzel bir şekilde ifade etmiştir. Nehruya göre "Asya memleketleri, Amerikalıların, Avrupalıların himayesinde az çok geniş teknik terakkiler kaydetmekle yetinmemeli, durumlarını bütün çıplaklığıyla incelemeli ve kendi kendilerine, ileri memleketler seviyesine erişmeye imkân verecek şartları yaratmalıdırlar."

Doğu - Batı

İyimserlik

Geride bıraktığımız hafta, Krutçef - Eisenhower görüşmelerinin bilânçosunu yapmakla geçti. İki günden fazla süren Camp David konuşmaları son derece sudan bir resmi tebliğ ile neticelendi. Tebliğ, görüşmelerin tam bir muvaffakiyetsizlikle neticelendiği intibaını uyandıracak kadar boştu. Tebliğde, Zirve konferansından dahi bahis yoktu. İki taraf arasında ticarî münasebetlerin artması hususunda hiçbir şey söylenmiyordu. Ekim veya Kasımda yapılması beklenen Eisenhower'in Moskova Seyahatı 1960 ilkbaharına terkedilmişti.

Tebliğin yarattığı bu kötümser hava, Krutçef ve Eisenhower'in geçen hafta içinde yaptıkları basın toplantıları ve diğer açıklamalarla, kısmen dağıldı ve görüşmelerin mahiyeti biraz anlaşıldı.

En çok merak edilen nokta, Eisenhower'in Moskova seyahatinin tehiriydi. Seyehat neden ilkbahara bırakılmıştı? Krutçef, seyahat tarihini Eisenhover'in torunuyla başbaşa kararlaştırdıklarını söylüyordu. Ufak Eisenhower ilkbaharı münasip görmüştü! Krutçef, torununu fikrini Eisenhower'e anlatmış, büyükbaba da aşağıdan gelen bu arzuya boyun eğmişti. Eisenhower, Sonbahar programının son derece yüklü olması dolayısıyla seyahatin tehirinin uygun düşeceğini Krutçef'e anlattığını açıkladı. Bunun üzerine Krutçef, küçük Eisenhower ile birlikte ilkbaharı münasip görmüşlerdi. Umumî kanaat, iki tarafın da samimî şekilde anlaşmak istedikleri halde, görüşler arasındaki muazzam farklar dolayısıyla Eisenhower'in ziyaretini geri bırakmayı faydalı buldukları merkezindeydi. Pek yakında yapılacak bir görüşme, görüş farkları çabucak kapanmıyacağından neticesiz kalmaya mahkûmdu. Halbuki 4-5 aylık bir fasıla belki de bir anlaşma zemini bulmaya imkân verecekti. Bu sebeple Eisenhower'in seyahati tehir edildi.

Bu arada muhtemelen Kasım veya Aralıkta dörtlü bir Zirve Konferansı toplanacaktır. Zirve Konferansının başlıca mevzuu Berlin meselesi olacaktır. Krutçef, Berlin işinin hallinde bir zaman tâyininden vazgeçmiştir. Rusya şimdiye kadar "bu işi ya şu kadar zamanda halledersiniz, ya Berlindeki Rus bölgesinin idaresini Almanyaya bırakırım" tarzında tehditkâr bir dil kullanıyordu. Krutçef şimdi bu tehdidi kaldırmıştır.

İki liderin Berlin mevzuunda bir anlaşma zemini buldukları sanılmaktadır. Krutçef, Amerikadan ayrılmadan evvel yaptığı basın toplantısında, Berlin içinde, iki tarafın görüşlerinde pek çok "müşterek noktalar" bulunduğunu söyliyerek bunu ihsas etmiştir. Müşterek noktaların neler olduklarını bilinmemekle beraber, Eisenhower de Berlin mevzuunda iyimser konuşmuştur. Adenauer'in ve Batı Berlinin Belediye Başkanı Brandt'ın konuşmalarındaki ton değişikliği de bunun delilidir.

Maamafih Krutçef'in seyahatının en carpıcı neticeleri diplomatik sahada değildir. Diplomatik müzakereler, kolay kolay bir neticeye varmıyacaktır. Fakat Psikolojik ve Politik bakımdan Krutçef'in sevahati Doğu - Batı münasebetlerinde bir dönüm noktası olmuştur. Her iki tarafın halkı birbirlerini, başka dünyalara mensup umacılar şeklinde görmekten vazgeçmişlerdir. En mühimi

Eisenhower, Krutçef ile
Vuslat bahara kaldı

(Savcılık eliyle aldığımız tekziptir)

Akis'in

Ecmuası yazı işleri müdür

lüğüne Ankara

Mecmuanızın 266 sayı ve 1/9/959 tarihli nushasının başın başlıklı sütununda benim Vatan cephesine geçtiğim haberi tamamen yanlış ve kasitli olarak aksettirilmiştir.

Aşağıdaki teksibimin ayni sütunda, ayni fontularla neşrini rica ederim.

1 — Ben bahsettiğiniz gibi tevkif edildikten sonra vatan cephesine geçmedim, bilâkis Vatan cephesine girdikten on beş gün kadar sonra tevkif edildim.

2 — Sayın Başvekil Henuz davasından feragat etmemiştir, ben (250) lira kefâletle serbest bırakıldım.

3 — En az yazıyı yazan şahıs kadar mes'uliyetli olan gazetenin yazı işleri müdürü C. H. P. ilçe başkanının benimle birlikte tevkif edilmemiş olması, Adliyenin her türlü tesirden azade olduğunun bariz bir misalidir.

4 — Vatan cephesine girmeme sebep, hakkımda açılan davalar olmayıp, C. H. P. nin değişmeyen zihniyetidir. Şöyleki:

Ben gerek sayın başvekilin, gerekse sayın Dp. il başkanının ve diğer demokrat bir gazetecinin davacı oldukları mezkür yazıyı kendi gazetemde değil, C. H. P. nin organı olan ve o vakit idaresi bende bulunan halk postası gazetesinde C. H. P. li bir meb'usun isteği üzerine neşrettim. Mezkür yazının içerisinde C. H. P. il başkanı için bir başka başkanla çeltik ortaklığı yapıyor şeklinde yazmama kızan C. H. P. İl idare kurulundaki bazı şahıslar ve hele C. H. P. İl idâre kurulunda olmasına rağmen karşı taraftaki hasmım demokrat bir gazetenin sahibi bayanın avukatlığını yapan bir şahıs tarafından ağır hakâretlere uğradım. Bala C. H. P. binasında bu ortaklıktan bahsedemezsin dediler. Nihayet kendi gazetemde çıkan Dp. ye temenni mahiyetindeki bir yazıyıda behâne ederek gazetemi basan matbaalarına kilit vurdular. Bende işte C. H. P. nin basın hürriyeti anlayışı diyerek, bu partiden ayrılıp, hürriyetin daha çok olduğuna kanaat getirdiğim Vatan cephesi saflarına katıldım ve gazetemin ismini de (Vatan cephesinde MARAŞ'IN SESİ) olarak değiştirdim. Hakikat budur.

Vatan cephesinde MARAŞ'IN SESİ gazetesi sahibi ve Anadolu gazeteciler cemiyeti idâre H. azası Ahmet Yaşar Başer.

her iki taraf ta ihtilâflarını kuvvete başvurma yerine, müzakere ile hal zaruretini tanımışlardır.

Önümüzdeki günlerde Doğu ve Batı blokları arasında herbiri ufak veya büyük çapta harplere müncer olabilecek ihtilâfların çıkması muhtemeldir. Fakat iki taraf, aralarında artık dialog kurulduğu için bu ihtilâfları masa başında halle çalışacaklardır.

İngiltere

Dananın kuyruğu

Gallup mütehassıslarının nabız yoklama neticelerinin ışığı altında yürütülen seçim kampanyası, son günlerle müthiş hararetlendi. Buna sebep seçimlere üç gün kalması kadar, nabız yoklamalarının İşçi Partisinin rakibiyle arasındaki büyük mesafeyi sür'atle kapadığını göstermesi oldu. Hakikaten 18 Eylülde Muhafazakâr Parti yüzde 7 ilerdeydi. Bu büyük Fark, Macmillanın partisinin seçimleri rahat rahat kazanacağı kanaatını uyandırdı. Fakat son nabız yoklamaları İşçilerin aradaki mesafeyi sür'atle kapadığını gösterdi. 20 Eylülde fark yüzde 3,5 tu, 27 Eylülde yüzde 2'ye düştü. 8 Ekimdeki seçimlere bir hafta kala fark ancak yüzde 1,5'tur.

Bu hızlı ilerleme, İşçi Partisi liderinin büyük bir emniyetle "Havada Zafer Kokusu var" demesine imkân vermiştir. Başlangıçta neticeden yüzde 100 emin görünen Muhafazakâr Parti saflarında İşçilerin hamlesi telâş uyandırmıştır.

İşçi Partisinin ilerlemesinde, propaganda işinin iyi yürütülmesinin büyük payı olmuştur. Parti merkezindeki 4 kişilik bir ekip, her an nereden ve nasıl yumruk vurulmasını kararlaştırmakta ve bu 630 seçim bölgesinde bilhassa iki parti arasındaki farkın çok az olduğu 60 yerde sür'atle tatbike konulmaktadır. İşçiler televizyonu da rakiplerinden çok daha büyük bir ustalıkla kullanmaya muvaffak olmuştur. Televizyon İngiliz seçimlerinde ilk defa büyük ölçüde kullanılmaktadır.

Televizyon gösterilerinde İşçiler, müzikhol yıldızlarına başvurmuş ve bütün ingilizlerin bayıldığı programlar sahneye koymuşlardır. Halbuki Muhafazakârlar Başbakan Macmillanı bakanları ile sohbet ederken göstermekle yetinmişler, bu da seçmen seyircileri esnetmiştir!

İşçiler basında da Muhafazakârlardan daha fazla yer işgal etmeye muvaffak olmuşlardır. İyi bir politikacı sayılmayan İşçi Partisi Lideri Gaitskell, seçim kampanyasında büyük bir başarı göstermiş, resimleri gazetelerde Macmillan'dan fazla çıkmıştır. Bu da İşçilerin taraftarlarının sayısını arttırmıştır.

İşçilere rağbeti arttıran diğer bir sebep, Partinin vaad ettiği cömert ihtiyarlık sigortasıdır. Bu sigortaya göre, çalışma çağını tamamlayan herkes, ücretinin yarısına tekabül eden bir gelire sahip olacaktır.

İşçilerin rakipleriyle olan mesafeyi kapatmasına belki bu kadarı kâfi gelmiyecekti. Fakat tam kampanya sırasında patlayan mâlî bir skandal, İşçi Partisinin ekmeğine yağ sürdü. Skandal, Jasper adında Alman asıllı bir bankacının iplerini elinde bulundurduğu şirketlerden birinin borçlarını ödiyemiyeceğini ilân etmesiyle başladı. Şirketten küçük tasarruf sahiplerinin pek rağbet ettiği bir inşaat şirketinin büyük ölçüde alacağı olduğu anlaşıldı. Küçük tasarruf sahipleri yatırdıkları paraları kaybetmek tehlikesi ile karşı karşıyaydılar. Haber tabiî ki İngilterede büyük bir telâş uyandırdı. İşçiler, Muhafazakârların propagandasını yaptıkları refahın, küçüklerin sırtından karışık usullerle kazanılmış bir "mesut azınlık refahı" olduğunu Jasper hâdisesinin gösterdiğini söyliyerek skandali reye çevirmesini bildiler. Servetlerin vergilendirilmesini istemekle ne kadar haklı olduklarını söylediler. Netice de İşçi Partisinin taraftarları sür'atle arttı. Hâlen Seçim yarışının finaline yaklaşılmıştır. Finale yaklaşılmasıyla karşılıklı hücumlar şiddetlenmiştir.

Hücumlarda en ileri İşçi Partisi liderlerinden Bevan gitmektedir. Bevan talihsiz Süveyş Seferini kastederek, Muhafazakâr Partisi liderlerinin "elleri kanlı" olduğunu söylemiş ve seçmenlerden Zirve toplantısında İngiltereyi elleri kanlı insanlar tarafından temsil ettirmemelerini istemiştir! Başlangıçta sakin bir seçimin, Partisinin menfaatlerine uygun sayan, kampanyayı yürütmekle vazifeli Muhafazakâr Partinin idarî lideri Lord Hailsham, bu sert hücumlara cevap yetiştirmeye çalışmaktadır.

Bu arada, iki partinin başabaş gelmesinden en çok sevinenler, en iyi ihtimallerle 12 den fazla koltuk elde etmesi hayâl olan "Liberaller" olmuştur. Liberal Parti bir "Bölükbaşı rüyası" görmektedir. Filhakika iki büyük parti eşit veya eşite yakın sayıda koltuk elde ederlerse, Liberal Parti 12 Parlamento üyesiyle, İngiltereye hâkim olacaktır. İsterse Gaitskell'i, isterse Macmillanı İktidara getirebilecektir. Canını sıkan partiyi Muhalefet Partisiyle birleşerek, her an devirebilecektir!

Bu, hakikat haline gelmesi mümkün tatlı bir rüyadır.

Macmillan seçim turnesinde konuşuyor

Kefe hafifledikçe...

İran

İlk tomurcuk!

Eisenhower ve Krutçef'in başbaşa vermesiyle küre-i arza hâkim olmaya başlayan bahar havasının ilk tomurcuğu İranda görüldü. İran Şahı, 6 aylık gaybubetten sonra Tahrana dönen Rus Sefiri Pegov'u kabul etti. Şah, bu ziyaretlerden hemen sonra konuştuğu Le Monde muhabirine "Ümit ederim ki bu, iki memleket arasındaki normal münasebetlerin başlangıcı olacak" dedi.

Pegov'un Salı ziyareti, ve İran arasında bir ademi tecavüz paktı imzalama gayesini güden ve Martta yarım kalan müzakerelerin yeniden başlaması şeklinde tefsir edildi. O tarihlerde İran Şahının talebi üze-

Şah Pehlevî
Nötralizme mi?

rine, Rusya ile İran arasında bu mevzuda gizli müzakereler başlamıştı. Fakat İran Şahının Amerika ile iki taraflı bir askerî anlaşma imzaladığını öğrenen Ruslar müzakereleri kesmişler ve İrana karşı radyolar vasıtasıyla müthiş bir soğuk harbe girişmişlerdi. Radyo soğuk harbi, müzakereler yeniden başladığı için artık son bulmak üzeredir. İran, Amerika ile imzalanan iki taraflı anlaşmanın Ruslarla da bir ademi tecavüz paktı imzalamaya mâni olmadığı kanaatindedir. Rusların ne düşündükleri belli değildir. İran Şahının dediği gibi "Henüz kararlaştırılmış bir şey yoktur". Fakat müzakerelerin başlamış olması dahi İranın bir cins nötralizmi arzuladığı kanaatını uyandırmaktadır. İran Şahının Rusyadan kredi almakta bir mahzur görmediğini belirtmesi de bunun delilidir.

Bu kanaat, "nötralizmin babası" Nehrunun İranı ziyaretiyle daha da kuvvetlenmektedir. Ziyaret, hiç şüphesiz manâlıdır.

Nehru, İranda bulunduğu sırada nötralizmin şampiyonluğunu yaptı ve Doğu - Batı bloklarının dışında evvelâ iktisaden, sonra siyasî bakımdan "üçüncü kuvvet" olarak Asya fikrinden bahsetti.

İran Şahı da "müstakil Asya" fikrine yabancı kalmamış, bu hususta kanaatını soran bir gazeteciye, iktisadî ve siyasî bakımdan müstakil Asya düşüncesini "mübalâğalı" bulduğunu söyliyerek, bu fikri reddetmediğini ihsas etmiştir.

Le Monde, Rusya ve Amerika arasında bir bahar havasının esmeye başladığı şu günlerde, bunun tesirleri nin evvelâ Rusyayla hudut komşusu bulunan ve Amerikayla dost olan İranda hissedilmesini son derece tabiî karşılamaktadır. Fakat birkaç güne kadar Washington'da yapılacak olan eski ismiyle Bağdat Paktı, yeni ismiyle CENTO toplantısından evvel İranda nötralizme sempati temayülleri hissedilmesi ve Rusya ile müzakerelere başlanması, İrandaki bu yeni gelişmelerin pek normal sayılamıyacağını göstermektedir. Bir neticeye varırsa CENTO'nun mahiyetini değiştirebilecek olan bu gelişmeler üzerinde Washington toplantısında her halde uzun uzun durulacaktır...

Taht meselesi

Amerikayla dost olmakla beraber Rusyayı kızdırmaktan kaçınmak, hattâ Rusyadan da iktisadî yardım almak ve Asyayı saran nötralizm cereyanında uzak kalmamak gibi tatbiki çok güç bir dış politikayı arzulayan İran Şahını ciddiyetle meşgul eden ikinci mesele tahta bir vâris bulmaktır. İran Şahı, monarşinin ikibininci yıldönümünü kutlamak üzere, 1961 de yapılacak muazzam taç giyme merasiminden evvel bu meseleyi herhangi bir şekilde halletmek kararındadır. Şah bu mevzuda gazetecilere "Basında taç giyme merasiminden evvel vâris meselesini halledemiyeceğimin yazıldığını okudum. Bu doğru değil. Karar daha önce alınacak" demiştir.

Saray çevreleri, Şahın yeni bir izdivacı düşündüğünü söylemektedirler. Muhtemel kraliçe adaylarının kimler olduğu meçhuldür. Mamafih bu sefer, kraliçe adayının Avrupa saraylarından çok, Asyada aranması beklenmektedir.

İzdivaç yapılamazsa veya tahta bir vâris getiremezse, o zaman Şah Pehlevî yerini alacak talihliyi bizzat seçecektir. Bu takdirde tahta en kuvvetli namzetler, Şahın ayrı analardan doğan dört erkek kardeşidir. Bu dört prensten biri Şahın yerini alacaktır. Yalnız daha evvel bir Anayasa güçlüğünün halli lâzımdır. Zira 4 prensin anaları bir evvelki Kaçar hanedanına mensuptur. Halbuki Anayasa, bir evvelki hanedan mensuplarının tahta çıkmasını yasak etmiştir.

Mamafih bu Anayasa güçlüğüne kimse ehemmiyet vermemektedir. Meclis ve Senatonun, kolayca elde olunacağından kimsenin şüphe etmediği tasvibi, Anayasa güçlüğünü ortadan kaldıracaktır.

Cezayir

Tenis topu!

General de Gaulle'ün yeni Cezayir Plânına, Muvakkat Cezayir Hükümetinin (G.P.R.A.) merakla beklenen cevabı, 12 gün gecikmeyle, geçen haftanın ilk günü geldi. G. P. R. A. nın cevabı son derece diplomatça kaleme alınmıştır. Cezayirli milliyetçiler, General De Gaulle'ün aradığı anlaşma kapısına aynı şekilde cevap vermektedirler. Fransız Cumhurbaşkanı, Cezayirin müstakbel statüsünü Cezayir halkının bir referandumla tâyin edeceğini söylemişti. Referandum neticesi, Cezayir halkı isterse, diğer ihtimaller arasında istiklâli seçebilirdi. Yalnız bunun için evvelâ Sulhun tesisi lâzımdı.

G. P. R. A. General De Gaulle'ün bu planını prensip itibariyle kabul etmektedir. Yani Cezayirli milliyetçiler, Cezayirin Statüsünün, neticesi ne olursa olsun bir referandumla tâyinine rıza göstermektedirler. Fakat onlara göre, herşeyden evvel, çarpışmaya son verilmesi ve referandumun şartları üzerinde Muvakkat Hükümet ile Fransanın bir anlaşmaya varması lâzımdı. Bu yolda konuşmalar yapılmalıydı. Beş yıllık harpten sonra Milliyetçilerin silâhlarını bırakmadan evvel nereye gittiklerini sarahatle bilmeleri lâzımdı. Sonra 500 bin kişilik bir ordunun "işgali" altında halkın iradesinin sadakatla tezahür etmiyeceği aşikârdı. Cezayir Muvakkat Hükümeti şimdi Fransanın cevabını beklemektedir. Bir Milliyetçinin dediği gibi "De Gaulle'ün gönderdiği top geri iade edilmiştir. Topa vuruş sırası hâlen Fransadadır."

General De Gaulle, ateş kesme ve referandumun şartlarının tâyininde Muvakkat Hükümeti muhatap olarak tanımamaktadır. Milliyetçilerin referandumun tam bir dürüstlükle yürütüleceğine itimad ederek, silâhlarını bırakmalarını istemektedir.

Bu durumda referandum mevzuunda tarafların görüş birliğine varmalarına rağmen, mesele halledilmiş olmaktan uzaktır. Her iki taraftaki iyimserler, Tunus ve Fasın arabuluculuğu sâyesinde bir anlaşmaya varılacağını ümit etmektedirler.

General de Gaulle
Vuruş sırası onda

İlaçlar

Antibiyotikler gözde değil

Sonbaharla birlikte bâzı hastalıkların da evlerin kapısını çaldığını kabul etmek lâzımdır. Anjinler, farenjitler, bronşitler ve nihayet nezle ilk akla gelen hastalık isimleridir. Bu hastalıklar belki de sahiden pek mühim sayılmayabilir. Lüzumsuz bir ateş yapar, devrini tamamlar ve geçer. Fakat bugün için tatsız bir mesele halini alan, bu hastalıklardan çok, bunların ne şekilde tedavi edileceğidir.

Kabul etmek gerekir ki, bu tatsız rahatsızlıkların ne şekilde bir tedaviye tabi tutulması gerektiği, henüz tam mânası ile çözülmemiş bir mesele halinde ortada durmaktadır.

Yüksek ateşli, mühim bir hastalık karşısında tereddüt edilmeden varılan karar şudur: Bu hastalığa kuvvetle ve şiddetle karşı koymak, yani antibiyotikleri kullanmak.. Ne var ki hastalık nezle, farenjit gibi, seyri itibariyle sadece can sıkıcı bir manzara arz eden bir rahatsızlık ise, bu takdirde yapılması iktiza eden şey nedir? Doktorlar iki belli nokta etrafında toplanıyor ve birbirlerinden ayrılıyorlar.

Bu görüşlerden birincisi hastaya antibiyotik vermemek ve ateşin üç dört gün seyrini tamamlayıp, vücut tarafından yenilmesini beklemektir. Bu görüş hastanın işine gelmemekte, fakat doktorlarca pratik sayılmaktadır. Şöyle ki, hastalık tehlikeli, bir gelişme gösterirse, bu kerre antibiyotiklerden fayda umulmaktadır ve o dakikaya kadar, her hangi bir antibiyotik almamış bulunan vücutta, verilen antibiyotikler daha tesirli olmakta ve şifayı sür'atlendirmektedir.

İkinci görüş tarzına gelince: Bu yolu benimseyenlere göre, hastalığı başında yenmek lâzımdır. Bunun için de tek çıkar yol antibiyotikler yahut sulfamitlerdir. Hastalık had seyrine ulaşmadan zayıflatılmalı, tesirsiz hale getirilmelidir. Bu fikre bağlı olanlar için sulfamitler mühim ilâçlardır. Son günlerde bu tertiple hazırlanan ilâcların, yeniden moda halini alması da, ikinci görüşün doktorlar tarafından tutulmasından ileri geldiği zannedilmektedir. Ne var ki insanoğlu vücudunu, en basit hastalıklarda antibiyotiklerle doldurmak, hastanın zihninde bir şüphe uyandırmaktadır. Hasta, ister istemez bir müddet sonra kendisine hiç bir antibiyotiğin tesir etmeyeceği düşüncesine kapılmaktadır. Antibiyotikleri kullanmak yahut kullanmamak... İşte meselenin püf tarafı buradadır. Nitekim geçenlerde İsviçrede dünyanın dört bir köşesinden gelen biyolojistler, bakteriolojistler, doktorlar Genevre şehrinde toplanmışlar, bir konferans aktetmişlerdir. Bu toplantıda da en ziyade antibiyotiklerin kullanılıp, kullanılmaması üzerinde durulmuştur.

Mesele gerçekten mühimdir. Zira son on yıl içinde tıb dünyası antibiyotiklerden muazzam bir şekilde istifade etmiştir. Bu yolu aramış bulmuş ve neticelerini düşünmeden başarılı bir şekilde kullanmıştır. Ama tatbikatın bir de yarını vardır ki, şimdiden üzerinde durulmaya değer....

Ateşli hastalıklara karşı bakteriolojistlerin çalışmaları bundan bir çeyrek asır öncesine kadar gitmektedir. Sülfamitlerin babası sayılan Prontosil'in 1935 yılında ortaya çıkmasını ve kullanılmaya başlanmasını, bu çalışmalar için mebde noktası telakki etmek lâzımdır. Şurası muhakkaktır ki bu 25 yıl içinde ateşli hastalıklara karşı girişilen savaş değişik safhalar arzetmiştir. İlk günlerde sülfamitlerin yarattığı mucizeye inananlar zamanla kaybolmuş ve nihayet Fleming tarafından 1929 yılında keşfedilen, fakat seri imâlatı ancak 1941 yılında Chain ve Florey tarafından yapılan antibiyotikler ve bunların başında da Penisilin devri gelmiş çatmıştır.

Penisilinin imali ile doktorlar hastalarına sülfamit yazmaktan utanır hale gelmişlerdir. Bereket versin ki, bu yolda son 15 yıl içinde inanılmaz çalışmalar ortaya konmuş, Penisilinin fayda ve zararları münakaşa ve etüd edilmiştir. Burada sadece şu kadarını söylemek kâfidir ki, bugün kullanılmakta olan antibiyotiklerin çeşidi 30 civarındadır ve bu rakam bin küsur antibiyotik üzerinde yapılan çalışmaların bakiyesidir.

İlk görüşe göre durum şudur: Antibiyotikler savaşı kazanmışlardır. Tutulan, aranan ve kullanılan şeylerdir. Ama bu peşin hükmün bağlanacağı taraflar da yok değildir. Devamlı şekilde antibiyotik kullanmak ne dereceye kadar doğru ve faydalıdır? Zira antibiyotiklerin allerjik ve tonik tesirler yarattığı bir gerçektir. Hesaplı kullanılmadığı zamanlar, daima böyle bir netice ortaya çıkmıştır. Yapılan incelemeler belli başlı iki görüşte toplanmaktadır:

1 — Mikroplar zamanla Antibiyotiklere karşı mukavemet kazanabilirler. Antibiyotikler vücut içinde yıpratıcı bir fonksiyona da sebebiyet verebilirler.

2 — Gerçekte Stafilokokların yani ateşli hastalık ve iltihap âmillerinin yüzde kırk ilâ altmışı, antibiyotiklere karşı koyacak kudrete sahiptirler. Böyle olunca hastalık için de "antibiogram" denilen, bir seri antibiyotik ve yüksek doz kullanmak lâzımdır. Zarar veren antibiyotik değildir, bu tarzda tedaviye gitmeyiştir.

Görüldüğü üzere bir kısım hekimler günahı antibiyotikin kendisinde aramakta ve bulmakta, diğer kısım ise antibiyotik tatbikatını takip eden menfi neticelerin, kullanış tarzından meydana geldiğini ileri sürmektedir. Bu son fikir sahiplerine göre şayet o hastalık mikrobu için, laalettâyin bir antibiyatik seçilmez ve gene hesapsız bir doz tatbik edilmezse, bu büyük buluş, daima müsbet netice verecektir.

Ne var ki bugün ilim ve tecrübe göstermiştir ki, antibiyotikler vücuttaki kötü mikropları öldürürken, bünyemiz için faydalı fonsiyonları olan iyi mikropların da yok olmasına sebeb olmaktadırlar. Basit bir misâl olarak atibiyotiklerin hazım ve sindirim cihazlarımızda, yani mide ve bağırsaklarda umumiyetle menfi bir rol oynadığını kabul etmek zarureti vardır.

Basit antibiyotiklerin seri imalâtı, bunların ucuz fiyatlarla sürümünü ve satışını temin etmiştir. Fakat "Antibiogram"da -yani hastalığa karşı antibiyotik seçmek- kullanılacak ilâçlar hiç de ucuz değildir. Belki de işin sadece bu yönü, sülfamitleri için yeni bir ümit kapısı açmaktadır. Bir zamanlar tamamen unutulmuş bulunan sülfamitler, şimdi tekrar ön planda yerlerini almaktadırlar. Her ne kadar hastahanelerde ve tedavi merkezlerinde sülfamitlerden vaz geçilmemiş ise de, sülfamit terkiplerinin akla en son ihtimal olarak geldiği hakikattir. Şimdi işte, sıra bozulmaya yüz tutmuştur. İlâç fiyatlarındaki yükseklik ve bu hususun bilhassa antibiyotiklere inhisar edişi karşısında, sülfamitler üzerinde yeni çalışmalara başlanmıştır. Tıb dünyasının ve laboratuvar çalışmalarının içinde bulunduğu çok ileri düzende sülfamitlere verilen yeni emeklerin, pek yakında son derece müsbet neticeler getireceğine muhakkak nazarı ile bakılmaktadır.

Bir başka nokta da üzerinde durulmaya değer: Doktorlar antibiyotikler karşısında sık sık mes'ul duruma düşmektedirler. Bunu pekâlâ kendileri de bilmektedirler. Halbuki aynı husus, sülfamitler için pek vârit değildir. Hastanın doktoruna olan emniyeti, ilâca olan emniyetine muvazi gittiğine göre, antibiyotikler parlak bir maziyi tamamlamak yoluna girmişlerdir. Durum, bunu göstermektedir.

Küçük Tiyatro

"Karayar köprüsü"

Devlet Tiyatrosu 1959 - 60 tiyatro mevsimine 30 Eylül gecesi Küçük Tiyatroda temsil edilen Refik Erduranın "Karayar Köprüsü" ile girdi. Devlet Tiyatrosu mevsime "Karayar Köprüsü" gibi bir eserle girmekle telif eser tutumunda son yıllarda kaydetmeğe başladığı gelişmeye yeni bir halka eklemiş oldu. Bu müsbet tutumun devamlı olmasını, ama sayıları gittikçe artan telif eser yazarlarımızın artık şikâyetten vazgeçip kolları sıvamalarını, beğenmedikleri ihtiyar kuşağın üstüne çıkabilmek için Devlet Tiyatrosuna yardımcı olmalarını, kısacası daha çok çalışmalarını temenni ederiz. Bir tiyatro idaresi mevsim boyunca sahnelerinden birini telif eserlere ayırmağa âmade görünüyor da bu sahnede yerli eserler seyredilemiyorsa suçu artık yalnızca o tiyatro idaresinde değil, fakat yazarlarımızda da aramak lâzım gelir. Duruma en tarafsız bir görüşle bakılınca Devlet Tiyatrosunun yeni mevsime Küçük Tiyatro sahnesinde gerek tiyatro idaresi, gerek yazar, gerek rejisör ve oyuncular, gerekse seyirci arasında hissedilebilecek derecede bir anlaşmayla girdiğini hemen söylemek yerinde olur. Ama "Karayar Köprüsü"nün hiç mi kusuru yok? "Karayar Köprüsü" Türk Tiyatro Tarihine "mükemmel" vasfıyla geçmeği hakedecek bir eser mi? Elbette değil. Ama "Karayar Köprüsü" kolayca "Kösebaşı"ndan beri -"Köşebaşı" demiyoruz, çünkü "Köşebaşı" varılmış bir noktadır- genç neslin "Gılgamış"lerle, hatta "Tufan"la ve tabii "Duvarların Ötesi", "Çemberler"le kaydettiği müsbet gelişmeye hız veren bir eser olarak vasıflandırılabilir. Bu gelişmenin daha da hızlı olabilmesi için yeni mevsime girerken bir kere daha Devlet Tiyatrosunun bu yoldaki müsbet tutumunu değiştirmemesini temenni ve yazarlarımızın da tembellikten vazgeçmelerini tavsiye ederiz.

Yerli trajediye doğru

Hiç şüphe yok ki "Karayar Köprüsü" bütün kusurlarına rağmen yerli modern trajediye doğru atılmış bir adımdır. Yazar, Devlet Tiyatrosu Dergisinde çıkan yazısında eserinin trajedi vasfını kazanamamasını kendisinin şair olmamasına yüklüyorsa da, bir modern trajedi tasarlarken ortaya dram nevinden bir eserin çıkması muhakkak ki sadece onun şair tarafının noksanlığından ileri gelmiyor. Refik Erduranın dergide yaptığı açıklamayı okuyup eserini de seyrettikten sonra bir trajediyi "başka (ciddi piyes) çeşitlerinden ayıran başlıca özellikler"in sadece muhtevayı ilgilendiren tarafları üstünde düşündüğü, fakat construction'da bulunması gerekli özellikleri hesaba katmamış olduğu kolayca meydana çıkıyor. Refik Erduran "Karayar Köprüsü"nde insanın kaderle, Tanrıyla münâsebetini, ölüm karşısındaki durumunu, kadere karşı gelişini, kahramanını modern bir "yüksek insan" yapmakla bir trajedinin istediği ideal kahramanı ortaya koymuş. Bunlar esere trajedi özelliğini veren hususlar. "Karayar Köprüsü"nde yazarın eserini bir trajedi olmaktan alakoyduğunu ileri sürdüğü şiir noksanlığı ise aslında mevcut değil. Bu neviden bir eserde bulunması gerekli şiir "Karayar Köprüsünde" yeteri kadar mevcut. "Karayar Köprüsü" madem ki modern bir trajedi yapılmak istenmiştir ve madem ki bu gaye ile de modern bir "yüksek mevki sahibi", "üstün insan" kahraman olarak seçilmiştir, -diyelim ki bir "modern entellektüel"- ona yakışacak şiir dili de pekâlâ şu neviden cümleler arasında bulunabi-

Bir kiraz ağacı büyümüş
dalları pıtrak gibi oluyor...
Dipleri
Kanlı bebek ölüsü dolu...
Yahut şu:
İşte buna kızıyorum..
İşte buna...
Böyle isyansız ölmeğe..
Köpek gibi gebermeğe böyle...

Ve şimdi rahmetli Orhan Veli'nin şu mısralarını alalım:

Ayakkabısı sıkmadığı zamanlar
Anmazdı ama Allahın adını
Günahkâr da sayılmazdı.

Demek ki Refik Erduran'ın günlümüzün "üstün insan"ına söylettiği sözler pek de ona yarasan şiir dilinden uzak değil. Ne var ki Refik Erduran "Cem"i manzum konuşturmamış. Böyle bir gayrete sokmamış kendini. Ona rağmen diyoruz ki "Karayar Köprüsü"nü modern bir trajedi olmaktan alakoyan asıl engel dili değil. Bu noksanlığı daha ziyade eserin kuruluşunda aramak doğru olur. Yazar eserinde bir trajedide bulunması gereken birlik unsurlarını bir araya getirmemiş. Zamanda ve mekânda birliği hiç gözetmemiş. Mevzuda birlik bir dereceye kadar mevcut. Fakat yer yer mevzuda ipin ucunu kaçırdığı da oluyor. Tutuyor "Cem"in karşısına bir arkeolog, bir tarih profesörünü, "Muhittin"i çıkarıyor. Muhittin zaman zaman kahramanımızın mevzu içinde kalmasına yardım ediyor gibi görünüyorsa da bu sürekli değil. Mevzu ile râbıtası "Cem"in isyanlarını dinlemekten ibaret. Onu dinliyor, fakat çaldığı hava başka. Cemin Karayardaki kulübesini kiralamak, kazılarıyla, tarihiyle başbaşa kalmak... Cemi teselli ettiği, yahut onun dertlerine ortak olduğu, yahut da dertlerine adamakıllı bir karşı geldiği yok. Kısacası "Karayar Köprüsü" bir modern trajedi olamamışsa daha çok zaman, mekân ve mevzuda bir birlik kurulamamasından olamamıştır. Bu şartlar altında da Refik Erduran piyesinin üstüne "Bir modern Trajedi denemesi" yazmaktan vazgeçip sadece "dram" demekle çok iyi etmiş.

Mevzu ve işlenişi

Dr. Şerif karısı Semrayı yeğeni Cemden kıskandığı için Ceme, o arada geçirmekte olduğu bir hastalığı sanki şifa bulmaz bir hastalıkmış, kan kanseriymiş gibi bildirir ve birkaç ay sonra öleceğini usulü dairesinde ifade eder. Bu arada intiharın kendisi için en çıkar yol olduğunu ımadan da geri kalmaz. Dr. Şerifin kızı Ayşe de Ceme âşıktır. Fakat Cemin aslında ne Semra ile bir ilişiği vardır, ne de Ayşeyi ciddiye alır. Ancak birkaç aylık ömrü kaldığını öğrendikten sonradır ki etrafındakilere karşı davranışı birdenbire değişir. Baskılardan kurtulur, canının istediğini yapmağa başlar. Artık ne cemiyet, ne ahlâk kaide-

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü
Gayret sırası yazarlarda

leri, onun için birşey ifade etmez. Bu sebeple de ilk işi Ayşeyi yatağına almak olur. Cem şöhreti Avrupaya kadar yayılmış zengin bir mimardır. İnsanları küçümseyişi, entellektüel olmayan bir zümreyle kendisi arasında bulduğu büyük seviye farkı birden yaşamağı küçümsemeye kadar varır. Kiracısı arkeolog Muhittinle kapandığı Karayardaki kulübede hep kadere karşı gelmek için planlar kurar, işi Allahla hesaplaşmağa kadar vardırır. Ona göre insan niye ille "Allahın emriyle" ölmelidir? Canı istediği zaman dünyaya "erkekçe allahaısmarladık" deyip gidebilmelidir. Sade o kadar değil, sevdiklerini de dünyanın dertlerinden kurtarmalı, solmadan, bozulmadan hayatına nihayet vermeli. Öyle de yapar. Gelip kendisini kulübede bulan Ayşeyi soğukta, kapının önünde ölüme terkeder. Bu arada kendisine de Karayarın ormanlık tepesinde bir kule inşa eder. Kulenin tepesinde kristal bir lâhid. Yani "modern bir türbe".. Kulenin inşası bitip de hayatına kendi elleriyle son verdiğinde vücudunun yatacağı yer burası olacaktır. Halbuki Karayarlıların derdi başka. Onlar Cemden Karayar uçurumu üstüne bir köprü kurmasını isterler. Ama Cem her zamandan fazla egoizminin zirvesindedir. Köylülerin dertleriyle uğraşmağı daima küçümser. Köprü yerine kuleyi inşa eder. Kanser olmadığını, ölmiyeceğini öğrendiği an ise bir kahraman olmağa tasarlıyan Cemden ortada kala kala süngüsü düşmüş bir katil, Ayşenin katili kalır. Sonunda kendini, üstüne köprü kurmadığı Karayar uçurumundan aşağı atarak intihar eder.

Eser birinci perdede sağlam bir teknikle, iyi çizilmiş tiplerle ve seyirciyi her an uyanık tutan bir merak unsurunu da ihtiva ederek başlar. İkinci perde yine aksamayan bir teknik, fakat yer yer fikir tekrarlarıyla devam eder. İkinci perdenin sonunda yazar söylemek istediğini söylemiş, bitirmiş gibidir. O yüzden de üçüncü perdenin başı ikinci perdenin bir hülâsası gibi görünür ve yavaş yavaş seyirciyi sıkmağa başlar. Ta ki yazar bir noktada, Cemin ölmiyeceğini öğrendiği noktada seyirciyi yeniden dürtükleyene kadar.. Bu nokta perdenin sonlarına rastlar. Kısa bir an sürer ve durum değiştiği halde neticede bir değişiklik olmadan, yani yine Cemin intiharı ile sona erer. Kahramanın öleceğini bilmekle ölmiyeceğini öğrenmek arasında bir fark gözetmesine imkân vermiyen bu bitiştir ki seyirciyi eserde bir fikir birliği kurmak bakımından çaresiz bırakmaktadır. Cemin ölümle karşı karşıya bulunduğu zamandaki ruh hâlini ustalıkla belirten yazar, aynı durumun tersinde gösterilen reaksiyon üzerinde daha iyi durmuş olsaydı muhakkak ki "Karayar Köprüsü"ne kusursuz bir dram demek kabil olacaktı. "Karayar Köprüsü"nü kusursuz kılacak pek çok unsur eserde mevcut. Köy ebesi Kadriyenin yarım saat müddetle sahnede ölü yatağında bırakılması hariç, birinci ve ikinci perdelerde sağlam bir teknik, iyi çizilmiş tipler, başarılı bir konuşma dili kendini hissettiriyor. Bütün bunlar son perdenin zayıflığına rağmen Refik Erduranın "Karayar Köprüsü"yle giriştiği dram -yahut trajedi- yolunda daha başarılı eserler vereceğini ümit etmek için de yeterli vasıflar...

"Karayar Köprüsü"nde N. Sabuncu - H. Kurdoğlu

Alkış yağmuru

Reji ve oyun

Karayar Köprüsü" Küçük Tiyatroda Ziya Demirel tarafından kusursuz denilebilecek bir reji altında sahneye konmuş. "Duvarların Ötesi"nden sonra böylece Ziya Demirel rejideki başarısını sağlamlaştırmış oluyor. Sadece bir nokta: Ebe Kadriye hasta yatağına yattıktan sonra salonun sağ tarafında bulunan seyirciler tarafından görülmüyor. Belki de yatağı salona diklemesine değil de, çaprazlama koymak daha iyi olacak. Bu suretle Semiha Berksoyun oyununu takip etmek imkân dahiline girecek.

• "Cem"de Halûk Kurdoğlu Yago ve "Cadı Kazanı"ndaki başarısına bir yenisini daha eklemiş oluyor. Cemin bütün isyanlarını, egoizmini, kahramanlığını, böbürlenmelerini nüanslarıyla vermesini biliyor. "Ayşe"yi Gülgün Kutlu oynuyor. Ayşenin yetişme çağında, sevmek, sevilmek isteyen bir çağda, kolayca fedakârlık yapabilecek, önünü arkasını düşünmeyecek bir çağda olması gerekiyordu. Gülgün Kutlu da öyle oldu. "Dr. Şerif"te Haşim Hekimoğlu başarılı bir "iş adamı". Daha çok kazanmak için gözünü kırpmadan çocuk alan bir "kürtaj mütehassısı". Ama katılığı arkasında gizlenen "Âşık bir koca" değil. Dr. Şerifin bu noktada duygululuğu belirmeyince yeğenine söylediği koskoca bir yalan da havada asılı kalıyor. Bunu yapabilmek için insanda Otellonun kıskançlığı olmalı. Otello'nun Desdamona'ya duyduğu aşk olmalı. Ama bu galiba biraz da yazarın ihmalinden doğan bir kusur. Aynı ihmal İlyas Avcının oynadığı "Muhittin"de de göze çarpıyor. İlyas birinci perdede gerçekten başarılı. İkinci perdede bu başarısı düşüyor. Çünkü yazar Muhittini bu perdede sadece bir dinleyici durumunda bırakmış. "Semra"da Nur Sabuncu kocasına karşı duyduğu nefret anlarında başarılı, Ceme karşı göstermesi gerekli şefkat anlarında başarısız. Ama Allahtan müşfik bir yenge değilse de, âşık bir kadın da değil. Aksi halde yazarın piyesinden "ona acıdığım için yakınlık gösterdiğimi nasıl anlamazsın" cümlesini silmesi gerekirdi. Semiha Berksoy ikinci perdenin başında hakettiği alkışları ölürken de toplamak isterse can çekişme anını daha inandırıcı oynamalı. Cümleleri kesik kesik söyleyişi, kelimeler arasındaki noktalamaları göz önüne getirince can çekişmesi inandırıcı olmaktan çıkıyor. Bu aksaklık belki de ilk gecenin heyecanındandır. Müteakip temsillerde bu noktayı da düzelteceğine inanıyoruz.

Netice

Gerek eserin, gerekse reji ve oyunun başarılı ve başarısız tarafları şöyle bir tartılınca "Karayar Köprüsü"nün başarı kefesinin ağır bastığı kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor.

KADIN

Gençlik

Flört

Yeni yetişen gençlerde şaka ve eğlence tarzı bizim anladığımız mânâdan çok uzaklaşmaktadır. Arkadaşının altından iskemle çekip kalçasını kırdıran "masum" şakacıdan, eğlence olsun diye çete kurup hırsızlık yapanlara kadar çeşit çeşit genç görüyoruz. Bu kimseler merak ve hislerine mağlûp zavallılardır.

Her genç kendi kendine karşı iyi olmak mesuliyetini taşımalıdır. Öyle hakikî bir iyilik ki, neticeyi baştan hissedip, tehlikeli zevklerin câzibesinden kendilerini uzaklaştırsın.

Gençler iyi ve hakikî neş'eyi yapmacık ve zorakisinden ayırdedebilmelidir. Olur olmaz çılgınlıklara kalkışmak, fırsat bulunca içip eve sarhoş dönmeği eğlence saymak kendilerine birşey kazandırmaz. Aksine sıhhatlerini ve ailelerinin kendilerine güvenini kaybettirir.

Bir kısım genç kızlar da odalarına kapanıp üstüste sigara tüttürmeği eğlence sayarlar. Bu da sadece zehirle oynamaktır.

Nihayet sırf eğlenme gayesiyle yapılan flört geliyor. Bunun da onlarca en zevkli tarafı sonunda terketmektir.

Genç kız, kedinin fareyle oynadığı gibi erkekle oynar, sıkılınca yenisine koşarsa bu ne çeşit bir eğlence olur?

Aşırı flört eden genç kızlar ilerde evlenip anne olduklarında, kendi çocuklarının bu şekilde hareket etmesine şiddetle mâni olmakta, var güçleriyle çocuklarını korumağa çalışmaktadırlar. Bunun için değilmidir ki gençliğinde çapkın olan erkek babalık devrinde çocuklarına müsamahasız ve serttir.

Gençlerin neş'esi ve eğlencesi bizim de zevkimizdir. Fakat başkalarının acılarına gülmeleri, her çeşit tehlikeyi zevk yapmaları hoş görülmemelidir.

Eğlenme niyetiyle erkek arayan pek çok genç kız bugün yollarını şaşırmış durumdadırlar. Erkeğin, güzelliklerine hayranlıkla bakıp ellerini tutmasını, okşamasını yalnız kendilerine mahsus bir iltifat zannetmiş, bu hareketlerin altındaki egoist arzuyu hissetmemişlerdir. Eğer bunu anlamış olsalardı; utançtan ne hallere girerlerdi bilemeyiz. Genç kıza akıl ve mantık yolunu gösterip hareketlerini ona göre ayarlamayı istemek her ailenin evlâdına ödiyeceği bir borçtur.

Genç erkek belki bunun aksini söyliyecektir. Ama bu sözünde ne dereceye kadar samimidir? Kendi de bilir ki, taşkın hareketlerini hoş görüp mukabele eden kıza saygısı zaten pek yoktur. Arkadaşlarıyla aralarında, kızların ne kolay kandıkları, biraz pohpohlanınca ne hallere düştükleri alay mevzuu olmuştur. Genç kızlar bilmelidirler ki araya mesafe koyan, güç elde edilen kızlar erkeğin gözünde daha kıymetlidir. Kızların serbest hareketleri, hertürlü lâubaliliğe müsaadeleri erkeğe kötü hisler telkin eder. Bu suç kızlara aittir. Kadın, erkeğin felâketi değil, koruyucusu olmalıdır.

Dostluğun hudutları

Genç kızlarla erkekler arasında hakikî, sadık bir dostluk kurulabilir mi? Bunu öğrenmek için önce dostluktan ne manâ çıkardığımızı bilmek gerekir: "Dost odur ki, arkadaş seçtiği kimseye inanır, meziyetlerini takdir eder, kusurlarını işaret eder, menfaat beklemez. Şahsiyetini ve sahip olduğu herşeyi idarede ona cesaret verir ve nihayet şerefine itimat eder"

Bu tarif pekâlâ genç kızlarla erkekler arasındaki dostluğa uyabilir diye düşünebiliriz. Yalnız unutulmamalıdır ki bir kızın en iyi dostu ailesi, hakikî sırdaşı annesidir. Aile çevresi içinde her türlü sıkıntı münakaşa edilir, anaya her sır söylenir ve bilinir ki orada kalacak, söylediğiniz sır etrafa yayılmıyacaktır. Hakikî şeref sahibi kimse, dostluk bozulsa dahi bildiğini kimseye söylemez. Böyle bir dosta sahip olmak saadeti her kula nasip olmıyacağı için anne en vefalı dosttur.

Annelerin de genç kızlarına tolerans göstermesi, onun da bir şahsiyeti olduğunu, tecrübelerini yapıp hayat hakkında bilgi edinmesi gerektiğini kabul etmesi lâzımdır.

Birbirine düşkün, bağlı bir aile gördüğümüz zaman içimiz ısınır, âdeta imrenirsiniz. Aynı ana babanın evlâdı, aynı yuvada büyümüş kız ve erkek kardeş, araya mukayese ve kıskançlık girmeyeceği için, iki kızkardeşten daha iyi dost olabilirler

Yalnız bu dostluk, takılıp alay etme, erkek kardeşin kravatını bağlamasına yardım etme gibi basit çerçeveden çıkıp hakikî dostluk olabilmeli. Aradaki şefkat ve anlayış sesin tonundan hareketlere kadar kendini gösterebilmelidir.

Bu çeşitli dostlukları tanıdıktan sonra diyebiliriz ki, umumiyetle dostluk, plâtonik olduğu, kadın - erkek el ele asil bir gayeye hizmet ettiği ve hiçbir zaman münasebetlerine his karışmadığı zaman hakikî dostluktur.

Dünyada yaşama seviyesi yükselip kültür arttığı zaman böylesine dostluk hayâl olmaktan çıkacak, kadın - erkek câzibelerine güvenmeden, aklı başında iki insan gibi histen uzak asil ve samimî bir dostluğa kavuşacaktır.

Ya aşk?

Aşk kimine göre sevgiliyi görmekten veya düşünmekten duyulan tatlı bir his; kimine göre de sevgilinin saadeti için zevkten, arzudan feragat gösterebilme fırsatıdır. Dünyada, umumiyetle, adına aşk denen his egoist aşktır. Erkek, kadını sever; çünkü güzelliği hoşuna gider, yanında bulunması bir heyecan kaynağıdır. Saadetine ve konforuna yardım eder. Hakikatte bir erkek kadının şahsında bizzat kendini sevmektedir.

Bazan da erkek kadını öyle bir şefkatle sever ki aşkını ispat için herşeye katlanır. Uzaklaşması gerekiyorsa, yanında bulunma zevkini feda eder. Sevgilinin rahatlığı için çok

Flört eden iki genç

Hata pahalı ödenir

Anne ile kızı

En iyi nasihatçı

çalışması icabediyorsa gece gündüz çalışır. Tek düşüncesi sevdiğini memnun edebilmektir. Ona hizmet için kendini unutur. Herşeyini verir, mukabilinde birşey istemez.

Aynı şekilde kadın da öyle sever ki tek ihtirası erkeğe fazlasını vermektir. Hakiki aşk verir, bencil aşk sadece almağa bakar.

Emerson "Hakikaten seveni herkes sever" diyor. Bunun tam tersi de söylenebilir: "Hakikatte seven herkesi sever" sevgiye lâyık bir kimseye duyulan aşk, etrafa gösterilen iyilikte tezahür eder.

Yıldırım aşkına gelince: Böyle birşeyin varlığına inanmak doğru olmasa gerektir. Bu ancak güzelliğe yahut parlak bir zekâya duyulan hayranlıktır. Ayrıca basit bir çekme hâdisesi de olabilir. Hiçbiri hakiki aşk değildir. Aşk bir dakikada doğmaz. Hakiki aşk çok sağlam bir temel üzerine kurulur. Bu bir balon değildir ki içine binince günlük hayatın ve şahsi inançların üstüne çıkıp bulutlar arasında gezilebilsin! Böyle düşünenler çabucak farkederler ki bulutlar pek konforlu değildir ve tahayyül ettikleri parlaklık hakikatte yoktur.

İnsan birbirini tanımadan nasıl sevebilir? Evvelâ tanışma, sonra dostluk ve nihayet sonuncusu büyürse aşk doğar.

Bir tanışmanın verdiği kuru bir temayül aşk sanılırsa hayal kırıklığı çabuk gelir.

Aşk zekâ, ruh ve vücut birliğinden meydana geldiği zaman tamdır. Bunlardan teki dahi eksik olsa hakiki aşk mevcut değildir.

Vur, Kır Zihniyeti..

Fatma ÖZCAN

Sonbaharın kâh soğuk kâh ılık günlerini yaşayan Ankaralılar müsait günlerde Gençlik Parkındaki çay bahçelerine gitmeyi ihmal etmiyorlar. Hafif hafif ısıtan güneş altında çay içmek oldukça zevkli bir dinlenme oluyor. Yakın günlerden birinde üç beş arkadaş bir araya gelmiş dinlenmek ve hava almak için çay bahçesine gitmiştik. Neş'eliydik ve güzel bir ikindinin keyfini çıkarıyorduk. Masamızın yanına gelen sekiz dokuz yaşlarındaki erkek çocuk, son çıkan şarkıları bıraktı ve hiç konuşmadan önüne baktı. Konuşmak istedim sustu. Arkadaşlarım "bunlar böyledir bırakırlar ve parayı beklerler" dediler. Bahçelerde dolaşıp şarkı satan çocukların hepsi böyle yaparlarmış. Meraklandım, küçüklere bu tarz hareket etmeyi kim öğütlemiş olabilirdi. Susuşun sebebi müşteriyi rahatsız etmemek mi? Yoksa alâka çekip satışı arttırmak mı? Yani bir bakışta çocuğun dilsiz olduğu fikrine kapılmak ve yardım hissiyle satışı temin etmek ince bir hesap olabilirdi. Fakat bir iki denemeden sonra çocuğu konuşturduğum zaman ilkokulun dördüncü sınıfında öğrenci olduğunu, parka uzak fakir mahallelerden birinde oturduğunu, okullar açıldığı halde akşam üzerleri parkta şarkı sattığını öğrenebildim. Biraz sonra çocuk başka masaları dolaşmak üzere gitti. Bizde sohbetimize daldık. Fakat bu sohbet pek uzun sürmedi, korkunç bir çığlıkla irkildik. Gördüğümüz şey inanılır gibi değildi. Çay evinin garsonu patronun emrini yerine getiriyordu. Patron "bu çocuklar bahçemde dolaşmasın" demişti. Çocuğu kolundan tuttuğu gibi Gençlik Parkındaki havuza atan garson, kıyıdan bakıyor, çocuk akşam ayazında dondurucu hale gelen suların içinde çırpınıp duruyordu. Kısa bir şaşkınlıktan sonra, havuzdan çocuğu çıkaran müşteri telâşla ocağın başına götürüyordu. Bir pantalonu, bir gömleği, bir de koynunda muskası olan çocuk titremekten başka bir şey beceremiyordu.

Bu garson deli miydi? Hayır. Bu garson menfaati uğruna insanlığını tüketmişti. Belki kendi çocukluğu ayni kötü şartlar altında ezilmişti. Belki çocuğu, kardeşi, şarkı satan çocuk gibi başka yerlerde dolaşıyor, beş on kuruş için itilip kakılıyordu. Hayat kendi için de pek kolay sayılmazdı. Ama işini daha sağlam tutmak, patronun sağ kolu olmak için kahramanlık yapmak, aşağılık ruhunu besliyordu. Ayni hayat acılarını çeken bir küçüğü hırpalamaktan kaçınmıyordu. Bir emri büyüterek yerine getirmek. Köle ruhlu arkadaşları ve müşteriler arasında kahraman görünmek vardı. O, anı yaşıyordu. Garip bir tesadüf İstanbulda rıhtımda çıkan hâdiseler de ayni güne rastlıyordu. Vazifesini yapan, geçim derdinde olan gazeteciler, şarkı satan çocuk gibi tartaklanıyordu. Patronun emrine yerine getirmek için garson, küçük çocuğu bahçe kapısından çıkarabilirdi. Zor kullanmasına lüzum yoktu. Rıhtımdaki gazeteciler ve partililere cop sallamak, zor kullanmak yerine sâdece kanun tatbik edilebilirdi. Ama çocuğu ve gazetecileri ezmek istiyen zihniyet aynı idi. Vazifelerini yaptıklarını söyliyen bu hasin insanlar, diğer vazifelilere yani şarkı satan çocuğa ve gazetecilere saygı duymuyorlardı. Kendi çıkarları uğruna başkasına eziyet etmek onlar için zor değildi. Bu insanların kötü hayat şartları yüzünden bu kadar katı, anlayışsız ve bencil olduğunu düşünsek bile, onları affedebilmek için bu düşünce kâfi gelmiyecektir.

Ev İdaresi

Kış temizliği

Bu yıl kış birden bire bastıracağa benziyor. Havalar iyice değişti. Soğuklar başlayınca aylık geliri ölçülü olanlar ister istemez telâşlanıyor. Çocuklu aileler için okul masrafı, odun kömür ve kışlık giyim masrafı hayli kabarık yekûn tutuyor. Bütün bu ihtiyaçların düzene konması, sıra ile karşılanması ve paranın idaresi ev kadınının başlıca meselesidir. Kışlıkları gözden geçirmek, ufak değişiklikler yapmak, boyamak suretiyle bazı giyeceklere yeni bir görünüş vermek, temizlemek, leke çıkarmak, bu günlerde ev kadınlarının vaktini alan işlerdir. Yalnız kışlıklar çıkarılıp, gözden geçirilirken, yazlık giyecekler de temizlenip kaldırılırsa mevsim başında hem kolaylık olur hem de elbiseler kir, toz ve terden korunur ve yıpranması önlenmiş olur.

Yazlık keten elbiseler temizlenirken, katiyen sıcak suda yıkanmamalıdır. Çünkü sıcak su kumaşı çeker, elbiseyi daraltır. En iyi usul sabunlu soğuk su ile yıkamaktır. Sonra soğuk suda çalkalayıp güneşsiz ve havadar bir yerde kurutulmalıdır. Zira güneş ışığı beyaz keteni sarartır.

Yazlık elbiselerde çimen lekesi varsa, lekeli kısım ispirto içine batırılarak ve bir bezle ovularak, leke çı-

Kışa hazırlık

Yazlıklar dolaba!.

kartılabilir. Yağ lekeleri umumiyetle ılık sabunlu suda yıkamakla çıkar. Çıkmayan yağ lekeleri benzin ile silinebilir. Fakat benzinle silerken dikkat etmek, lekeyi dağıtmamak lâzımdır. Bazan leke çıktığı halde etrafında büyükçe bir daire şeklinde iz kaldığı görülür. Onun için yağ lekesi benzinle temizlenirken daima lekenin etrafından başlıyarak döne döne ortaya doğru gelmek lâzımdır. Lekenin altına bir havlu veya suyu çabuk emen bir bez koymak faydalıdır. Kirli, lekeli ve yağlı elbiseleri temizlemek, yepyeni bir hale sokmak için çöğen en pratik usuldür. Büyük bir kapta kaynatılacak çöğen soğuduktan sonra fırça bu suya batırılarak elbisenin her tarafı iyice fırçalanır, aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya bol çöğenli su ile fırçalanan elbise temizlenmiş demektir. Askıya geçirilip, kurutulduktan sonra ütüsü yapılabilir.

Siyah yünlü elbiseler silinirken, yarım litre suya bir tatlı kaşığı amonyak koymak lâzımdır. Elbise bir taraftan süngerle silinirken, diğer taraftan da süngerin kumaş üzerinde bıraktığı tozlu nemi almak için bir güderi veya emici bez ile bastıra bastıra silmek lâzımdır. Böylece hem kumaşın, havı alınmamış olur, hemde tertemiz yeni bir görünüş temin edilir.

Erkek elbiseleri en çok yakalarından, kirlenir sadece yakası kirli olan bir ceketi temizlemek için bir çorba kaşığı amonyağı üç çorba kaşığı suyu karıştırmak ve bir bez ile kirli olan yeri silmek kâfidir. Elbise iyice kuruduktan sonra ütülenmelidir. Kravatlar da çabuk kirlenir. Hayli pahalı olan ve erkeklerin başlıca süsünü teşkil eden kravatları kirli kullanmak pek pasaklı bir görünüş verir. Kirlenince bir tarafa atmak ta her bütçenin harcı olmadığına göre, temizleme çareleri aramak yine kadına düşer. Benzine batırmak kolay ve iyi bir usuldür. Bütün kirler birden yokolur. Düz ve açık renkli kravatlar sabun köpüğüyle de temizlenebilir Ütü bezi ile tersinden ütülemek çabuk yıpranmasını da önler.

Erkek şapkasını temizlemek de pek zor bir iş sayılmaz. Bunun için Neft yağı kullanılır. Şapkanın kirli, yağlı ve lekeli kısımları bir bezle silinmelidir. Neft parlayıcı bir madde olduğundan ateşten uzak tutulmasına bilhassa dikkat edilmelidir. Şapkanın kurdelesi yağlanmış ve solmuş ise tersini yüz olarak kullanmak unutulmamalıdır. Hem şapkanın iç astarı ile kenar meşini arasına bir kurutma kâğıdı kesilerek yerleştirilirse kordelâ bir daha da yağlanmaz.

Güzellik

Sivilcelerle mücadele

Yüz güzelliğinin başlıca düşmanı olan sivilceler kadının en büyük dertlerinden biridir. Burun üstünde yanakta, alın ve dudak kenarlarında peydah olan bu sivilcelere tıpta "Acné" adı verilmektedir. Deride hafif bir kızartı ile başlar, sonra hafif bir kabarıklık yapar. Patladığı zaman önce sarımtrak bir su ve sonradan cerahatla karışık kan çıkar. Bu sivilceler vücudun umumî sıhhatındaki bozukluğun tezahüründen başka bir şey değildir. Kırmızı sivilceler daha çok sinirlilerde, adale hastalığı olanlarda, vücudu fazla yorulanlarda, hazım organları, mide ve barsakları iyi çalışmayanlarda görülür. Geç vakitlere kadar devam eden bir gece eğlencesinden sonra da sabahleyin yüzde bu sivilcelerin belirdiğini görmek pek mümkündür. Çünkü bir gece evvel mutadın dışında alınan fazla yemek, baharlı yiyecekler veya içkiler hazımı zorlaştırdığından, uykusuz kalan vücudun zafiyetinden ötürü belirirler. Gidermek için kremler, losyonlar kullanmak boşuna gayrettir. Çünkü dıştan tedavi faydasızdır. En iyisi içten tedavidir. Muntazaman bir yemek rejimine başlamak kâfidir. Yağlı yemekler, midye, istiridye gibi deniz hayvanları her türlü biberli ve baharlı yemekler, çay, kahve, ispirtolu içkiler, pastırma, sucuk gibi kuru etler yemekten kaçınmak icabeder. Bunların yerine beyaz etler, yeşil taze sebze, ızgara etler ve bol bol meyva yenilmelidir. Ekmeği az yemek veya hiç yememek uygun olur

Yemek meselesi bu şekilde intizama sokulduktan sonra, haricen de şöyle bir tedavi faydalı olabilir. Yüz, her gün kaynar suda eritilmiş broks ile yıkanmalıdır. Küçük bir pamuk "alkol kanfre"ye bastırılarak sivilcelerin üzerine dokundurulmalıdır. Bütün bu işler yapıldıktan sonra beş gram salol ve yirmi gram eter sülfirikin, 100 gram alkolde eritilmesiyle hazırlanan losyon sivilce olan yerlere sürülmelidir.

CEMİYET

Eski Basın - Yayın Umum Müdürü Muammer Baykamın uzun zadan beri gördüğü bir rüya nihayet gerçekleşti. Kâmil İdil:n geri alınmasıyla açılan Güney Kore Elçiliğine Muammer Baykamın tâyini kararlaştırıldı.

★

Geçen hafta Salı günü, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürü **Altemur Kılıç**, NATO gazetecileri şerefine Hiltonda bir kokteyl verdi. NATO gazetecileri bu kokteylde, biraz samimiyet peyda ettikleri ve emin oldukları Türk gazetecilerine açıldılar· "Mr. Kiliç"ten tatlı tatlı şikâyet ettiler. Şikâyetlere göre, "Mr. Kiliç" NATO gazetecilerine Batılı bir nezaketten başka bir şey göstermemiş! Türkiye hakkında tam bir kanaata sahip olmak isteyen yabancı gazeteciler, sadece vali ve belediye başkanlarını ziyaretle vakit geçirmişler ve bol bol turistik İstanbul manzaraları seyretmişler. Sabırları tükenip sual sormaya kalkışan NATO gazetecilerine "Mr. Kiliç" öyle cevaplar vermiş ki, her her biri yaşını başını almış, memlekette bir hayli eskimiş gazetecileri Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürünün bu izahatı dehşetli üzmüş. "Mr. Kiliç, galiba bizi 14 yaş seviyesinin üstünde görmedi" diye dert yanıyorlardı.

Halbuki vazifesini hakkıyla başarabilmek için serbest kalmasının zaruretine inanan ve bu uğurda zevcesinden ayrılmak fedakârlığına hazırlanan Altemur Kılıçın, bunca iş arasında kıymetli vaktinin bir kısmını kendilerine ayırmak nezaketini gösterdiği NATO gazetecilerine anlatılmış olsaydı. bu şikâyetlere ihtimal hiç lüzum kalmıyacaktı.

★

Tokyo Büyük Elçimiz Süreyya Anderiman ve Nükhet Anderimanın aynı gece ölmelerini örten esrar perdesi bir türlü kalkmadı. Japonyayı ziyareti sırasında B. M. M. Başkanı **Refik Koraltana** mihmandarlık eden ve Pazar sabahı Koraltanı uğurlarken son derece neş'eli olduğu Japon Dışişleri Bakanlığının bir daire müdürü tarafından belirtilen Süreyya Anderimanın Pazartesi gecesi zevcesi ile birlikte ölü bulunması hayret ve üzüntü yarattı. Tokyodaki Büyük Elçiliğimizin garip tebliği ve Japon makamları tarafından yapılan otopsinin raporunun -ne hikmetse- neşredilmemesi duyulan üzüntüyü arttırdığı gibi, hâdise hakkında yerli yersiz birçok tefsirlere yol açtı. Uzum müddet hariciye mesleğinde çalışan Süreyya Anderimanın evvelce kalp ve sinir rahatsızlıkları geçirdiği bilinmesine rağmen, hiç ümit edilmeyen bir sırada zevcesiyle birlikte hayata veda etmesi yurtta ve kordiplomatikte büyük teessür uyandırdı.

★

İstanbulun sayılı zenginlerinden Haznedar çiftliği sahibi **Ahmet Merterin** Londra asfaltı üzerindeki yazıhanesinde gece vakti silâhlı iki kişinin tecavüzüne uğrıyarak katledilmesi, senenin en esrarengiz zabıta vak'ası olarak bütün muhitlerin alâkasını üzerine topladı. Tahkikatın bizzat **İstanbul Valisi Ethem Yetkiner** tarafından yürütülmesine ve araştırmalara büyük bir titizlik ve ehemmiyetle devam edilmesine rağmen katiller henüz ele geçirilemedi. Cinayetin soygunculuk için mi, yoksa intikam için mi işlendiği hususunda da henüz bir neticeye varılmış değildir. Zabıtanın aile geçimsizlikleri üzerinde durması, halk efkârının cinayete verdiği ehemmiyeti daha da arttırmaktadır. Düğüm, kısa zamanda çözülmiyecek kadar girift görünmektedir.

★

Haldun Dormenin Küçük Sahnesi bu yıl mevsimi **Gogol'ün "Müfettiş"i** ile açtı ve ilk temsil bermutad sosyetenin büyük rağbetine mazhar oldu. Gecenin hususiyeti, dâvetlileri kapıda balayını yeni tamamlayan **Betül Dormenin** karşılamasıydı. Dâvetliler arasında ise en fazla dikkati çeken meşhur ses yıldızı **Zeki Müren** idi.

MUSİKİ

Orkestralar

Misafir şef

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, bu haftanın başında Salı gecesi misafir şef Hans Von Benda'nın idaresinde mevsimin ilk konserini verecektir. Bu konserin programında Handel'in "Yaylı ve nefesli sazlar için konseryino"su, Haydn'nın "Re majör senfoni"si ve Beethoven'in "Eroica"sı yer almaktadır.

71 yaşındaki Alman musikişinası Hans Von Benda, Cumhurbaşkanlığı orkestrasına iki ay için misafir şef olarak angaje edilmiştir. Misafir şef Onsekizinci asrın tanınmış musikicilerinin mensup olduğu Benda ailesine mensuptur. 7 yaşında kenam çalmaya başlayan Hans Von Benda Münih ve Berlin üniversitelerinde musiki tahsili yapmıştır. Birinci Dünya Harbinden sonra Berlin Radyosu Musiki yayınları şefliğini ve Berlin Filârmoni Orkestrasının sanat idareciliği vazifesini görmüştür. Daha sonra ilk oda orkestrasını kurmuştur. İkinci Dünya Harbinden sonra Valencia orkestrasını 4 yıl ve Bounes Aires radyo orkestrasını idare etmiştir. Bilâhare Berlin Oda Orkestrasının başına getirilmiştir. Hans Von Benda, evvelce bu orkestrayla memleketimize gelmiş, Ankara ve İstanbulda konserler vermiştir.

Salı gecesi verilecek olan konser, gerek misafir şef, gerek Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının mevsim başındaki durumu hakkında dinleyicilere fikir vermek bakımından ehemmiyetlidir.

Hans Von Benda
İki ay için

Amerika

İki musiki yanyana

(New York, Ekim... İlhan K. Mimaroğlu yazıyor)

Geçen hafta, New York'un başlıca iki konser salonundan biri olan Town Hall'da verilen bir konserde caz musikisi ile modern Avrupa musikisini birleştirme, yakınlaştırma gayretlerinin yeni bir örneği verildi. Konserin, sadece Amerikanın değil, dünyanın en büyük plâk mağazalarından biri olan Record Hunter tarafından tertiplenmiş olması ve Record Hunter'in sahip ve idare müdürlerinden birinin bir Türk -Talât Halman- olması teşebbüsünün ayrıca alâka çekici bir yanıydı. Talât Halmanın mağazası bundan önce iki konser daha tertiplemiş, onlarda da bu kere olduğu gibi, konser hayatının çiğnenmiş yollarından uzaklaşmış, Edgard Varèse gibi, John Cage gibi ileri ve deneyici bestecilerin ve elektronik musiki üzerinde çalışan genç Amerikalıların eserlerini takdim etmişti.

Town Hall konseri, Beaux Arts yaylı kuartetinin olağanüstü bir icrayla dinlettiği bir Haydn kuartetiyle başladı. Bunu, klâsik yaylı kuarteti ve bir caz topluluğunu birleştiren iki beste takip etti. Caz topluluğu, ünlü Modern Caz Kuartetiydi. Bestelerden biri, Gunther Schuller, öbürüyse John Lewis tarafından yazılmıştı. Modern Caz Kuartetinin piyanisti ve musiki idarecisi John Lewis, bundan önce de Avrupa musikisi biçim ve usullerini caz musikisine dahil etmiye çalışmıştı. Fakat ilk defa olarak yaylı kuartet gibi yerleşmiş, klâsikleşmiş bir Avrupa musikisi vasatını caz musikisi icaplarına uydurmaya çalışıyordu. Lewis'in musikisinin her zamanki sadeliği, duygusu ve sağlamlığı "Sketch" adlı bu eserde de kendini gösteriyordu. Ne var ki, piyano, vibrafon, kontrabas ve davuldan meydana gelen kendi topluluğu için yazdığı eserlerdeki rahatlığı ve güveni, yaylı kuartet gibi yabancı bir vasatta bulamamıştı. Bu bakıma eser ancak, bir caz topluluğunun yaylı kuartetle ilk defa birleşmesindeki önemden daha fazlasını taşımıyordu. Bundan başka, bu eser de, Schuller'inki, de, bahis mevzuu konser için bestelenmişti. Her iki eserde de zaman yetersizliği ve eserleri konsere yetiştirme kaygısı hissediliyordu.

Acelecilik, Schuller'in eserinde daha da fazla seziliyordu. Genç nesil Amerikan bestecilerinden Schuller şimdiye kadar bir yandan caz ile klâsiği birleştirme gayretleriyle, öte yandan da Metropolitan opera orkestrasının kornocusu ve modern eserlerin ileri gelen idarecilerinden biri olarak, icracılık ve tefsircilik sahasındaki çalışmalarıyla tanınmıştı. Fakat Schuller'in kornocu ve orkestra şefi olarak seviyesinin, bestecilik başarısını kat kat aştığı şüphesizdi. Schoenberg'in Nefes Çalgıları Kuintetinin, ya da Op. 29 Septet'inin Gunther Schuller idaresinde, plâk üstündeki icraları umutulamazdı ama, genç bestecinin çalışmalarına şimdilik sadece, alâka çekici tecrübeler olarak bakılmakla kalacağı şüphesizdi. Modern Caz Kuarteti ve Beaux Arts Yaylı Kuarteti için yazdığı "Conversations" adlı eseri, tempo dışı, tonalite dışı bir girişle başlıyor, bunu caz topluluğunun irticali icrası takip ediyor, derken unutulmuş da hatırlanmış gibi, yaylı kuartet gene sesini duyurmıya başlıyor, fakat kompozisyona hiçbirşey katamıyor ve müdahalesi sadece ses efektlerinden ibaret kalıyor, derken parça birden bire bitiveriyordu.

Konserin tadına doyum olmıyan kısımları, her iki topluluğun da kendi musikilerini çaldıkları kısımlardı. Beaux Arts Kuartetinin çaldığı Haydn icrası, sık rastlanmıyan kalitedeydi. Modern Caz Kuarteti ise konserin ikinci kısmında, bugünün cazının en zevkli, en muvazeneli, en "musikişinasca" icralar çıkaran topluluğu olduğunu bir kere daha ispat etti. John Lewis olsun, vibrafoncu Milt Jackson, kontrabasçı Percy Heath, davulcu Connie Kay olsun, gerek tek başlarına, gerekse topluluk ruhu içinde, musikiden ve cazdan başka birşey düşünmiyen, ciddiyetten ayrılmıyan, gösterişe, bayağılığa yüz vermiyen, benzerlerine seyrek raslanır musikişinaslardı.

Besteciler

Martinu öldü

Çağdaş musikinin hayatta olan büyük bestecileri olarak, Stravinski ve Hindemith yanında birkaç isim daha saymak gerektiğinde, bunlardan biri muhakkak ki Bohuslav Martinu olurdu. Fakat artık Martinu adı da bu kısacık listeden çıkmıştır. Büyük Çekoslavak bestecisi bir müddettir yaşamakta olduğu İsviçrede, kalp sektesi yüzünden hayata gözlerini yummuştur.

Martinu 1890 yılında Bohemyada, Poliçka kasabasında doğmuştu. Küçük yaşta keman çalmıya başladı. İlk konserini sekiz yaşındayken verdi. Sonra da Prag Konservatuarında keman eğitimini ilerletti. Mezun olduğunda, Çek Filârmoni Orkestrasına girdi. Besteci olarak Martinu, daha çok kendi kendini yetiştirmiştir. Çocukluğundan beri musiki yazan Martinu, genç yaşında, Duorak ve Smetana yanında, memleketinin en büyük bestecisi olarak şöhret yapmıştır. "Istar" adlı balesi Prag Milli Tiyatrosunda oynandığı zaman genç Martinu Konservatuarda Josef Suk'un bestecilik sınıfına daha yeni girmişti. Genç besteci Suk'un sınıfına ancak bir yıl kadar devam etti. Mezun olmadan, ani bir kararla, Paris'e gitti ve Albert Roussel ile çalışmaya başladı. Yirmi yıla yakın Pariste yaşadı ve Fransız başkentinin musiki hayatının,

Martinu'nun musikisine büyük tesirleri oldu. Eserlerinde, Çek halk musikisini bile örten tesir, Fransız musikisi ve bilhassa Roussel tesiridir. Zaten Martinu daha Fransaya gitmeden, musikisinde Fransız karakterini belirtmiye başlamıştı. Millî bir musikinin, batı kültürüyle, cihanşümul unsurlarla beslenmeden gelişemiyeceğine inanıyordu. Öte yandan, memleketinin musiki çevrelerinde hakimiyetini hissettiren Alman tesirine karşı da başkaldırmış, Bruckner, Mahler ve Strauss tesirlerine karşı Debussy'nin saf ses cephesinin müdafii olmuştu.

Martinu 1941 yılında Fransadan ayrıldı ve Amerikaya yerleşti. Birkaç yıl önce kazandığı bir mükâfat -yaylı kuartetine verilen Elizabeth Spague Coolidge mükâfatı- ona Amerikanın musiki çevrelerinde zaten bir şöhret sağlamıştı. O tarihten bu yana Amerika artık vatanı olmuştu.

Martinu'ya göre, modern musikinin bugün karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlike, tahliller ve izahlarla modern eserleri "haklı gösterme" davranışıdır. Onca bir musiki eseri izah edilmek suretiyle değil, kendi başına yaşarsa yaşar. Bunun aksi bir davranışa kapılan besteciler, musikiye zihin yoluyla yakınlaşmakta, kendilerini açıkca, engelsizce, namuskıca ortaya koymıya muvaffak olamamakta, bir takım nazariyelerin, bir takım laboratuar denemelerinin esiri olmaktadırlar. Zaten güç bir iş olan yaratış işi, bu yüzden daha da güçleşmekte, daha da karışmaktadır. Martinu'ya göre, ne pahasına olursa olsun yenilik peşinde koşmak, musikide yeni bir ifadeye varabilme imkânlarını işlemez hale getirmekten başka bir fayda vermez. Musikide yeni bir ifade, teknikten değil, doğrudan doğruya mevzudan doğar.

Bir Açıklama

Prof. Eduard ZUCKMAYER

Yaz tatilinden ötürü gecikme ile elime geçen mecmuanızın 28 temmuz 1959 tarih ve 261 sayılı nüshasının müziğe ayrılan kısmında, İdealist sanatkâr ve kabiliyetli genç orkestra şefi Hikmet Şimşekin yeni güzel teşebbüsleri hakkında yayınlanmış olan yazıyı ben de büyük bir sevinçle okudum. Gerçekten Avrupada geçirdiği zamanı en iyi şekilde değerlendirmiş olan Hikmet Şimşek, müziğin sosyal fonksiyonlarını memlekette bugüne kadar pek az rastlanan bir anlayışla kavrıyarak sanatımızı, iki büyük şehrin küçük bir zümresinin "lüks eşyası" oluşundan kurtarıp bütün millete ulaştırma yoluna gitmiştir. Zaten memlekette yalnız bu yolla temeli sağlam bir müzik kültürü meydana getirilebilir. Ben de öğrencilerime bu anlayış ve tutumu her zaman aşılamağa çalıştım. Artık taşrada çok defa "zayi nöbetçi" ve fedailer gibi mücadele eden birçok iyi müzik öğretmeni için Hikmet Şimşekin bu konser gezileri sağlam bir destek olacaktır.

Ancak bu yazıda geçen ve beni bu açıklamayı yapmaya zorlayan bir cümle üzerinde durmak istiyorum. O da Hikmet Şimşek hiç bir eğitimcinin, hiç bir musikişinasın girişme zahmetini göze almadığı bir işe girişmeğe karar vermiştir" cümlesidir. Dünya tarihinde hiç bir yeniliğin tek bir şahıs tarafından yapılmadığını biliyoruz. Hangi sahada olursa olsun zamanı gelince birçok insanı ayni fikir ve gayenin ardında yürürken görüyoruz. Nitekim, birkaç senedir, Devlet Tiyatrosu ve Konservatuvarı, senfoni orkestrası, ayrıca da bazı solist müzisiyenlerin konserler vermek üzere büyük şehirler dışına çıktıkları bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan bu ziyaretleri arzu ve teşvik edenler de ortaya çıkmış ve bu maksatla taşrada dernekler kurmuşlardır. Bu teşebbüslerin başında, bir ilkokul öğretmeni tarafından kurulmuş olup, "Şeker Fabrikası Kültür Derneği" ile birlikte senelerden beri müsbet faaliyette bulunan "Eskişehir Tiyatro ve Konser Derneği" gelir.

Fakat, burada bilhassa Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümünün yaptığı konser gezilerinden bahsetmek istiyorum. Bu müessese, tamamen Hikmet Şimşekin anlayışla yani Batı müziğinin hakiki çehresini halka tanıtmak düşüncesiyle ve sayısız maddi ve manevi güçlükleri yenmek suretiyle on seneden beri konser gezileri yapmaktadır. Büyük şehirlerden, bu arada iki defa gidilen İzmirden başka, takriben yetmiş kişilik bu konser ekibi şu yerlere gitmiştir: Antakya, Aydın, Eskişehir, Giresun, Kızılcahamam, Konya (İki defa), Samsun, Sivas ve Trabzon. Ayrıca bu vesilelerle: Beşikdüzü, Çifteler (bugünkü Yunus Emre), Hasanoğlan (bugünkü Atatürk), Konya, Lâdik, Akpınar ve Yıldızeli Pamukpınar İlköğretmen okullarında bu konserler yüzlerce öğrenci ve öğretmenin önünde tekrarlanmıştır. Bu konserlerde halkın karşısına, yalnız büyüklüğüyle, parlaklığıyle onu teshir eden, bazan da şaşırtıp pasif bir halde bırakacak eserler değil, halkın ilerde belki yapabileceği, hatta bazan katıldığı görülen eserler getirilmiştir. Bu programların büyük bir kısmını insan sesleri, yani korolar ve bilhassa halkın kulaklarında yerleşmiş olan Türk Folkloru üzerinde bestelenen eserler teşkil ediyordu. Konserlerden önce ve konser esnasında, halkı neşelendirmek, onu aktif dinleyiciler haline getirmek için gerekli açıklamalardan da geri kalınmıyordu. Bunun için her yerde bu konserler coşkun alkış ve tezahürata sebep olmuştur. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne, sempati ve şükranla dolu mektuplar gönderilmiştir. Taşra gazetelerinde "Kalplerimizi fethettiler" başlıklı yazılar çıkmıştır. İlk defa, Enstitü Müdürü ve sonra Maarif Vekâleti Müsteşarı olan Reşat Tardunun anlayış ve yardımları sayesinde imkânları sağlanmış olan bu konserlerde A. A. Saygun Ulvi C. Erkin ve diğer Türk Bestecilerinin çok sesli halk türkülerinden başka, Rönesans çağından Orff ve Hindemith'lere kadar Batı müziğinin koro edebiyatı Anadolu halkına ulaştırılmıştır. Yaylı sazlar orkestrası: Bach, Haendel, Stamitz, Haydn, Mozart, Gluck gibi bestecilerin konserto grosso, senfoni ve başka tipten eserlerini çalmıştır. Bu seneki Haendel jübilesi münasebetiyle "Samson" oratoriyosunun bütün bir sahnesi ve "Mesih" oratoriyosundan meşhur "Alelûya" korosu Sivas halkına dinletilmiştir. Şan soloları ve oda müziği eserleri programlarda yer almıştır.

Konserlerin kalitesi hakkında malûmat isteyenler, bunu, 1956 yılının 2 Haziran gününde çıkmış olan AKİS'in 108 sayılı nüshasında, ayrıca da "Rapor" adlı haftalık siyasi gazetenin 7 Haziran 1956 tarihinde çıkmış olan nüshasında bulabilirler. Hiçbir ihtiras, hiçbir iddia olmadan, sadece Türk Milletine müziği getirmek arzusu ile diğer muazzam mesaimizin yanında yapılan bu çalışmaları bugün hiç olmamış gibi göstermek Türk gençlerinin ve öğretmenlerinin bunca emeklerini görmemek veya anlamamak olmaz mı?

Filmcilik

İtalya : 1958 - 1959

Geride bıraktığımız mevsim, İtalyan sineması için savaştan sonraki en kısır, en karanlık ve kararsız mevsimlerden biri olarak geçti. Eğer mevsim sonunda Venedik Festivali, büyük mükâfatı paylaşan iki İtalyan filminin zaferiyle sona ermeseydi, 1958-1959 yılını tamamiyle bir "zarar mevsimi" olarak kapamak gerekecekti. Fakat Roberto Rossellini'nin "Il generale della Rovere"si ile Mario Monicelli'nin "La grand guerra -Büyük savaş"ı, karanlık bir mevsim sonunda bir ümit ışığı olarak ortaya çıktılar. Durum gerek İtalyan sineması, gerekse Rossellini bakımından şaşırtıcı idi. Zira Rossellini, son birkaç yıldır tıpkı İtalyan sinemasının geçen mevsimki kararsız, karanlık tutumuna benzer bir bocalama içindeydi. "Il generale della Rovere"nin başarısı, her ikisi için de endişe duyanlara rahat bir nefes aldırdı. Bununla beraber durum tamamiyle iç acıcı olmaktan uzaktır. 1958 - 1959 mevsimindeki bocalamanın bu mevsim de sürüp gitmesi beklenebilir. Ancak Visconti, De Sica, Fellini, Rosi gibi rejisörlerin yeniden film çevirmeğe başlamaları, bu karanlığın dağılabileceği ümidini uyandırmaktadır.

Bir yandan el altından fakat çok çeşitli yollardan yapılan siyasi baskılar, bir yandan prodüktörlerin çeşitli sebepler yüzünden "yeni gerçekçiler" ile işbirliği yapmağa yanaşmamaları, bir yandan "yeni gerçekçilik"e karşı çıkan demagojik "pembe gerçekçilik"in gişede sağladığı üstünlük, 1958 - 1959 mevsiminde İtalyan sinamasını eski göz alıcı başarılarından mahrum etti. 1958 - 1959 mevsiminde "yeni gerçekçilik" geleneğine uygun tek filme raslanmaması bu yüzdendi. "Yeni gerçekçilik"ten boşalan yeri doldurmak için sarfedilen çeşitli gayretler, başvurulan değişik yollar ise fiyaskoyla neticelendi. Bu yoldaki en iyiniyetli teşebbüs, kendi memleketlerinde serbestçe çalışamıyan rejisörlerin daha rahatça çalışabileceklerini sandıkları memleketlere göç etmeleriydi. Fakat bu durum, rejisörleri yeni gittikleri yerlerde de tâviz vermekten veya yabancı bir çevrede yabancılıklarını hissetmekten kurtarmıyordu. Aynı zamanda iyi bir sinema tenkitçisi ve gerçekçilik hareketinin en hararetli taraftarı olduğu için filmlerinde daha belirli bir tutuma dayanması gereken Carlo Lizzani, Çinde çevirdiği "Çin seddi"nde, yüz milyonlarca bir kütlenin son on yıl içinde geçirdiği büyük değişiklikleri, dalgalanmaları bir yana bırakıyor, turistik değilse bile, folklor unsurları üzerinde göze batar bir ısrarla durarak seyirciyi egzotizm ile avlamak istiyen bir film ortaya koyuyordu. Rossellini'nin 1956 dan beri bir sürü maceralar arasında tamamlamıya çalıştığı ve geçen mevsim ortaya çıkardığı "India -Hindistan", belirli birkaç sahnesi dışında ancak müfrit Rossellini'cilerin methettikleri bir eserdi. Yabancı ülkelere göç eden İtalyan rejisörleri arasında en talihlisi Yugoslavyada "La strada lungo un anno -Bir yıl uzunluğundaki yol"u çeviren Giusseppe de Santis oldu. Yugoslavyada tam bir serbestlik içinde çalışmak fırsatını bulabilen De Santis, hepsi işsizlikten sefil duruma düşmüş bir köy halkının, birkaç gözü açık işçinin ön ayak olmasıyla kendi başlarına bir yol inşaatına girişmelerini ve yolu bitirdikten sonra, hükümetten emeklerinin parasını istemelerini, açlık grevine kadar her çareye başvurarak bu parayı almalarını anlatıyordu. Siyah - beyaz ve CinemaScope olarak çekilen üç saatlik filmin başlıca kusuru, fazla uzun olmasıydı.

"Şehirdeki cehennem"de Magnani ve Masina

Pembe gerçekçilik

Süper - prodüksiyon

İtalyan sinemasının iki önemli prodüktörü Dino de Laurentiis ile Franco Cristaldi, geçen mevsim prodüksiyon sistemlerinin ancak tek tarafını, üstelik sanat bakımından iyi olmıyan tarafını tatbik edebildiler. Gerçekten de Dino de Laurentiis'in prodüksiyon sistemi, araya süper-prodüksiyon da katarak "La strada -Sonsuz sokaklar", "La Diga sul Pacifico -Pasifik bendi" ya da "Notti di Cabiria -Cabiria'nın geceleri" gibi dikkati çekici filmler çevirmekti, Cristaldi de, gişe başarıları sağlıyan hafif komedilerin yanısıra "La Sfida -Meydan okuma" gibi sağlam eserlerin çevrilmesini sağlıyordu. Fakat 1958 - 59 yılında De Laurentiis film yapımına sadece başarısız bir süper-prodüksiyon olan "La tempesta -Fırtına" ile katıldı. Yugoslavyada, Yugoslav ordusunun geniş ölçüde yardımlariyle çevrilen Technicolor, Technirama'lı film, Puşkin'in iki hikâyesinden -"Yüzbaşının kızı" ve "Pugaşef ayaklanması"- meydana geliyordu. Fakat daha önce Gogol'dan adapte ettiği "Il capotto -Manto"da büyük bir başarı gösteren rejisör Alberto Lattuada, süper - prodüksiyon mekanizması içinde bocalamış ve sonunda Hollywood süper - prodüksiyonlarını andırır mânasız, ruhsuz, gözalıcı dekor ve kostümlerle dikkati çekmeğe çalışan bir film ortaya çıkarmıştı.

Cristaldi prodüksiyonu içinde yer alan "Anna di Brooklyn-Brooklyn'li Anna", De Sica'nın nezareti altında Carlo Lastricati ve Reginald Denham tarafından çevrilen ve tamamiyle klişelere dayanan bir komediydi. Gina Lollobrigida'nın canlandırdığı, köyüne Cadillac arabası ile dönen İtalyan - Amerikan zengin dulunun macerasını anlatan filmin, sinema seyircilerinden çok, İtalyan - Amerikan turist acentaları tarafından turistler için çevrildiği sanılabilirdi. Uzun zamandan beri Steno ile Toto'lu veya Toto'suz komedi filmlerinde çalışıp, son Venedik Festivalinde "Büyük savaş" ile başarı kazanan Mario Monicelli'nin yine Cristaldi prodüksiyonu olarak hazırladığı "I soliti ignoti", "Anna"dan daha başarılı bir komediydi ve ticari bakımdan başarısı da daha büyüktü. Fakat bunlar, yukarıda da belirtildiği gibi, Cristaldi'nin başarılı tarafını temsil etmiyordu.

Yarım Başarılar

Filmlerinde komedi duygusuyla psikolojik müşahadeleri ustalıkla bir-

Alberto Sordi ve Masina "Fortunella"da
Fellini'siz Fellini filmi

leştirmesini bilen Francesco Rossi'nin İtalyan - İspanyol ortakyapımı olarak İspanyada çevirdiği "Amore a prima vista -İlk görüşte aşk"ta, "Il seduttore -Çapkın"daki canlı, neşeli havayı veya "Amici per la pelle -Hayat boyunca arkadaş"taki psikolojik tahlili ve duyarlığı bulmak mümkün değildi. Eastmancolor ve CinemasCope ile çevrilen "İlk görüşte aşk" ancak Antonio Pietrangeli'nin çevirdiği "Souvenir d'Italie" ile mukayese edilebilirdi. Onun gibi teknik bakımdan kusursuz, fakat muhteva bakımından işin kolayına kaçan, Pietrangeli'nin İtalya için yaptığı turistik propagandayı İspanya için tekrarlıyan bir eserdi.

Mario Soldati'nin bu yılki Cannes Festivaline gönderdiği "Policarpo" adlı komedisi, bu asrın başlarında geçen, bütün çekiciliğini zamaniyle uygun kostümler, dekorlar ve bâzı davranışların bugünün seyircisine tuhaf gelmesinden kazanan bir film olarak çıkıyordu.

Federico Fellini'nin, senaryosunu yazmak ve Giulietta Masina'yı vermek suretiyle desteklemesine rağmen Eduardo de Filippo'nun "Fortunella"sı tam bir başarı olmaktan uzaktı, zaten bunu beklemek de boşunaydı. Zira "La strada" veya "Cabiria" gibi tamamiyle "Fellini dünyası"na mensup bir tip olan "Fortunella" yine ancak Fellini'nin elinde seyredilmeğe değer bir kılığa girebilirdi, fakat bir başka rejisörün elinde tamamiyle yabancı kalıyordu.

Yine aynı festivalde, başrollerinde Masina ile Anna Magnani'nin bulunduğu ve konusu bakımından Renato Castellani'nin belki de ilk ustalık devrine dönebileceği ümidini uyandıran "Nella citta l'inferno -Şehirdeki cehennem" de bu ümidi boşa çıkaran bir eserdi. "Şehirdeki cehennem", Roma'nın meşhur kadınlar hapishanesinin bulunduğu "Via delle Mantellate"nin adını taşıyan bir romandan adapte edilmişti ve kadınlar hapishanesinin dört duvarı arasında geçiyordu. Fakat bu dört duvar, seyircilerin de içine tıkıldığı sıkıcı bir çevre olmaktan kurtulamamıştı. Aynı "yalancı gerçekçiliğe, bu hususta en şuurlu bir aydın olması gereken Carlo Lizzani'nin "Esterina"sında da rastlamak garip, fakat o kadar da ümit kırıcı idi. Bu yılki Venedik Festivalinde gösterilen "Esterina", büyük şehirlerde yaşamak arzusuna dayanamadığı için kasabasından kaçıp şehre gelen bir genç kızın hikâyesini anlatıyordu. Rastladığı iki kamyon şoförüyle çeşitli maceralar geçiren, iki defa intihara teşebbüs edip sonunda aradığı saadete kavuşan genç kızın hikâyesi "şematik" denebilecek bir kuruluşla ve Lezzani'den beklenmiyecek klişelerle ortaya konmaktaydı.

Fellini'nin uzun zamandır çevirmekte olduğu ve büyük bir merakla beklenen son filmi "Dolce vita -Tatlı hayat" ise mevsime yetişemedi. Fellini'nin hayatının en uzun ve en önemli yıllarını içinde geçirdiği gazeteciler çevresini ele alan "Tatlı hayat", rejisörün diğer bütün eserlerinden daha çok şahsî müşahadelerine dayanmaktadır. Yine aynı çevreyi ele aldığı "Lo sceicco bianco -Beyaz şeyh"teki komedi havasının aksine gerçekçi bir görüşle yanaştığı ve kendi deyişiyle "münasebetlerinde hiçbir ahlâk kaygısı taşımıyan bir gazetecinin hayatı, aşkları ve röportajlarını" anlatan "Dolce vita", Fellini'nin belki de en önemli eseri olmaya namzettir.

K İ T A P L A R

ŞAİR VE YAZARLARIN HAYATI

(Baki Kurtuluşun hazırladığı ansiklopedi Kurtuluş yayınları. Ayyıldız Matbaası, Ankara 1959. 132 sayfa, 600 kuruş)

Gençlik Ansiklopedisi adı altında hazırladığı bir büyük eseri bir yıldan fazla zamandanberi başarı ile yürüten Baki Kurtuluş, son aylarda iki yeni teşebbüse daha girişti. Bu teşebbüslerden birisi "Ansiklopedik sözlük" adını taşıyacak ve 25000 kadar kelime ve madde, 4000 kadar resim 50 de renkli tabloyu ihtiva edecektir. Tıpkı **Gençlik Ansiklopedisi** gibi fasikül fasikül yayınlanacak olan bu eser tahminen 1000 sayfa olacaktır. Gerçekten büyük bir azim ve sebat isteyen bu tip ansiklopedik yayınların yanı başında Baki Kurtuluş bir başka işe daha atılmış. Biraz da iki başından yürüttüğü ansiklopedik yayınların uzun yıllardan beri devam edegelen çalışmalarından faydalanarak "Şair ve yazarların hayatı" adlı küçük ansiklopediyi hazırlamış.

"Şair ve yazarların hayatı" daha ziyade orta öğretim yapan gençlere hitaben hazırlanmış bir kitap. Sayfalarını şöyle bir karıştırıyorsunuz ve meselâ Nezihe Meriçin yanı başında Molière'i Montaigne'in yanında da Muallim Nacinin kısa hayat hikâyesini ve belli başlı eserlerinin bir listesini buluveriyorsunuz.

Baki Kurtuluş biyografileri mümkün olduğu kadar kısa tutmuş, pek çoğunu da resimlendirmiş. Meselâ bir sayfada Eflâtun'un, Recaizade Ekremin ve Paul Eluard'ın resimlerini görmek de okuyucuda hoş bir intiba bırakıyor. Bilhassa talebeler için hazırlanmış bir kitapta biyografileri resimlendirmenin değeri büyüktür.

"Şair ve yazarların hayatı" bilhassa talebeler için faydalı bir kitaptır. Ancak, hazırlanışında bir takım acemilikler var. Meselâ kitabın sonuna bir fihrist eklenmesi akla gelmemiş. Kitap bir ansiklopedi gibi hazırlandığı halde harften harfe geçişleri dikkat edilmemiş, Şahıslar üzerinde teker teker durulup inceleme yapılmadan derleme malûmatla biyografi yazmak yoluna gidildiğinden gene zaman zaman kaynağın düştüğü hatalara müellif veya derleyici de düşmekten kendini koruyamamış v.s...

250'ye yakın şair ve yazarın biyografilerini içine alan "Şair ve yazarların hayatı" adlı kitap, bilhassa Türk edebiyatına giren kısımlarda oldukça çekingen davranmış. Böyle bir eserde muhakkak yer alması gereken pek çok Türk edibi var ki bu kitaba alınmamış, bunun yanı başında bir sürü değer ve şöhreti meçhul isme bu kitapta yer verilmiştir. Ancak Baki Kurtuluş bu yoldan gelecek itirazları peşinen önlemişe benzer. Kitabın başına yazdığı notta "bu kitapta ortaokul ve lise edebiyat kitaplarında yazıları ve çeşitli sebeplerle adları bulunan şair ve yazarların hayatlarından eserlerinden söz edilmekte, Türk ve Dünya edebiyatları hakkında toplu bilgi edinmek isteyenler ve ortaokul - lise çağındaki öğrenciler bu kitaptan gereği gibi faydalanabileceklerdir."

Gerçekten kitabın 142'inci sayfasından sonra Türk ve Dünya edebiyatları hakkında kısa notlar yer almaktadır. "Türk Edebiyatına toplu bir bakış" adını taşıyan bölümde Türk edebiyatı, İslâmlığın kabul edilmesinden önceki Türk edebiyatı, İslâm medeniyeti tesiri altındaki Türk edebiyatı, Batı medeniyeti etkisi altındaki Türk edebiyatı, gibi bahisler vardır.

Batı medeniyeti etkisi altındaki Türk edebiyatı bölümüne kadar Türk edebiyatı asırlara bölünerek incelenmektedir. Tabii ki bu inceleme son derece muhtasardır. Ondokuzuncu asrın son yarısından sonra sırasıyla Tanzimat, Edebiyatı Cedide ve Yirminci asır edebiyatı diye tuhaf bir tasnife tâbi tutulmuş ve bilhassa son bölüm adeta bir ağız kalabalığı içinde geçiştirilmiştir.

"Türk edebiyatına toplu bir bakış" adlı bölümün aksine "Dünya edebiyatına toplu bir bakış" başlıklı bahis gerçekten vukufla derlenmiştir. Bu bölümde Yunan edebiyatı, Latin edebiyatı, İtalyan edebiyatı, İspanyol edebiyatı, Fransız edebiyatı, İngiliz edebiyatı, Alman edebiyatı, Rus edebiyatı, İskandinav edebiyatı, A. B. D. edebiyatı, İran edebiyatı, Arap edebiyatı yer almaktadır.

Kısaca ifade etmek gerekirse Baki Kurtuluş "Şair ve Yazarların Hayatı" ile bir boşluğu kendi çapında doldurmağa çalışmış ve bunda da muvaffak olmuştur. Ne varki Baki Kurtuluş kitabın sonlarına doğru -bilhassa Batı medeniyeti etkisi altındaki Türk edebiyatı bölümünde- işi kısaca geçiştirivermek istemesi yüzünden başarısızlığa uğramıştır. Oysaki Batı medeniyet etkisi altında gelişen Türk edebiyatı hakkında pek çok şeyi pek teferruata da kaçmadan daha komprime bir halde okuyucuya vermesi gerekirdi.

Kusur ve noksanlarına rağmen, "Şair ve yazarların hayatı" adlı eser, talebeler için pek faydalı olabilecek değerdedir.

Amerikadan gelen baraka okulların kurulmasına başlandı (Gazeteler)

GECE KONDUDAN... ...GÜNDÜZ KONDUYA!.

SPOR

Güreş

Dünya şampiyonası

Siyah saçlı kuvvet ilâhları" diye vasıflandırılan Türk Millî serbest güreş takımı geçen haftanın başında bir örnek elbiseleri ile kendilerini Tahrana götürecek uçağa binerken, bu sporla yakından ilgilenenlerin yüzündeki endişe ve tereddüdü okumak kabildi. O kadar ki Güreş Federasyonu Başkanı Vehbi Emre bile, giderayak basına "Rakiplerimiz kuvvetlidir, biz de pek iyi hazırlanamadık.. İnşallah memleketimize memnuniyet verici haberler yollarız" demişti.

Eskiden Güreşte müsabakalar başlamadan evvel söylenen "Gidiyoruz, yeneceğiz, geleceğiz" sözleri yerine bu defa Emre tarafından açıklanan oldukça karamsar görüş, Türk Millî Güreş takımını uğurlayanlar üzerinde soğuk bir duş tesiri yarattı.

Millî güreş ekibimizin elemanları da yola çıkmadan önce -her seferkinin aksine- konuşmadılar. Çekingen, kendilerinden emin olmayan bir halleri vardı. Sadece üçüncü defa ve âdeta zorla Serbest Güreş Millî takım antrenörlüğünü elde etmiş bulunan Celâl Atik iyimser bir kaç söz söyledi: "Çocuklara güveniyorum. Her halde yüzümü kara çıkartmayacaklar". Geçmiş yılların bu dünya çapındaki şampiyon güreşçisi, halin en iyi serbest güreş antrenörü ortada esen havayı iyi bilmekteydi ama, içinde o-dak kaya kadar saklamış olduğu bir şey vardı: Çocuklara itimat...

Celâl Atik kendileri ile zaman zaman bir rakip gibi güreşiyor, zaman zaman bir hoca gibi ders veriyor, bir ağabey gibi dertlerini, üzüntülerini dinliyor, bir kardeş gibi sevinçlerini paylaşıyor ve asıl en mühimi onların anladığı dilden konuşuyor, bu havaya girmesini biliyordu. Celâl Atik yapılan kampın eksikliklerinden, verilen zamanın azlığından, kurulan ve bir kaç defa değiştirilen kadronun son şeklininde kifayetsizliğinden haberdardı.

Millî Takımı ele aldığı zaman işler hayli aksak bir düzen içindeydi. Dağıstanlı, Akbaş cezalı, Kaplan antremansız, orta sıkletteki güreşçiler ise kifayetsizdi. Buna rağmen, inanmanın yarattığı rahatlık içinde antrenör yılmadı. Affettirdi, idman verdi, ağır seçmelere tâbi tuttu ve Millî Takımı Tahran için hazırladı. 87 kiloda İsmet Atlıya güvenilirken, bu güreşçi antremanda alenen kavga çıkarmış ve kadro dışı kalıvermişti. Güreş Federasyonu müşaviri olan ve vazifesi sadece memleket içi ve memleket dışı temaslar hakkında Federasyona rapor vermekten ibaret bulunan Yaşar Doğu İrana gidecek kafile dışında bırakılmıştı.. Bereket Şeker Şirketi, Yaşar Doğunun İranda bulunması zaruretini, Güreş Federasyonundan daha iyi takdir etmiş ve bir zamanların bu yenilmez Güreş kurdunu, Şirket hesabına seyahat etmek, Güreş Federasyonu hesabına çalışmak gibi hayli ileri bir anlayışla İran başşehrine yollamıştı.

Güreşçiler Tahrana hareket ederlerken
Ümitle çıktılar yola...

Tahran müsabakaları

Tahranda cereyan eden müsabakalarda söz sahibi milletler müsabakalar arifesinde İran basınınca şöylesine sıralanmıştır: Ruslar, Türkler, İranlılar, Bulgarlar ve Japonlar.. Sekiz kişilik Türk takımına karşı Ruslar Tahrana 20 güreşçi ve 5 antrenörden müteşekkil bir kadro ile gelmişlerdi. Bu kadronunda 3 bin güreşçi arasından seçilmiş olduğunu beyan etmekte idiler. İranlılara göre müsabakaların favorisi Rusyaydı, Türk takımı ise, o eski, yenilmez, fırtına takım değildi...

Halbuki unutuyorlardı. Türkler yer yüzüne sanki güreşmek için gelmiş gibiydiler. Güreş milletimizin kanında, ruhunda vardı. İlk üç günün sonunda iki takım — Ruslar ve Türkler - rakiplerinden arayı açtılar ve yedişer sıklette finali güreşmek hakkını kazandılar. Türk Takımı Finallere ulaşıncaya kadar 23 güreş tutmuştu ve bunlardan sadece ikisini kaybetmiş, üç beraberlik almış, on sekiz müsabakayıda kazanmıştı. Yani işler, Celâl Atik'in dediği gibi "iyi gidiyor" idi.

Hemen hemen belli başlı bütün İstanbul gazeteleri, Tahrana muhabirler yollamıştılar. Ne var ki Tahrandan Türkiyeye haber ulaştırmak, deveye hendek atlatmak demekti.. Türkiye ile İran arasında direkt telefon görüşmesi yapmaya imkân yoktu! Ancak Irak tariki ile görüşülüyordu. Bu da bir şans ve baht işiydi. Telgraf ise Londra üzerinden lüzumsuz bir dünya turu yaparak gelebiliyordu. En acele telgrafın Tahran-İstanbul arasında yol alması 7 saate patlıyordu. Halbuki güreşler geceleri yapılıyor ve Türkiye saatiyle gece yarısında son buluyordu. Yani bir muhabir güreşleri telgrafla bildirmeye kalksa, İstanbul veya Ankaradaki gazetesine haber, sabahın saat 7 inde, 8 inde, gazete çıktıktan sonra ulaşacaktı..

Böyle olunca iş, Anadolu Ajansının himmetine kalıyordu. İlk gün neticelerin alınması, basına verilmesi bir mesele oldu. Sonra çare bulunuverdi. CENTO'nun telsizlerinden istifadeye başlandı.. Dış işleri Bakanlığı telsizcileri böylelikle ilk defa minder güreşinde faydalı oldular.

Türk takımı içinde bilhassa Dağıstanlı ile Akbaş, derhal sıkletlerinin favorileri olarak göründüler. İki birincilik takım halinde şampiyonluk için kafi değildi. Bulgaristanın bir, İranın da bir birinciliği bahis mevzuu olabileceğine göre, muallakta duran dört dünya şampiyonluğundan birini daha kapmak ve her sıklette de ilk dört arasında yer almak lâzımdı.. Bu hesabı ve nazariyeyi işte yedi sıklette iştirak ettiğimiz finaller çözecekti.

Netice

Bu haftanın sonunda Pazar gecesi neticeler alınmıştı. Akbaş ve Dağıstanlı sıkletlerinde Dünya Şampiyonluğu kazanırlarken takım halinde şampiyonluğu iki puan farkla Ruslara kaptırıyorduk. Bu duruma göre Türk Millî takımı Ruslardan sonra Dünya ikincisi olabiliyordu.

Futbol

Harikalar haftası!

İyi ki bir "Kurt Masalı" haline almış bulunan Müşterek Bahis geçen hafta henüz futbolümüze girmemiş bulunuyordu. Yoksa bu hafta yapılan Millî Lig maçlarının doğru bir tahminini yapacak tek insan çıkmıyacaktı. Hâdiseler Türk sporunun i-

daresini ellerinde tutanları düşündürecek cinstendi. Neticeler ise, memleketimizdeki istikrarsız futbolü bir kere daha en açık şekilde gözler önüne seriyordu.

İkinci bir mesele de ezeli hakem dâvasıydı. Merkez Hakem Komitesi, "demokratik" bir denemeye girişmiş ve maçları hakemlere sıra usulüyle dağıtmağa başlamıştı. Bu yüzden yabancı temasları idare edebilecek Türk hakemlerine üçüncü küme maçlarını idare ettirirken tecrübesi az ve yeteri kadar pişkinleşmemiş hakemlere de en netameli maçların idaresini vermekten çekinmiyordu. Bu, hakemlikten yetişme Federasyon Başkanı Faik Gökayın bir prensip kararının neticesiydi. Ama bu hevesin fiyatı biraz pahalı ödeniyordu.

Lefter dışarı, goller içeri!

Haftanın her hususta can alıcı hâdisesi İstanbulda cereyan etti. Kahramanlar ise üç kişiydi: Lefter Andonyadis, Sabahattin Lâdikli, Dr. İsmet Uluğ. Bunlardan birincisi hakemin iki kararına itiraz etmiş, birincisinde ihtar cezası almış, ikincisinde de saha dışı edilmişti. Lâdikliye gelince - ki Merkez Hakem Komitesinin 35 küsur hakeminden biriydi- Fenerbahçe İzmirspor maçını idare etmek için sahaya çıkmış, Lefteri dışarı atmış, sonra devre arasında Fenerbahçeli idarecilerle münakaşaya mecbur kalmış ve ikinci devrede sinir bozukluğu ile maçın idaresini adeta elden kaçırmıştı. Üçüncü şahıs Fenerbahçe Umumî Kaptanı Dr. İsmet Uluğ idi. Maç sonunda hakeme söylemediğini bırakmamış, sonra da ismini ve soyadını iyice not edip, Şeref tribünündeki Başkan Agâh Erozana vermişti. Erozan, maçı büyük bir asabiyet içinde takip etmişti. Bir ara Beden Terbiyesi Umum Müdürü Mehmet Arkanın Fenerbahçenin uğur ve şansına faydalı gelmediğini düşünerek "kara kedinin aradan çekilmesini" nezaketle hatırlatmış ve Arkan bu arzuyu yerine getirmişti. Arkan gitmiş, fakat uğur ve şans gene gelmemişti!

"Macaristan fatihi" ve "Aya roket fırlatan" Fenerbahçe o gün sahada süt dökmüş kediye dönmüştü. Şüphesiz taraftarlar neticeyi takımın kötü oyunundan çok hakeme yüklemeğe çalışacaklardır. Ama aslına bakılırsa, hakemin maça tesiri, olsa olsa Fenerbahçeyi mağlûbiyetten kurtarmak olmuştur.. Zira Lefteri haklı olarak oyun dışı eden hakem, bunun üzerine maruz kaldığı manevî baskının tesirinden kendisini koruyacak tecrübeden mahrum olduğu için, şirazeyi elden kaçırmış ve oyunu Fenerbahçe lehine idare etmiştir.

Neticenin tek âmili "Macaristan fatihleri"nin Cumartesi günü Mithatpaşa stadında başta Can olmak üzere, futboldeki meşhur tâbirle dökülmeleri, İzmirsporun baskılı oyunu karşısında bunalarak asabiyete kapılmaları, ne yaptıklarını bilmeden boşuna sağa sola koşuşup bağırışmalarıydı. Bu hırçınlık havası içinde hakemle "dalaşma"da mahzur görmeyen meşhur Lefter, hakemin şutu ile avuta gitmek zorunda kaldı. Bu, Fenerbahçenin gergin sinirlerini büsbütün harap etti. İlk devre bittiğinde Kaleci Özcanın zimmetine iki gol geçmişti. Bereket ikinci devrede itidaline kavuşan Basri, takımı tanzime ve canlılığa kavuşturmaya muvaffak oldu. Bu sayede Fenerbahçe, İzmir spor kalesini şut yağmuruna tutabildi. Ofsayt kokan bir gol ve arkasından penaltıdan bir gol daha atarak 2-2 beraberliği temin etti. Bâdireyi tek puan kaybıyla atlatan Fenerbahçe haline şükretmeliydi.

Diğer sürprizler

Geçen hafta her üç bölgede de Millî Lig maçlarına devam edilmişti.

Sabahattin Lâdikli
Hakem ne yapsın!

Haftanın arasında karşı karşıya gelen Galatasaray - Karagümrük maçını, Sarı Kırmızılılar, kıl payı farkla kurtardılar. Suat takımını galip getiren ve maçın 2-1 bitmesini sağlayan golü atarken oyunun bitmesine sadece bir dakika vardı. Futbol Federasyonunun kurbanı iki Kadriden mahrum Karagümrük iyi oynamıştı ama aslında en mühim faktör, Galatasarayın santraforu ve büyük golcüsü Metinin oyunun hemen başlarında iki hafta futbol oynamıyacak kadar sakatlanıp, saha dışı kalmasıydı.

Cumartesi günü karşılaşmalara, üç şehirde birden devam edildi. Ankarada İstanbulspor, Hacettepe ile oynadı ve maçı 4-0 gibi açık farkla kazandı. Şayet İstanbulsporlular işi gevşek tutmasalardı ve ellerine geçen fırsatları hakkiyle kullansalardı, müsabaka çok daha açık şekilde sona ererdi. Hacettepe takımında bir yorgunluk göze çarpıyordu ve futbolcular sahada sanki koşmuyorlar, yürüyorlardı.

İkinci maç Gençlerbirliği ile Feriköy arasında oynandı Baba Gündüzün takımı biraz da kalecilerinin acemiliği ile maçı rakibine 3-0 kaptırdı. Feriköy nefesli, enerjik bir oyun oynadı.

İstanbuldaki maçlarda ise Vefa ile İzmirin Karşıyakası arasındaki karşılaşmada Vefa kalecisi Baskının birbirinden hatalı goller yemesi maçı, Karşıyakaya 4-0 kazandırdı. Bu henüz onyedi yaşında olan kaleci de tıpkı Türk futbolü gibiydi! Bir gün bakıyorsunuz mükemmel, ertesi gün bakıyorsunuz, dökülüyor...

İzmirde Cumartesi günü oynanan maçlarda Altınordu, İstanbulun Adaletini net bir hezimete uğrattı ve maçı 6-0 kazandı. Adalet takımı oyuncuları turistik geziye çıkmış gibi sahada dolaştılar. Günün ikinci maçı Beykoz ile Göztepe arasında cereyan etti. ve Beykoz ikinci devrede attığı gollerle maçı 2-1 kazanmasını bildi.

Pazar gününe gelince: Ankarada Feriköy ile Hacettepe karşılaştılar. Maçı 3-1 kazanan İstanbul takımı, bir amatör takım hüviyeti ile sahada göründü, amma çok çalışarak neticeyi, moralman yıkılmış Hacettepeden kurtarmaya muvaffak oldu. Günün ikinci karşılaşması Gençlerbirliği ile İstanbulspor arasında oynandı. Maç kaçan karşılıklı fırsatlar arasında son derece süratli, heyecanlı ve nihayet golsüz berabere bitti. Böylelikle İstanbulspor takımı "Hiç mağlûp olmamış ve Hiç gol yememiş takım" ünvanını Ankara deplasmanında da korumaya muvaffak oldu.

İstanbul maçlarında Pazar günü Vefa ile İzmirspor karşılaştılar. Bir gün evvel çok bozuk oynayan Vefa, keza bir gün önce kudretli Fenerbahçe karşısında mükemmel bir maç çıkaran İzmirsporu 3-2 yenmeğe muvaffak oldu. Vefa işi başından sonuna kadar gayet ciddî tutmuştu ve bu galibiyete kâfi geldi. İkinci maç ise Fenerbahçe ile Karşıyaka arasında cereyan etti. Sarı Lâcivertliler Cumartesi günü oynadıkları maçtan ders almışa benziyorlardı. Lâkin gene de parlak bir futbol ortaya koymadılar. Buna rağmen sahadan 4-1 galip ayrıldılar. Taraftarlar endişeli ve memnun değillerdi. Lâkin gereken iki puan temin edilmişti. Özcan ve Naci ise takımda yoktu. Pazar günü İzmirde oynanan ilk maç Göztepe ile Adalet arasında son derece tatsız bir şekilde devam etti ve maç golsüz son buldu. İkinci karşılaşma Beykoz ile Altınordu arasındaydı. Bu müsabakada birincisi gibi denk kuvvetlerin faydasız ve neticesiz bir mücadelesi şeklinde oynandı ve gene birincisi gibi golsüz berabere bitti.

Şehirlerarası
OTOBÜS
BİLET SATIŞI
YOLCU HİZMETİNDE YENİ BİR SERVİS
KONFORLU
ULUSOY
OTOBÜSLERİYLE
İSTANBUL
İZMİR
ADANA
KONYA
SAMSUN
TRABZON
GARAJLARA GİTMEDEN ACENTAYA TELEFON KAFİDİR.
Dünya
SEYAHAT VE TURİZM ACENTASI
tel: 24588
27954
TUNA HAN Nö: 1/2 YENİŞEHİR - ANKARA